

Uit

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Fakultetet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

«Søringer» på vandring i nord

En sosiokulturell-lingvistisk studie av språklig identitet og tilhørighet hos fire flyttere fra Oslo til Tromsø

—

Sandra Skaflem Jorung

NOR-3920 Masteroppgave i nordisk språkvitenskap

Institutt for språk og kultur

November 2018

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Kort presentasjon av oppgavas tema og problemstillinger	1
1.2	Metodisk og teoretisk tilnærming	2
1.3	Kort om Oslo og Tromsø	3
1.4	Tidligere forskning	4
1.5	Strukturen i oppgava	7
2	Teori og metode	9
2.1	Begrepsavklaringer.....	9
2.1.1	Sted.....	10
2.1.2	Identitet.....	12
2.1.3	Autentisitet	14
2.2	Innledende om feltarbeid og deltakere	15
2.3	Etnografisk metode	16
2.4	Etnografiske data.....	18
2.5	Etnografisk samtale	19
2.5.1	Situasjon 1: Informasjonsmøte.....	23
2.5.2	Situasjon 2: På vandring.....	25
2.6	Deltakende observasjon.....	27
2.6.1	Observatørens paradoks, naturlig språk og kontekst.....	28
2.6.2	Situasjon 3: Hjemme hos familien	28
2.7	Feltnotater.....	29
2.8	Deltakernes egenopptak	30
2.9	Forskerrolle og forskningsetikk	31
2.10	Opptak, transkripsjon og koding	32
3	Analyse.....	35

3.1	Refleksjoner om sted og stedsidentitet.....	35
3.1.1	Mental avstand mellom nord og sør	36
3.1.2	Sosial avstand mellom nord og sør	38
3.1.3	Sted og tilhørighet – å bli nordlending.....	45
3.2	Autentisitet	49
3.2.1	Inautentisk talemål: bryting, språking, knoting – mangel på ekthet	50
3.2.2	Inautentisk skriftspråk – mangel på troverdighet.....	53
3.2.3	Identitetskonflikt	56
3.2.4	Konstruksjonen av et nytt opphav	58
3.2.5	En flerdimensjonal autentisk-inautentisk-dikotomi	60
3.2.6	En ny autentisitet gjennom inautentisitet	62
3.3	Språklige strategier sett i lys av metaspråklige utsagn og latter	67
3.3.1	Tilpasning – «man prøver jo å skli litt inn»	68
3.3.2	Nøytralitetsstrategier i Oslo	69
3.3.3	Nøytralitetsstrategier i Tromsø.....	74
3.3.4	Latter som metaspråklig kommentar.....	76
4	Oppsummering	80
	Referanseliste	86
	Vedlegg 1	93
	Vedlegg 2	95

Oversikt over empiriske utsnitt presentert i analysen

Utsnitt 1 - Tar dere norske penger?	36
Utsnitt 2 - Innstilt på at det skulle bli bra å studere i Tromsø.	37
Utsnitt 3 - De syns søringer var så ekle.....	39
Utsnitt 4 - Nordlendinger er veldig opptatt av dialekten sin.	42
Utsnitt 5 - Nordlendinger er veldig opptatt av at de er nordlendinger.	43
Utsnitt 6 - Æ sier jo at æ komme fra Tromsø.....	46
Utsnitt 7 - Indignert på nordlendingenes vegne.	48
Utsnitt 8 - Født i feil landsdel.....	48
Utsnitt 9 - «åh herregud det ble feil».....	50
Utsnitt 10 - De språka fælt.	51
Utsnitt 11 - Det er så utrolig sånn Oslo-slavisk.	53
Utsnitt 12 - Veldig pent/veldig bredt.....	55
Utsnitt 13 - Det er liksom «dem» og «oss».....	56
Utsnitt 14 - Det enkle liv.	58
Utsnitt 15 - Helt kontrast til meg da.....	61
Utsnitt 16 - Æ tok tydeligvis lett etter allerede da.....	63
Utsnitt 17 - Ingen som tipper at æ e ifra Oslo.	65
Utsnitt 18 - Man prøver jo å skli litt inn.....	68
Utsnitt 19 - Man havner i sånn dilemma.	70
Utsnitt 20 - Jeg vil ikke snakke på en måte som sier no om meg.	72
Utsnitt 21 - «NRK» vil jeg at dialekten min skal hete.	72
Utsnitt 22 - Selvfølgelig har jeg dialekt.	74

Forord

Denne masteroppgava er knytta til forskningsgruppa LAIDUA (Language and Identity Encounters in the Urban Arctic). Hovedformålet med LAIDUA-gruppas arbeid er å kartlegge og analysere språklig og kulturell kompleksitet i det urbane Arktis. Jeg blei raskt inkludert i LAIDUA-gruppa, og jeg fikk være med på seminar og konferanser. Det betydde mye for meg i oppstarten av prosjektet mitt. Etter forslag fra Tove Bull og LAIDUA fikk jeg tildelt et masterstipend fra utdanningsfondet ved Fakultetet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning. Takk!

Jeg hadde ikke hatt noe prosjekt uten de fire deltakerne. Dere satte av tid til å være med i studien min, dere var med på gåtur og dere åpna opp hjemmene deres for meg. Takk for at dere har delt historiene og erfaringene deres. Det har vært en fryd å samarbeide med dere. Takk for tilliten!

En stor takk til veilederen min, Åse Mette Johansen. Med din faglige innsikt og ditt engasjement, har du inspirert meg gjennom hele prosessen. Du har alltid hatt trua på meg og prosjektet mitt, og det har vært helt avgjørende for at jeg nå endelig har klart å ferdigstille denne oppgava. Takk for at du hjalp meg å finne fram til og stole på min akademiske stemme. Jeg vil også takke Tove Bull. Du hjalp meg på rett spor i en periode der alt virka kaotisk.

Takk til Bjørn Haugen Morstad, mammaen min, Line Jorung og mannen min, Erik Sigurd Skaflem Jorung for hjelp med språkvask. Takk til Susanne Watterud, min lille hjelper og sparringspartner. Takk til familie og venner som har støtta og heia på meg gjennom hele denne prosessen. En spesiell takk går til Erik. Du har vært mitt faste holdepunkt i kaoset.

Tromsø, november 2018

Sandra Skaflem Jorung

Sammendrag

Det å flytte utløser refleksjoner om språk, sted, identitet og tilhørighet, og denne masteroppgava retter søkelyset mot disse refleksjonene. Formålet med denne sosiokulturell-lingvistiske studien er nærmere bestemt å utforske hvordan en flytteprosess påvirker oppfatninger om språklig identitet og tilhørighet hos fire flyttere fra Oslo til Tromsø. Mens tidligere sociolingvistiske studier har studert flyttere fra mindre steder/byer til større byer, hovedsakelig Oslo, representerer denne studien noe nytt ved at oppmerksomheten rettes mot flyttere fra hovedstaden til en mindre by i en annen region og et annet dialektområde.

Denne studien har et etnografisk perspektiv, og bygger på metoder som etnografiske samtaler på vandring og deltakende observasjon. De metodiske valga representerer noe relativt nytt på forskningsfeltet, i alle fall i norsk sammenheng.

Ut fra empirien er det særlig tre kategorier som har vist seg å være sentrale med tanke på problemstillinga, og disse gjenspeiles i oppgavas tredelte analyse. Den første delen omfatter flytternes refleksjoner om stedet de flytta fra og stedet de flytta til. Det ser ut til at stereotypier om «søringer» og «nordlendinger» står sentralt for selvoppfatninger, og forestilte forskjeller mellom disse stereotypiene kan bidra til en opplevd sosial avstand som også inkluderer språk. Den andre delen tar for seg hvordan autentisitetsbegrepet kan belyse oppfatninger om språklig identitet og egne og andres språkvalg. Forestillinga om språklig autentisitet baserer seg i stor grad på en oppfatta forbindelse mellom språk, sted og identitet, og en flytteprosess er med på å utfordre denne forbindelsen. Den siste analysedelen fokuserer på flytternes språklige strategier i lys av metaspråklige utsagn. Her ser jeg også nærmere på hvordan latter kan fungere som metaspråklig kommentar i de etnografiske samtalene på vandring.

Det kan se ut til at det i eldre faglitteratur er en oppfatning om at tilflyttere i Tromsø fra Østlandet ikke endrer på dialekten sin. Det er nærliggende å knytte en slik oppfatning til at oslomålet på mange måter befinner seg øverst i det norske talemålshierarkiet, og det har høy status nasjonalt sett. Oppgava viser at det ikke er gitt hva som skjer når en osloenser tar med seg talemålet på flyttefot til et annet sted i landet. Eksempelvis er det en deltaker i studien som har bytta fra oslomål til nordnorsk dialekt. Studien viser også at de øvrige deltakerne er involvert i til dels komplekse identitetsforhandlinger knytta til språk, sted og tilhørighet i etterkant av flytteprosessen.

1 Innledning

Når folk fra f.eks. Drøbak eller Drammen kommer til Nord-Norge, får de plutselig en ny identitet: De blir søringa! [...] Når du som søring reiser inn i landsdelen og åpner munnen, vil fra samme øyeblikk din nye identitet ligge i lufta rundt deg som et usynlig, men lett hørlig kastemerke du aldri kan bli kvitt, en skjebne du ikke kan unnslippe, en uniform du aldri kan kle av deg, en rolle du ikke kan gå ut av, uansett hvilke forkledninger og avledningsmanøvre du forsøker deg på (Knutsen 2014: 10-11).

1.1 Kort presentasjon av oppgavas tema og problemstillinger

Sitatet over er henta fra Nils Magne Knutsens (2014) humorbok *Liten støttebok for søringer i Nord-Norge*. Boka er i stor grad tufta på stereotypier om og en polarisering av «søring» og «nordlendinger». «Søring» er ifølge Knutsen synonymt med «østlending» (ibid.: 12). Det vi kan trekke ut fra Knutsens sitat, er at når man flytter fra for eksempel Oslo til Tromsø, så flytter man ikke som et nøytralt vesen. Man får ifølge Knutsen «plutselig en ny identitet», og dette på grunn av talemålet. Og skal vi tro Knutsen, følger det med ekstra ballast for «søring» som flytter til Nord-Norge sammenligna med andre tilflyttere. Sitatet uttrykker også en sterkt essensialistisk kopling mellom språk og identitet. Knutsen skriver at når man snakker som en «søring» i Nord-Norge, får man en identitet det er umulig å forhandle, «en rolle du ikke kan gå ut av». På den ene sida representerer sitatet en stereotypisering og grov forenkling som langt på vei ikke stemmer. På den andre sida er det et snev av sannhet i det, og det handler delvis om et oppfatta språklig autentisitetsskrav, et perspektiv som står sentralt i dette arbeidet.

I dette prosjektet har jeg som mål å undersøke språklig identitet og tilhørighet hos fire personer som har flytta fra Oslo til Tromsø. Jeg ønsker å se nærmere på hvordan en flytteprosess kan påvirke selvoppfatninger, språklig identitet og stedstilhørighet.

Den overordna problemstillinga i denne oppgava er:

Hvordan påvirker flytting fra Oslo til Tromsø oppfatninger av språklig identitet og tilhørighet?

Underproblemstillinger er:

- Hva slags refleksjoner har flytterne om stedet de flytta fra og stedet til flytta til?
- Hvordan belyser autentisitetsbegrepet oppfatninger av språklig identitet og egne og andres språkvalg?

- Hvordan omtaler flytterne egne språklige strategier?

Jeg kommer til å ta med meg «søring»- og «nordlending»-stereotypene videre i utforskninga av språklig identitet og tilhørighet hos de fire flytterne. Stereotypier er kognitive snarveier, et forenkla bilde av hvordan en sosial gruppe ser ut og handler (Garrett 2010: 14). Det er en nær forbindelse mellom vurderinger av språk og vurderinger av menneskene som bruker språket, skriver Garrett (2010: 10), og disse vurderingene er i stor grad basert på stereotypiske oppfatninger av språk. Gjennom stereotypier blir et sett med karakteristikk, alt fra personlighetstrekk og moralske verdier til klesstil, assosiert med språkbruk (ibid.: 16). «Språklige stereotypier er generaliserte og konvensjonaliserte oppfatninger av ulike språklige former eller måter å snakke på» (Svendsen 2014: 34). Stereotypier er ikke en iboende egenskap i selve språket, og de har ikke en naturlig gitt størrelse. Det er vanskelig å si akkurat hvordan stereotypier oppstår, men de får fotfeste gjennom gjentatte koplinger mellom språklig praksis og enkelte egenskaper, verdier, aktiviteter, utseende, og lignende, som antas å være lik andre medlemmer av en gitt gruppe (ibid.). Blant annet bidrar humorboka til Knutsen til å opprettholde og forsterke stereotypene om «søringer» og «nordlendinger». Stereotypier står for øvrig sentralt i humorsjangeren.

Det å flytte fra et sted til et annet tvinger fram refleksjoner hos den som flytter, inkludert refleksjoner rundt egen dialekt. Da jeg spurte en av deltakerne i prosjektet om han hadde reflektert noe over sin egen dialekt, svarte han «ee ja jeg har jo det (.) ee veldig mye etter at jeg kom hit [til Tromsø] (.) ee aldri tenkt over den før»¹. Dialekten er noe av det første som blottlegges i møte med nye mennesker, særlig når vi møter mennesker med en annen dialekt. Folk er veldig opptatte av dette. «Hvor kommer du fra?» er en mye brukt frase blant nye mennesker som møtes (jf. bl.a. Gullestad 2006). Dialekt er et kjennemerke for antakelser om hvor folk kommer fra (Thuen 2003: 13). Det er med andre ord en sentral størrelse i tilskrivning og forhandling av identitet, ikke minst stedlig identitet.

1.2 Metodisk og teoretisk tilnærming

Jeg har gjennomført en etnografisk studie. Studien min er etnografisk i den forstand at jeg har møtt deltakerne i studien flere ganger i ulike situasjoner, og jeg har satt meg inn i en etnografisk tenkemåte som gjennomsyrrer hele prosjektet (jf. kapittel 2.3). Etter et

¹ Se transkripsjonsnøkkel i *Tabell 1* i kapittel 2.10

informasjonsmøte (kapittel 2.5.1) med hver av deltakerne gjennomførte jeg en etnografisk samtale på vandring (kapittel 2.5.2) og deltakende observasjon under et middagsbesøk hjemme hos hver av dem (kapittel 2.6.2). Empirien jeg skal fokusere på i denne oppgava er henta inn under samtalene på vandring. Dette viste seg å være en svært fruktbar metode. Den bidro til å skape en trygg og avslappa atmosfære, noe som viser seg ved at deltakerne tilsynelatende fritt og åpent fortalte om sine språklige erfaringer i møte med Tromsø og Nord-Norge. Studien min plasserer seg innfor fagfeltet *sosiokulturell lingvistikk* (jf. Bucholtz & Hall 2005, Hårstad et al. 2017). Det er ikke en unison enighet om dette begrepet, men i nyere faglitteratur står det delvis som en motsetning til variasjonistisk og kvantitativt orientert sociolingvistikk (Hårstad et al. 2017: 94). Hårstad et al. (ibid.) anvender sosiokulturell lingvistikk som et åpent begrep, som omfatter alle retninger som har en tilnærming til språk som sosialt og kulturelt fenomen. Eksempler på slike retninger er sociolingvistikk, lingvistisk antropologi, samtaleetnografi og diskursanalyse.

1.3 Kort om Oslo og Tromsø

Som hovedstad er Oslo landet største bysentrum, og det bor godt over 670.000 innbyggere i byen (2018). Om man ser på hele Stor-Oslo-regionen, som også inkluderer Mosse- og Drammensregionen, utgjør befolkninga i Oslo-regionen om lag en tredel av hele landets befolkning (Mæhlum & Røyneland 2012: 60). Svært mange snakker altså en variant av oslomål/sentraløstlandsk (ibid.). Oslo-regionen er området i landet med størst tilflytting, både fra andre steder i landet og fra utlandet. Hovedstaden består derfor av et stort dialekt- og språkmangfold.

Oslo er tradisjonelt sett en todelt by, både språklig og sosioøkonomisk. Historisk sett var arbeiderklassen bosatt i Oslo øst, mens borgerklassen var bosatt i Oslo vest. Tradisjonelt østkanttalemål har mange likhetstrekk med andre (midt)østlandsdialekter, mens tradisjonelt vestkanttalemål er påvirket av dansk (Mæhlum & Røyneland 2012: 61). Skillet mellom øst og vest er fortsatt gjeldende, men det fungerer ikke på samme måte i dag (Stjernholm 2013). Mange av forskjellene mellom tradisjonelt øst- og vesttalemål ser ut til å jevnes ut. Det er fortsatt en tydelig kopling mellom enkelte språklige trekk og øst-vest-dikotomien, og i dag kan disse trekka ses mer som et uttrykk for livsstilsvalg enn oppvekststed (ibid.).

Oslomålet anses å være den mest prestisjefulle varieteteten i det norske dialektlandskapet, og kan derfor plasseres øverst i det norske talemålshierarkiet (jf. bl.a. Mæhlum 2007, Sollid 2014). Det er ikke et offisielt vedtatt standardtalemål i Norge, men enkelte språkforskere

mener likevel at oslomålet fungerer som en mental standard som virker som en operativ norm for talemålsbrukere i landet (Mæhlum 2007: 45). Jeg skal ikke gå nærmere inn på debatten om standardtalemål i dette prosjektet, men den er likevel interessant å ha i mente når vi ser nærmere på deltakerne i denne studien.

Tromsø er ansett som regionhovedstaden i Nord-Norge. Byen blei grunnlagt i 1794, og har i overkant av 76.000 innbyggere (2018). Tromsø har hatt en enorm befolkningsvekst, og innbyggertallet har mer enn fordobla seg de siste 50 åra (Sollid 2014: 116), mye på grunn av etableringa av Universitetet i Tromsø. Byen er prega av et stort antall tilflyttere, både fra andre deler av landet og utlandet. Institusjoner som universitetet og universitetssykehuset tiltrekker seg unge studenter og høyt utdanna mennesker til byen (ibid.). Den store tilflyttinga til byen gjør at Tromsø språklig sett er svært sammensatt.

Forenkla sett kunne man tidligere trekke en språklig og sosial grense mellom nord og sør av Tromsø by, der de snakka «finere» i sørbyen enn i nordbyen (Bull [1990] 1996: 176). I dag er det ikke mulig å spore et slikt skille. Sollid (2014: 117) skisserer tre varianter av tromsømålet: tradisjonell tromsødialekt, fin tromsødialekt/lokalt riksmål og moderne tromsødialekt. Den tradisjonelle tromsødialekten anses ofte som «folkelig» og dialekten har mange likhetstrekk med dialektene rett utafor Tromsø. Fin tromsødialekt, eller det Sollid omtaler som lokalt riksmål, er et talemål som er normert etter bokmål, men med nordnorsk intonasjon. Det er få talere av denne dialekten i Tromsø i dag. Moderne tromsødialekt er utvikla ut fra møtene mellom den lokale tromsøbefolkninga og tilflytterne som kom til byen for å studere og jobbe fra 1970-tallet og utover. I denne dialekten har de mer «rurale» trekka måttet vike til fordel for trekk fra lokalt riksmål og moderne oslodialekt. Det er ifølge Sollid (ibid.) vanskelig å sette et tydelig skille mellom de tre varietetene.

1.4 Tidligere forskning

Det er gjort flere studier her i Norge av talere på flyttefot, og jeg vil her skissere hovedfunn i noen av dem. Rekdal (1971) er den første som studerer talemålet til flyttere i Norge (Akselberg 2008: 161). Hun ser nærmere på hva som skjer med talemålet hos talere som flytter fra Sunndalen til Oslo. Rekdal er opptatt av funksjonen enkelte talemålsvariabler kan ha i møte mellom talere av to varieteteter. Hun konkluderer med at det i en dialektmøtesituasjon finnes en tendens til å markere avstand, en tendens til å oppnå bedre kommunikasjon, og en tendens til å uttrykke en identifikasjon med den andre varieteteten (jf. ibid.).

I *Språklige variasjonsmønstre hos innflyttere i Oslo*, ser Mæhlum (1986) i hovedsak nærmere på talere som har flytta fra Nordre Land til Oslo. Hun er særlig opptatt av forholdet mellom dialekt og standard. Mæhlum tar for seg fire informanter, som blir undersøkt i to ulike samtalsituasjoner – én der de intervjues av en «standardspråklig» person, og én der de intervjues av en person med omtrent den samme dialektbakgrunnen som dem selv (ibid.: 55). Mæhlum tar så utgangspunkt i elleve språklige variabler, og sammenligner bruken av disse i de ulike intervjusituasjonene. Funna i Mæhlums studie viser et komplisert variasjonsmønster med individuelle forskjeller. Talerne gjør ikke et konsekvent skille mellom dialektale og standardiserte former. Samtidig finner Mæhlum at det er visse språktrekk der hver enkelt av talerne bruker den ene varianten framfor den andre i én av intervjusituasjonene. Hun antar at disse variablene har en «spesielt **markerende** funksjon i forhold til opposisjonene mellom standard og dialekt» (1986: 169, forfatterens utheving).

Omdal (1994) studerer språkbruken til 24 setesdøler som har flytta til Kristiansand. De 24 informantene intervjues i to omganger. Hovedintervjuet foregår hjemme hos informanten, med to intervjuere med kristiansandsmål. Det andre intervjuet er et telefonintervju med en intervjuer med setesdalsmål. Omdal finner blant annet at de kvinnelige informantene har en betraktelig høyere endringsprosent enn de mannlige informantene. Omdal har også et delkapittel som inneholder informantenes egne betraktninger om det å flytte (til et annet dialektområde). Her kommer det fram at flere av informantene har hatt negative opplevelser i sammenheng med flyttinga, ofte knytta til eget talemål. De av informantene som har flytta i ung alder opplever å være særlig utsatt for språklig mobbing, og flere av dem «opplevde setesdalsmålet som ei stor personlig belastning» (1994: 217-218).

Røyneland (1994) tar for seg språket til unge voksne sunnmøringer som har flytta til Oslo. Hun ser nærmere på i hvilken grad informantene veksler mellom sunnmørs- og oslovarianter. I likhet med både Mæhlum (1986) og Omdal (1994), gjennomfører også Røyneland intervjuer i to omganger, med intervjuere med henholdsvis sunnmørsdialekt og oslodialekt. Røyneland skriver at hun er mye inspirert av Mæhlum (1986), men at hun, til forskjell fra Mæhlum, har en mer kvalitativ orientering. Hun har et todelt prosjekt, der hun ser på både språklig variasjon og hva slags individuell motivasjon som kan belyse variasjonen. I den kvalitative delen er hun mest opptatt av kontekstuelle og språkeksterne forhold som kan ligge bak språklig variasjon. Det er store individuelle forskjeller hos informantene når det gjelder deres opplevelse av en dialektmøtesituasjon, og hvordan denne situasjonen påvirker talemålet deres. De av Røynelands informanter som har flest sunnmøringer i sitt sosiale nettverk, og som er

mer knytta til hjemplassen, har færre innslag av osloformer i dialekten sin. Alle informantene stiller seg negative til knoting², men de er klare over at de selv gjør det.

Iversen (1995) tar for seg verdalinger som har flytta til større byer, henholdsvis Trondheim og Oslo. Iversens metodiske og analytiske framgangsmåte ligner Mæhlums (1986), Røynelands (1994) og Omdals (1994) studier. Han intervjuer informantene i to situasjoner: en med en intervjuer som taler (tilnærmet likt) verdalsmål, og en med en bymålstalende intervjuer. I den andre situasjonen blir informantene som har flytta til Oslo intervjuet av en med oslomål, og de som har flytta til Trondheim intervjuet av en med trondheimsmål. Iversen ser så på språklig variasjon i de to intervjusituasjonene ut fra et utvalg språklige variabler. Det er store individuelle forskjeller, både når det gjelder variasjonsfrekvens og modifieringsfrekvens i de to intervjukontekstene. Iversen finner blant annet at informantene som har flytta til Oslo modifierer dialekten sin mer enn de som har flytta til Trondheim, særlig når det gjelder variabler som står i opposisjon til både trondheims- og oslovarieteteten.

Både Mæhlum (1986), Omdal (1994), Røyneland (1994) og Iversen (1995) vier større oppmerksomhet til språklige variasjonsmønstre, og særlig språklig akkommodasjon i studiene sine. Kleivenes (2002) konsentrerer seg mer om språkholdninger, identifikasjon og språklig atferd i masteravhandlinga si. Hun tar for seg kristiansundere som har flytta til henholdsvis Oslo og Bergen. Kleivenes (2002:4) fokuserer på «det 'nye' språkklimaets tid», noe hun mener skiller studien hennes fra blant annet Omdals studie (1994). Hun skriver at etter 1970-tallets dialektbølge og landsomfattende dialektaksjoner «vokste det fram en *ny kollektiv mentalitet omkring dialekter og dialektbruk*», altså at det har skjedd en «språklig klimaendring» (2002: 4, forfatterens utheving). Dette hevder Kleivenes har medført større åpenhet og mindre fordommer knytta til dialektbruk. Kleivenes sammenligner gjennomgående sine funn med Omdals funn, og anvender denne sammenligninga som belegg for at det har skjedd en «språklig klimaendring».

Det er også i nyere tid skrevet masteroppgaver om språkbrukere på flyttefot. Blant annet utforsker Lien (2014) dialektforandringer hos tynsetinger som er bosatt i Oslo, Harstad (2012) ser nærmere på språklig tilpasning hos tilflytta valldøler i Oslo, og Bergstøl (2007) skriver om talemålsstrategier hos kristiansandere som har flytta til henholdsvis Oslo, Bergen og London.

² Mer om *knot* i kapittel 3.2.1.

Sollid (2008) studerer også flyttere, men fra et annet perspektiv enn i studiene nevnt over. Hun retter søkelyset mot hvordan *autentisitet* kan bidra til å forstå både større og mindre språklige valg. Blant annet ser hun nærmere på en tilbakeflytta tromsøværing, Trond, som har bodd flere år i Oslo. Hun utforsker hvordan autentisitet kan belyse hans språklige tilpasninger både i tida han bodde i Oslo, og etter han flytta tilbake igjen til Tromsø. Trond flytter til Østlandet som 15-åring og bor der i elleve år før han flytter tilbake til Tromsø. Han er omtrent 40 år når Sollid gjennomfører denne studien. I tida i Oslo er det viktig for Trond å holde på dialekten sin. Dette er en del av et politisk prosjekt for ham, det er viktig for ham å stå opp for den han er. Som nordlending i Oslo er han representant for en minoritet, og han trekker linjer til tidligere minoritetskamper, som de svarte i USA og homofiles kamp om rettigheter. Sollid (2008: 75-79) anser Tronds tilpasningsprosess i Oslo som en form for *strategisk essensialisme*, der han tydelig framstår som en nordlending for andre østlendinger, men har endra på noen tradisjonelle trekk fra tromsømålet. Han forteller at endringene omfatta ordvalg, tonefall, mindre palatalisering og bruk av «ikke» framfor «ikkje». På grunn av disse endringene omtaler Trond dialekten sin som «utvanna». Når han flytter tilbake igjen til Tromsø, er det viktig for ham å framstå som en troverdig tromsøværing i sitt lokale nettverk, og han tar tilbake dialekttrekk han hadde endra da han bodde i Oslo.

Alle studiene nevnt over handler om å flytte til et større sentrum. De fleste omhandler flytting fra periferien til et sentrum, fra bygda til byen, hovedsakelig til Oslo.

Studien min skiller seg ut på flere områder, men hovedsakelig ved at den tar for seg individer som flytter *fra* hovedstaden Oslo *til* Tromsø i Nord-Norge. Det finnes meg bekjent ingen språklige studier av utflyttere fra Oslo, og heller ingen av innflyttere til Nord-Norge. Prosjektet mitt ser altså ut til å være unikt i denne sammenhengen, og det vil forhåpentligvis bidra med ny kunnskap om flyttere og språklig tilpasning. Jeg retter dessuten oppmerksomheta mot *oppfatninger* om språklig identitet og tilhørighet, og studien min er mer diskursbasert enn de mer variasjonsorienterte studiene nevnt over. Jeg har også anvendt en nyskapende metode. Forskningssamtalene jeg fokuserer på her foregår på vandring ute i naturen (jf. kapittel 2.5.2).

1.5 Strukturen i oppgava

Opgava er delt inn i fire kapitler. I dette første kapittelet har jeg presentert tema og problemstilling for studien, presentert teoretiske og metodiske tilnærmingar kort, gitt en kort introduksjon av Oslo og Tromsø og oppsummert tidligere forskning. I prosjektet mitt flyter

teoretiske og metodiske perspektiver over i hverandre og presenteres derfor samla i ett kapittel, kapittel 2. Her går jeg først gjennom sentrale begrep, så gjør jeg greie for etnografisk metode og tenkemåte, og de metodiske valga jeg har gjort i løpet av forskningsprosessen. Kapittel 3 er analysekapittelet. Dette kapittelet er delt i tre hoveddeler, strukturert etter de tre underproblemstillingene mine (se kapittel 1.1). I den første delen går jeg gjennom deltakernes refleksjoner om sted og stedsidentitet (kapittel 3.1). I den andre delen drøfter jeg hvordan autentisitetsbegrepet kan belyse deltakernes oppfatninger av språklig identitet og egne og andres språkvalg (kapittel 3.2). I den siste delen ser jeg nærmere på hvordan deltakerne omtaler egne språklige strategier og hvordan latter kan fungere som en metaspråklig kommentar (kapittel 3.3). Til slutt, i kapittel 4, samler jeg trådene og oppsummerer de viktigste momenta i studien min.

2 Teori og metode

Jeg har gjennomført en etnografisk studie i dette prosjektet. Etnografi er forankra i antropologi, og handler generelt sett om et forsøk på en systematisk studie av kulturen i et samfunn eller en sosial gruppe (Swann et al. 2004: 101). Deltakende observasjon er en sentral metode, der forskeren prøver å oppnå et «insider»-perspektiv så gruppas aktiviteter kan forstås gjennom gruppemedlemmenes ståsted (ibid.). Etnografi handler i stor grad om studien av *kontekst* og innebærer en erkjennelse av at språk ikke kan forstås isolert fra kontekst (ibid., Blommaert & Jie 2010: 4). Etnografi er ikke bare en metode, men en tenkemåte som følger prosjektet fra start til slutt.

Jeg har i stor grad forsøkt å tilegne meg et etnografisk perspektiv, og jeg tenkte grundig gjennom hvordan jeg skulle ta i bruk den etnografiske tenkemåten i prosjektet mitt før jeg tok kontakt med potensielle deltakere. Det etnografiske perspektivet skulle følge meg gjennom hele prosjektet, og det var derfor viktig for meg å bygge opp en solid etnografisk forståelse før jeg møtte deltakerne. De teoretiske og metodiske perspektiva overlapper hverandre i dette prosjektet, og jeg har derfor valgt å presentere teori og metode i et samla kapittel.

I det følgende vil jeg først presentere begrepa *sted*, *identitet* og *autentisitet* (kapittel 2.1). Dette er sentrale begreper for analysen. Videre vil jeg gå nærmere inn på metodene jeg har anvendt for å komme fram til prosjektets empiri. Jeg starter med en kort introduksjon av feltarbeidet mitt og deltakerne (kapittel 2.2), før jeg etablerer et teoretisk grunnlag for etnografisk metode (kapittel 2.3). Videre presenterer jeg etnografiske data (kapittel 2.4), etnografiske samtaler (kapittel 2.5), deltakende observasjon (kapittel 2.6) og feltnotater (kapittel 2.7). Her skildrer jeg også konkret hvordan jeg har gått fram metodisk for å samle inn forskningsdataene mine. Så reflekterer jeg rundt forskerrollen og forskningsetikk (kapittel 2.9). Avslutningsvis gjør jeg rede for bearbeiding av dataene, transkripsjon og koding (kapittel 2.10).

2.1 Begrepsavklaringer

Identitet, autentisitet og sted er sentrale begreper i denne oppgava. Her vil jeg problematisere og avklare hvordan jeg forstår begrepa innafor prosjektet mitt.

2.1.1 Sted

Et sted kan defineres som en avgrensning av rommet (Thuen 2003: 11). Thuen (ibid.) hevder at steder først og fremst defineres ut fra hva slags *tilknytning* folk har til dem, om en eier stedet, arbeider der, reiser gjennom stedet, har det som et møtested osv. Det fysiske stedet er en arena for sosial samhandling (Mæhlum 2016). Mennesker sosialiseres inn i et sosialt og kulturelt fellesskap og utvikler over tid en sosial tilhørighet. Stedet defineres altså av de menneskene som interagerer med det. Stedfesting, det å knytte noens tilhørighet eller opphav til et sted, er også viktig, selv i dagens digitale verden, og dette er med på å danne sosiale identiteter. Thuen (ibid.) skriver at «vi plasserer individer i det sosiale landskapet ved å tilskrive dem tilhørighet i det geografiske landskapet».

Stedet som identitetsmarkør har et subjektivt aspekt, som handler om en egendefinisjon av stedstilhørighet, oftest i form av merkelapper som «bergenser», «tromsøværing», «nordlending» osv. (Thuen 2003: 13). Men en slik egendefinisjon holder ikke aleine; «[m]an må bli sosialt definert av andre ut fra det sted man blir tilskrevet tilhørighet, gjennom de kjennetegn på slik tilhørighet som foreligger. Det fremste kjennetegnet for slik stedstilhørighet er språket. I vår sammenheng tenkes her særlig på dialekter [...]» (ibid.). Dialekter er altså ifølge Thuen den fremste stedsmarkøren i Norge, og andre vil derfor tilskrive deg stedstilhørighet på grunnlag av dialekten din (se også kapittel 1.1). Det er altså en tett forbindelse mellom sted og språk.

Thuen (2003: 13f.) hevder at «[s]tedstilhørighet er tilskrevet, sjeldnere oppnådd». I vår kultur er stedstilhørighet ideelt sett knytta til stedet man er født og oppvokst, og forestillinga om «hjemstedet» står som et elementært symbol for sosial tilhørighet, kontinuitet og stabilitet (ibid.). Lokalsamfunn er ofte sterkt prega av idealiserte idéer om «sosialt fellesskap av kjennskap, naboskap, samhandling, felles koder og felles fortid» (ibid.), og det kan derfor være vanskelig for innflyttere å få innpass i lokalsamfunn, om det i det hele tatt er mulig.

Stedets betydning har vært i endring i det seinmoderne Norge. Skillet mellom by og bygd har blitt mer uklart enn tidligere, *samfunnsmessig urbanisering* og *individualisering* har vært med på å svekke dette skillet (Hårstad & Opsahl 2013: 22f.). Strukturer som tidligere har kjennetegnet urbane strøk, er nå også innføydd i rurale strøk. *Av-tradisjonalisering* er også noe som inngår i urbaniseringsprosesser. I rurale strøk var man tidligere født inn i en viss levemåte, og normer og handlingsmønstre gikk nær sagt i arv. I den seinere tida er levesettet styrt mer av individualisering, som tidligere først og fremst har vært et kjennetegn på det

urbane samfunnet. Våre handlingsmønstre ligner i stor grad hverandre, uavhengig om vi er bosatt i byen eller på bygda.

Selv om vi blir likere, har flere samfunn samtidig blitt mer komplekse. Mens det skjer en homogenisering på overlokalt nivå, skjer det en heterogenisering på lokalt nivå, der mindre tettsteder ligner mer på byer (Hårstad & Opsahl 2013: 24). Videre kan man snakke om en mental urbanisering (ibid.), der innbyggerne i bygdene er delaktige i overlokale meningsfelleskap, og de har holdninger og væremåter som går utover det lokale. Disse utviklingsprosessene må sees i forbindelse med *globalisering*. Verden begynner å ligne *ett* sted, med felles marked og kultur. Et av globaliseringas kjennetegn er at det skjer en omorganisering av det *romlige*, og at fysiske avstander har blitt mindre viktig (Giddens 1990, i Hårstad & Opsahl 2013: 25). Vi kan delta i fellesskap som er lokalisert på andre sida av kloden, og nesten alt av kultur, informasjon og alle mulige varer er tilgjengelige for oss via internett. Slike romlige omorganiseringer skjer ikke bare i «cyberspace», men også på geografisk plan i form av *avlokalisering* (Hårstad & Opsahl, 2013: 25-26). Det er i stor grad opp til hvert enkelt individ å velge sin referanseramme, lokaliteten har ikke nødvendigvis noe å si. Ved hjelp av dagens teknologi kan en kommunisere med likesinnede i andre deler av verden, uavhengig av geografisk lokalitet.

Ut fra disse seinmoderne utviklingstendensene skulle man tro at det lokale stedet mister sin betydning, men det ser ikke ut til å være tilfellet. Mens den stedlige forankringa får mindre betydning for enkeltindividet, ser det ut til at stedstilhørighetens symbolske betydning styrkes (Mæhlum 2016).

Som en språklig konsekvens av globaliseringsprosessene står folk flest overfor flere ulike språkmøter i hverdagen (Hårstad & Opsahl 2013: 26). De siste 70 åra er det norske dialektlandskapet prega av økt dialektnivellering, der tradisjonelle dialekttrekk skiftes ut med nyere og mer overlokale trekk (Røyneland 2017). Den økte geografiske mobiliteten medfører også mer dialektblanding og bidialektisme, altså større intra-individuell variasjon og økt dialektmangfold lokalt (ibid.: 98f.). Den sterke forbindelsen mellom språk og sted utfordres, påpeker Røyneland (2017: 99), da «[b]åde steders språklige identitet og individers språklige identitet er i forandring». Hun hevder at dialekttoleransen øker i Norge, men den er samtidig prega av en reinhetsideologi og et essensialistisk syn på identitet og tilhørighet (ibid.), noe som blant annet viser seg gjennom holdninger til *knot* (som jeg skriver mer om i kapittel 3.2.1).

I prosjektet mitt er stedet viktig på ulike nivå. For det første er jeg opptatt av deltakernes refleksjoner rundt stedene de har flytta mellom og hvordan flytteprosessen påvirker stedstilhørigheten til flytterne. Her står altså byene, Oslo og Tromsø, sentralt som steder. For det andre er stedet en viktig del av metoden (jf. kapittel 2.5.2). I samtalene mellom deltakerne og meg på vandring blir stedet en aktiv del av mikrokonteksten vi befinner oss i. Stedene vi går gjennom er ruter som deltakerne selv har valgt, i nærområdet i byen de har flytta til.

2.1.2 Identitet

Identitet er et sammensatt og til dels paradoksalt begrep. Identitet kan innebære det å tilskrive egenskaper som unike og enestående (enkelstående), samtidig som det kan indikere medlemskap i en gruppe eller en kategori, altså å være identisk med andre (Thuen 1993, Mæhlum 2008). Begge disse oppfatningene av identitetsbegrepet stemmer overens med ordets etymologiske betydning. Begrepet har sitt opphav i det latinske ordet *idem*, som betyr «den samme». Det rommer altså betydningene «den samme som seg selv», til forskjell fra andre, og «den samme som enkelte andre», som en ønsker å plasseres i et fellesskap med. Identitet omfatter altså både et individuelt nivå, et *jeg*, og et kollektivt nivå, et *vi*. Mæhlum (2008: 108) skriver at denne dualiteten kommer til uttrykk i kontrasten mellom *personlig identitet* og *sosial identitet*. Den personlige identiteten angår den delen av identiteten som gjør oss unike og enestående i forhold til andre. Den sosiale identiteten omfatter de egenskapene et individ innehar, som kvalifiserer vedkommende til å delta i forskjellige gruppefellesskap. Disse delene av identitet kan ikke sees isolert, og Mæhlum (2008: 108) beskriver det som at «et individs identitet blir utkrystallisert i spenningsfeltet mellom det individuelle og det kollektive». Egendefinisjoner av sosial identitet mangler sosial relevans om vi ikke også blir sosialt definert av andre på akkurat den måten (Thuen 1993, 2003). Selv om ordet identitet har opphav i det latinske ordet for «det samme», så har det like mye med forskjeller som likhet å gjøre. Det handler ikke bare om hvem man ønsker å være eller hvem man ønsker å identifisere seg med, men også hvem man *ikke* vil være eller *ikke* ønsker å identifisere seg med.

De to grunnleggende retningene innen forståelse av identitetsbegrepet er *essensialisme* og *konstruktivisme* (Mæhlum 2008: 108f). Ifølge en essensialistisk identitetsoppfatning er identitet medfødte kjerneegenskaper av en naturlig gitt størrelse. Identitet sees her på som noe statisk – den er uforanderlig og upåvirkelig. Ifølge en konstruktivistisk oppfatning er identitet noe som konstrueres underveis, og som forandres over tid. Dette er altså en mer dynamisk

oppfatning av begrepet – identitet sees på som et sammensatt og mangfoldig fenomen, en kulturell størrelse uten kjerne. Ut fra en essensialistisk oppfatning har et individ én konstant identitet, som følger vedkommende i alle sammenhenger, mens en konstruktivistisk oppfatning innebærer at et individ har flere delidentiteter som avhenger av den sosiale konteksten vedkommende befinner seg i.

Disse oppfatningene av identitet kan synes å representere to motpoler, og en skulle tro at disse var uforenelige. Men er de egentlig det? Mæhlum (2008: 110) skriver at viktige aspekter ved identitetsbegrepet vil falle bort med en rein essensialistisk eller konstruktivistisk oppfatning. Hun foreslår å se disse to oppfatningene som en syntese. Den greske filosofen Heraklit skreiv i sin tid (om lag 500 år f.v.t) at «alt flyter» og at «man kan ikke to ganger gå ned i den samme elva», noe som viser til en evig og naturlig forandring. Men Heraklit så også noe stabilt i naturens veksling: vannet i elva vil hele tiden være i bevegelse, men sett fra et annet perspektiv vil elva alltid være den samme (Tjønneland 2016). Mæhlum (2008: 110) anvender en lignende elvemetafor for å belyse syntesen mellom den essensialistiske og den konstruktivistiske identitetsoppfatninga: Det rennende vannet i elva representerer det foranderlige ved identitet, mens elveleiet representerer det konstante. Selv om elveleiet framstår stabilt, vil det likevel endres over tid av det rennende vannet.

Hva har språk med identitet å gjøre? Le Page og Tabouret-Keller (1985) skriver at språklig atferd er et sett med *identitetshandlinger (acts of identity)*, der mennesker viser både sin personlige identitet og deres søken etter sosiale roller. Vi uttrykker identitet språklig, både gjennom *hva* vi sier og *hvordan* vi sier det.

Mæhlum (2008: 111) hevder at det først og fremst er gjennom interaksjon med andre at vi blir klar over hvordan andre identifiserer oss, og dette påvirker igjen hvordan vi ser på oss selv. Jegets og de andres oppfatning vil ha en kontinuerlig, gjensidig innvirkning på hverandre. Dette er noe som kalles *identitetsforhandlinger*. Det er ikke alltid de eksterne og de interne identifiseringene stemmer overens med hverandre, og et individ kan bli tillagt en *uønska identitet*. I slike tilfeller, skriver Mæhlum (ibid.), kan individet forsøke å endre på sin egen atferd, for eksempel språklig, for å endre på andres reaksjoner. Det kan også være slik at de andres oppfatninger kan virke så sterke, at de tar overhånd over den interne selvoppfatninga til individet. Det er ikke alt som like lett lar seg forhandle av de egenskapene og den atferden som utgjør et menneskes identitet, skriver Mæhlum (ibid.). Blant annet kan makrososiale tilhørigheter, som kjønn, etnisitet og alder, være vanskelig å skjule eller endre. Om vi ser

tilbake på Knutsens sitat om «søring» (i kapittel 1) så framstiller han der identiteten som «søring» i Nord-Norge nettopp som noe som verken kan skjules eller forhandles. Er det virkelig slik? I hvilken grad er språklig identitet mulig å forhandle blant deltakerne i denne studien?

2.1.3 Autentisitet

I det seinmoderne Norge, med økt mobilitet, individualisering, globalisering og urbanisering, er språklige identiteter i forandring. Det er et større dialektmangfold lokalt og økt intra-individuell variasjon (Røyneland 2017: 99), og lokal tilhørighet er ikke lenger det fremste grunnlaget for personlig identitetsutforming (Thuen 2003). Individuer står teoretisk sett fritt til selv å *velge* sin identitet. Likevel ser det fortsatt ut til å være noen grenser eller rammer for hvordan en språkbruker kan tilpasse seg nye omgivelser. Her står *autentisitet* sentralt. Autentisitet forstås gjerne som *ekte* og *troverdig*, og det har også en essensialistisk slagside ettersom det gjerne knyttes til noe uforanderlig og enhetlig (jf. Sollid 2008). Ifølge filosofen Taylor (1998: 43) er det også en moralsk dimensjon ved autentisitetsbegrepet:

Det er en spesiell måte å være menneske på som er min måte. Jeg er kallet til å leve mitt liv på denne måten, ikke som en etterlikning av andres. Dette gir en ny betydning til det å være tro mot meg selv. Dersom jeg ikke er det, mister jeg poenget med mitt liv, det som det vil si å være menneske for meg går tapt. [...] Det knytter avgjørende moralsk betydning til en form for kontakt med meg selv, med min indre natur. [...] Det å være tro mot meg selv betyr å være tro mot min egen originalitet, og denne er noe som bare jeg kan artikulere og oppdage.

Autentisitet innebærer altså en forpliktelse til å handle i tråd med sin «indre natur» og «originalitet». *Språklig autentisitet* handler om at den enkeltes språkvalg må stemme overens med hans eller hennes identitet (Hårstad 2010: 318f). Om man fraviker dette mønsteret kan man oppfattes som *inautentisk* (ibid.). Språklig autentisitet er prega av en puristisk tankegang som kommer til uttrykk ved en forventning om at språkbrukere skal handle i samsvar med en språklig norm. I sin forskning på talemålet i Tromsø, ser Sollid (2008) en tendens til at enkelte tromsøværingar omtaler dialekten sin som «utvanna», og at de måler «ektheten» av sin egen dialekt ut fra en forestilling om «den ekte tromsødialekten», som viser til et opprinnelig eller tradisjonelt tromsømål. Det folkelingvistiske begrepet *knot* er også et uttrykk for en slik purisme (mer om *knot* i kapittel 3.2.1). Idéen om en autentisk språkbruker er noe talemålsforskere har bidratt til, blant annet gjennom dialektologiens søken etter *autentiske talere* av et gitt talemål, og den tidligere sosiolingvistikken forestilling om eksistensen av

naturlig tale (se f.eks. Hårstad 2010: 121-122 for utdypende oversikt). Dette er ikke noe jeg kommer til å gå nærmere inn på i dette prosjektet.

I mitt prosjekt skal jeg fokusere på hvordan forestillinga om språklig autentisitet kan være med på å påvirke ens oppfatning av egen og andres språkbruk, hvordan det kan påvirke og sette grenser for hvordan man tilpasser seg i et nytt språksamfunn, og hvordan det kan være en kilde til identitetskonflikt. Jeg skal se nærmere på to av deltakerne i prosjektet som forholder seg svært ulikt til autentisitet (kapittel 3.2).

2.2 Innledende om feltarbeid og deltakere

Valg av metode er avgjørende for hva slags empiri man ender opp med. Det er derfor viktig å tenke grundig gjennom hvilke metoder man velger. Arbeidsproblemstillinga mi var: *Hvilke språklige strategier har østlendinger som har flytta til Tromsø?* Dette er en bred problemstilling som måtte innsnevres. Jeg fant tidlig ut at jeg ville se nærmere på tilflyttere fra Oslo, og ikke hele Østlandet. Videre ønska jeg ikke å foreta noen ytterligere innsnevringar før jeg hadde datamaterialet på plass. Jeg ville se hva jeg fant, og så snevre inn problemstillinga etter det jeg fant mest interessant i empirien.

Jeg bestemte meg for å få tak i fire deltakere. Jeg ville ha en mannlig og en kvinnelig deltaker som hadde bodd i Tromsø lenger enn ti år, og som helst hadde planer om å fortsette å bo her – noen som var etablerte i Tromsø, og så ville jeg ha en deltaker av hvert kjønn som hadde bodd i Tromsø under fem år, gjerne studenter, som hadde planer om å flytte fra byen etter hvert. Et kriterium var at ingen skulle ha foreldre fra Nord-Norge, slik at ingen skulle ha en nordnorsk dialekt som en del av sitt språklig repertoar, og da kanskje ha hatt lettere for å veksle til en nordnorsk dialekt da de kom til Tromsø. To av deltakerne var bekjente av meg, en fikk jeg tak i via en bekjent, og den siste møtte jeg tilfeldigvis i forbindelse med arbeid med noe helt annet. De to mannlige deltakerne er fra Oslo øst og de to kvinnelige deltakerne er fra Oslo vest. Dette var ikke et kriterium i rekrutteringa. Om jeg skulle gjort dette om igjen, ville jeg rekruttert slik at det blei en lik kjønnsfordeling mellom deltakere fra øst og vest.

Feltarbeidet er et samarbeid mellom deltakerne og meg. Termen «informant» kan gi assosiasjoner til en som kun bistår med informasjon. Jeg har valgt å bruke «deltaker» framfor «informant» for å framheve dette samarbeidet. Under følger en oversikt over hver av deltakerne, med informasjon om alder, sivilstand, hvor de kommer fra og hvor lenge de har bodd i Tromsø. Navn er anonymisert.

Anne

Student, i begynnelsen av 20-åra. Bodd i Tromsø i tre år.
Vokst opp på St. Hanshaugen, sentrum-vest i Oslo.
Bor aleine.

Bjarte

Student, i begynnelsen av 20-åra. Bodd i Tromsø i fire år.
Vokst opp på Grünerløkka, sentrum-øst i Oslo.
Samboer fra Østlandet.

Eva

Yrkesaktiv, i slutten av 30-åra. Bodd i Tromsø i 14 år.
Kommer opprinnelig fra Asker, vest for Oslo/Stor-Oslo vest.
Har mann fra Troms, og barn som er født i Tromsø.

Sverre

Yrkesaktiv, i slutten av 40-åra. Bodd i Tromsø i 28 år.
Kommer opprinnelig fra Tveita, nord-øst i Oslo.
Har kone fra Troms, og barn som er født i Tromsø.

2.3 Etnografisk metode

Tradisjonelt er etnografiske metoder brukt i studier av, for forskeren, fremmede kulturer.

Metodene egner seg også til studier av mer dagligdagse situasjoner (jf. bl.a. Quist og Maegaard 2005: 49). Malinowski (1964: 25) sammenfatter målet med etnografien slik: «to grasp the native's point of view, his relation to life, to realize *his* vision of *his* world». Målet for forskeren er altså å prøve å se verden slik menneskene som blir studert ser den.

Etnografi er ikke bare et sett av metoder. Etnografi er grunnmuren som hele forskningsprosjektet bygger på. Det er en tankegang som følger prosjektet fra begynnelse til slutt. Blommaert & Jie (2010: 5) argumenterer for at etnografi innebærer et *perspektiv* på språk og kommunikasjon som inkluderer både ontologi og epistemologi, som begge er viktige for studiet av språk og samfunn.

Etnografiens røtter i antropologi er viktig for forståelsen av etnografi. Blommaert & Jie (ibid.: 7) hevder at disse antropologiske røttene gir etnografien en viss retning, som knytter språket uløselig til det sosiale liv. Her står blant annet humanisme sentralt, og de refererer til Hymes' som skriver at: «It is anthropology's task to coordinate knowledge about man from the viewpoint of *man*» (Hymes 1964: xiii i Blommaert & Jie 2010: 6). Fra et antropologisk synspunkt er språket satt inn i en funksjonalistisk epistemologi, det er sett på som noe som har en bestemt relevans for mennesket. Hvordan påvirker så dette etnografien? Blommaert & Jie

(ibid.: 7) skisserer to områder.

For det første får dette konsekvenser som har med *ontologi* å gjøre, selve spørsmålet om hva språk er. Språk sees på som et sett med *ressurser* som brukes, utnyttes og utvikles av mennesker i det sosiale liv, og som er av stor sosial betydning for mennesker. Disse ressursene kan utnyttes i en rekke sammenhenger, men dette skjer aldri på en nøytral måte. Blommaert & Jie (2010: 8) viser til Hymes (1996) essay «Speech and language: the origins and foundations of inequality among speakers», der han skiller mellom en lingvistisk forståelse av språk og en etnografisk forståelse av språk. Han hevder at språk er noe lingvister har skapt, et begrep som ikke har noen betydning for de som faktisk bruker språket. Tale, mener Hymes, er språket i samfunnet (*language-in-society*), en *aktiv* forståelse, som setter språket i sammenheng med et nett av maktrelasjoner, som noe dynamisk, tilgjengelig og anvendelig. Språket har et mikronivå og et makronivå; det forekommer i mindre, enkeltstående handlinger samtidig som det må sees i lys av større, historiske mønstre som tradisjoner og språklige sjangre. Tale er språk som talerne har investert i, både sosialt, kulturelt, politisk og emosjonelt (ibid.: 8). Ifølge Blommaert & Jie (ibid.) innebærer for det første det å studere språk, å studere samfunn. For det andre bygger etnografien på en dynamisk forståelse av språk. Det er prosessen der talen produseres, gjennom en handling utført av et menneske i en sosial sammenheng, som er interessant, ikke bare det lingvistiske produktet i seg selv. Tale, som en enkelt handling, kan ikke sees isolert, det er alltid et metanivå, en dypere betydning i spesifikke språkhandlinger. Disse kan ikke separeres innen etnografisk forskning ifølge Blommaert & Jie (ibid.: 9) fordi språkets sosiale verdi er en iboende del av språkbruken i seg selv.

For det andre skriver Blommaert & Jie (2010: 9-10) at de antropologiske røttene får konsekvenser for synet på *kontekst* innen etnografi. Her kommer vi inn på etnografiens *epistemologiske nivå*, dens erkjennelsesteoretiske nivå. Kunnskapen om språklige fakta er noe som bygger på prosessuell og historisk kunnskap. Dette, igjen, gjør tale som forekommer i situasjonsbestemte enkelthendelser, til noe mer enn bare enkelthendelser.

Situasjonsbestemte enkelthendelser er en konkretisering av ulike lag med kontekst hevder Blommaert & Jie (ibid.: 18f), både mikro- og makrokontekster. Mikrokontekster er de som definerer den gitte hendelsen. De er foranderlige, tilfeldige og uforutsigbare, som for eksempel dårlig vær, eller at opptaksutstyret ikke fungerer som det skal. Makrokontekster er mindre foranderlige, og mer stabile og forutsigbare, som historiske, politiske, kulturelle og

sosiale kontekster (ibid.).

Språk kan ikke eksistere utafør kontekst. Språk *er* kontekst. Og kontekst kan ikke forstås som noe statisk ifølge Blommaert & Jie (ibid.: 10). Dette synet på kontekst er noe jeg i stor grad har tatt høyde for i mitt prosjekt. Det er viktig å se individers ytringer ikke bare som enkelte ytringer, men ytringer som er ytra i lys av mikro- og makrokontekstuelle forhold. Deltakerne i mitt prosjekt består av fire forskjellige mennesker med unike liv og historier. Det de har fortalt meg i samtalene våre, må kontekstualiseres både ut fra akkurat den situasjonen vi befant oss i under våre møter, og større sammenhenger, som for eksempel at de alle har flytta fra Oslo til Tromsø. I analysen min vil jeg fokusere mest på kontekstualisering på makronivå.

2.4 Etnografiske data

Etnografiske metoder genererer etnografiske data, en type data som skiller seg fra data samlet gjennom andre metoder (Blommaert & Jie 2010: 1). Hele prosessen med å samle inn kunnskap er del av kunnskapen – konstruksjonen av kunnskap *er* kunnskap – prosessen er produktet (ibid.). Blommaert & Jie viser videre til Johannes Fabian som framhever at innsamling av kunnskap i etnografiske studier er en dynamisk prosess, og det kreves at forskeren selv i høyeste grad deltar aktivt i denne prosessen (Fabian, 1983, 1995, i ibid.: 10). Forskeren går gjennom en *læringsprosess*, den prosessen der forskeren lærer deltakeren bedre å kjenne, får større innsikt i vedkommendes kompleksitet, og går fra å være en *outsider* til en *insider* hos deltakeren hun studerer (ibid.: 26). Prosessen starter så smått når forskeren begynner å samle inn informasjon om området hun skal studere, men den virkelige læringsprosessen starter i møte med deltakerne, og varer fram til analysen av empirien er ferdigstilt.

Etnografisk feltarbeid vil ikke resultere i representative data som kan reproduseres under identiske forhold. Lignende data vil kunne produseres under lignende forhold, men identiske data og forhold vil være tilnærmet umulig. Dataene er resultat av interaksjonen mellom forsker og deltaker, og forskerens tolking av interaksjonen. Forskerens tolkninger er basert på mikro- og makrokontekstuelle forhold, og forskerens egen nevnte læringsprosess (ibid.: 17).

Dataene i dette prosjektet består av transkriberte lydopptak av samtaler mellom meg og deltakerne og eventuelle tredjeparter (som familien da jeg var på hjemmebesøk hos

deltakerne). Jeg har også skrevet feltdagbok underveis gjennom hele prosjektet der jeg har notert ned mine tanker og erfaringer i møte med deltakerne.

Som nevnt i kapittel 2.2.1, hadde jeg kjennskap til to av deltakerne fra før av, Anne og Bjarte, mens de to andre, Eva og Sverre, hadde jeg lite eller ingen kjennskap til fra før. Anne og Bjarte blei jeg kjent med på en ny måte gjennom prosjektet mitt. Dette var en annerledes måte å tilnærme seg mennesker på, og uavhengig hvor mye eller lite kjennskap jeg hadde til deltakerne, så jeg alle med et for meg nytt og observerende blikk.

Jeg har altså hatt en egen læringsprosess gjennom hele prosjektet, og den starta da jeg begynte å lese om etnografi. Det etnografiske perspektivet var helt nytt for meg, og det var mye jeg måtte sette meg inn i. Den mest essensielle delen av læringsprosessen min begynte i møte med deltakerne. Mens møtene våre pågikk, var fokuset å bygge relasjoner med deltakerne og bli kjent med dem. Jeg opplevde å ha god kjemi med alle, og følte vi blei bedre kjent for hver gang vi møttes. Mellom møtene, og særlig i etterkant, bearbeida jeg opplevelsene og inntrykka mine fra møtene, og dette noterte jeg ned i feltdagboka mi. Videre har jeg tatt alt dette med inn i analysen som deler av læringsprosessen min, og feltdagboka er en av de viktigste dokumentasjonene av denne prosessen. Læringsprosessen har vært subjektiv, der mine fortolkninger, som igjen er begrensa av referanserammene mine, av inntrykk og opplevelser, har stått sentralt. Denne subjektive prosessen har jeg anvendt til å foreta en så objektiv analyse som mulig av datamaterialet.

Hva slags verdi har så denne subjektive prosessen? Subjektivitet er grunnlaget for objektivitet hevder Bourdieu (1990), og de to kan derfor ikke skilles fra hverandre. Ethvert menneske, akademikere inkludert, tolker verden gjennom subjektive tanker, fortolkninger og persepsjoner. Det kreves en subjektiv prosess for å komme fram til et objektivt resultat. Datamaterialet en sitter igjen med etter et feltarbeid vil reflektere virkeligheten slik feltarbeideren har sett, opplevd og forstått den gjennom læringsprosessen (Blommaert & Jie 2010: 68). Subjektivitet er uunngåelig, men det er gjennom subjektivitet vi oppnår kunnskap som vi så kan analysere objektivt (Schilling 2013: 116).

2.5 Etnografisk samtale

Det sosiolingvistiske intervjuet har i lang tid vært den ledende metoden innen tradisjonell laboviansk sosiolingvistikk (jf. bl.a. Quist & Maegaard 2005; Schilling 2013). Det bygger på en underliggende antakelse om at språkbruk varierer etter graden av formalitet, og er som et

strukturert intervju som er anlagt i ulike faser for å oppnå ulike formalitetsgrader (Quist & Maegaard 2005: 50). Målet er å få opptak av talerens «naturlige» tale, eller *the vernacular*, som Labov (2013: 3) definerer slik: «[...] one style of speech that is superior to all others – from the linguistic point of view – which we call the *vernacular*».

I boka *Sociolinguistic Fieldwork* viser Schilling (2013: 104f.) til kritikk av det sosiolingvistiske intervjuet. Blant annet er det kritisert for et ensidig fokus på at det bare er én faktor som påvirker stilistisk variasjon (graden av formalitet), og for kun å fokusere på ett variasjonskontinuum (standard – ikke-standard tale). Videre poengterer Schilling at flere forskere har satt spørsmålstegn ved fokuset på *vernacular*, og stilt seg tvilende til at individer har én naturlig talemåte ettersom talere alltid vil forme talen etter formålet de har, og situasjonen de er i.

Det sosiolingvistiske intervjuet som samtalesituasjon har også blitt kritisert. Wolfson (1976) hevder at det sosiolingvistiske intervjuet er en mindre naturlig samtalesituasjon enn andre typer intervju fordi folk flest allerede har en oppfatning av et intervju som noe formelt, og at man svarer på et sett med spørsmål, og hvis ikke intervjuet følger denne formen, kan det skape forvirring hos intervjuobjektet (Wolfson 1976, i Schilling 2013: 105; se også kommentarer til Røyneland 1994 i kapittel 2.5.1). Videre påpeker Schilling (ibid.: 106) at det foreligger et uoverkommelig asymmetrisk maktforhold i intervjuerens favør i sosiolingvistiske intervju. Intervjueren innehar allerede en ekspertrolle som akademisk forsker, og med denne rollen følger en institusjonell autoritet. I tillegg er det gjerne intervjueren som kontrollerer turtakingen i samtalen og lengden på disse. Schilling tilføyer også at diskursen i et sosiolingvistisk intervju i høy grad skiller seg fra diskursen som oppstår i naturlige samtaler, og at det derfor er vanskelig å få svar på hvordan ulike stiler utarter seg i dagligdagse samtaler. Blant annet viser Schilling (ibid.) til Wolfson (1976) og Schegloff (1997) som hevder at narrativer kan opptre helt annerledes i sosiolingvistiske intervju enn i hverdagslige samtaler, for eksempel ved at den som blir intervjuet, bygger opp narrativet til et «sluttpoeng» som svarer på det intervjueren spør etter. Den som blir intervjuet, kan også selv ha flere interaksjonelle mål med intervjuet, og disse er ikke bestandig de samme som dem intervjueren har (ibid.: 107).

Quist & Maegaard (2005: 51) omtaler det etnografiske intervjuet som en krysning mellom en avslappet samtale og et intervju, og de hevder videre at det helst bør foregå som en avslappet samtale, der forskeren likevel får besvart sine spørsmål. Ifølge Blommaert & Jie (2010: 42) er

det mange som kaller studiene sine *etnografiske* når de består av intervju. Intervju som metode gjør ikke nødvendigvis en studie etnografisk, det etnografiske er grunntanken som ligger i bunnen av hele prosjektet. Det betyr at studien omfavner et sett av fundamentale prinsipper og syn på den sosiale virkeligheten (ibid.).

Begrepet *intervju* kan i seg selv gi deltakeren visse forventinger til hvordan samtalen skal foregå: Intervjueren stiller et spørsmål, deltakeren svarer kort og konsist, så går intervjueren videre til neste spørsmål, og så videre. Om forskeren oppfører seg som en intervjuer, så vil deltakeren oppføre seg deretter, som et intervjuobjekt; han/hun vil svare kort på spørsmålet og vente på neste (Blommaert & Jie 2010: 44). Dette er noe man helst vil unngå i et etnografisk intervju. Blommaert & Jie understreker at et intervju også er en form for samtale, en strukturert samtale med spørsmål eller tema som forskeren ønsker å ta opp (ibid.). For en god samtale mellom forsker og deltaker er det viktig at man kommer godt overens, og at begge er interessert i å prate med hverandre. Samtalen er et samarbeid der begge parter må bidra.

Et intervju vil, som en hverdagslig samtale, være komplekst, bestå av digresjoner, og perioder med stillhet, og det vil kanskje framstå litt rotete. Deler av samtalen vil kanskje tilsynelatende virke uviktig, men i et etnografisk intervju er det viktig å få med alt. I forskerens tilnærming til deltakeren kan etter hvert ting som i begynnelsen virket uviktig, plutselig falle på plass som en viktig brikke i å forstå helheten av deltakerens ytringer.

Blommaert & Jie framhever bruk av tema framfor spørsmål i et etnografisk intervju, og de viser til Hymes (1981: 84 i Blommaert & Jie 2010: 3) som minner oss om «the small portion of cultural behaviour that people can be expected to report or describe, when asked, and the much smaller portion that an average person can be expected to manifest by doing on demand», og han legger til at «[s]ome social reasearch seems incredibly to assume that what there is to find out can be found out by asking». I et masterprosjekt kan det være lett å glemme at temaet som du arbeider daglig med, som regel ikke opptar folk flest. Om man for eksempel ønsker å studere språklig identitet, så vil man mest sannsynlig ikke få det man er ute etter ved å spørre folk «Hvordan vil du beskrive din språklige identitet?». For det første vil nok ikke mange vite hva språklig identitet er, og for det andre så er det ikke sikkert at de noen gang har tenkt over at de har en språklig identitet. Dette er begreper som folk flest sjelden går rundt og definerer og tenker over. Derfor kan det heller lønne seg å introdusere et tema, der det kan være sannsynlig at deltakeren, direkte eller indirekte, kan fortelle deg noe om sin språklige identitet.

I forkant av møtene med deltakerne tenkte jeg over hvordan jeg kunne introdusere temaer der det var rom for deltakerne å fortelle om det de selv knytta til dem. For eksempel spurte jeg deltakerne «Kan du fortelle meg om ditt møte med Tromsø?», eller jeg sa at «jeg er interessert i å høre om ditt møte med Tromsø». Deltakerne kunne selv tolke hva som mentes med «møte med Tromsø». Her begynte noen av dem å fortelle om dagen de flytta til Tromsø, om selve flytteprosessen og sitt første møte med Tromsø. Men noen av samtalene bevega seg over til kulturmøtet med Tromsø, og forskjellene mellom Oslo og Tromsø. Anne starta for eksempel med å fortelle meg om en stressende flytteprosess, før hun fortalte om vennenes negative holdninger til at hun skulle flytte til Nord-Norge (jf. utsnitt 2). Bjarte fortalte meg at han synes det var veldig fint å komme til Tromsø da han først kom dit, og at han ikke hadde så mye spennende å si om det. Så forteller han meg en liten historie fra den første dagen hans i Tromsø, som han introduserer som en veldig flau hendelse (jf. utsnitt 1). Ved å introdusere et åpent tema som «møtet med Tromsø», åpna det for at deltakerne selv kunne velge hva de ønska å trekke fram og dele med meg.

Blommaert & Jie (2010: 49) understreker videre at forskeren også er en del av intervjuet. Intervjuet er tross alt en dialog mellom forskeren og deltakeren, hvor forskeren i stor grad er med på å skape det som siden blir dataene som skal analyseres. Dataene konstrueres gjennom interaksjon mellom forsker og deltaker, og de hadde ikke eksistert om en av partene manglet. Forskeren har i høyeste grad innflytelse på det deltakeren sier, og denne innflytelsen er en del av dataene. Det er derfor viktig at det forskeren sier ikke på noen som helst måte utelates fra dataene eller analysen (se også kapittel 2.9 om forskerrolle).

I boka *Learning how to ask* (1986) understreker Briggs viktigheten ikke bare av *hva* som blir sagt, men *hvordan* ting blir sagt. Som andre former for menneskelig interaksjon, består også intervjuet av flere nivå, og man kan derfor ikke ta for gitt alt som blir sagt, men det må tolkes ut fra hvordan det blir sagt. Om taleren legger spesielt trykk på enkelte ord, svarer nølende, eller har et visst ansiktsuttrykk, eller lignende, så sier det noe om det vedkommende sier. Latter fungerer også som en metaspråklig kommentar (se også 3.3.3), og dette er det flere eksempler på i empirien. Her er et utdrag fra empirien, der Eva snakker om venninnene sine i Oslo:

når man liksom har kommet tilbake igjen [til Oslo] (.) og hører på dem så føler jeg at mye er sånn (.) litt sånn (1) litt for tilgjort og litt for perfekt [leende][eller] (.) man snakker veldig pent og (.) tu-tu-tu-tu liksom alt er så (1) nei det blir litt sånn fake (.) [latter]

Eva ler to ganger i utdraget over, etter hun har omtalt venninnene sine som «tilgjort og litt for perfekt» og «litt sånn fake». Latteren bidrar her til å skape flere lag i Evas ytringer. Det er ikke særlig positive beskrivelser, og latteren kan vise til en bevissthet hos Eva om dette. Latteren kan også være et forsøk på å dempe ytringene noe.

Når jeg videre i teksten omtaler metodene jeg har brukt, velger jeg å bruke termen *samtaler* framfor *intervju*. Dette gjør jeg først og fremst fordi jeg oppfatter interaksjonen min med deltakerne mer som samtaler enn intervjuer. En annen grunn til dette er, som nevnt over, konnotasjonene intervjubegrepet gir.

Jeg var opptatt av å bli bedre kjent med deltakerne for å bedre kunne sette det de fortalte meg inn i en større kontekst. Derfor ville jeg møte hver informant flere ganger. Ut fra de begrensningene som måtte foretas grunnet oppgavas størrelse, kom jeg fram til at jeg skulle ha tre møter med hver av deltakerne. Jeg ønska variasjon i møtesituasjonene, og kom fram til disse situasjonene:

- 1) informasjonsmøte
- 2) samtale på vandring
- 3) delta i en hverdagslig situasjon hjemme hos deltakeren.

I det følgende vil jeg grunngi hvorfor jeg valgte å møte deltakerne i akkurat disse tre situasjonene og oppsummere hvordan møtene gikk.

2.5.1 Situasjon 1: Informasjonsmøte

Jeg hadde tre mål med det første møtet med deltakerne: 1) informere om prosjektet, 2) planlegge hvordan vi skulle gjøre det videre, og 3) bygge en relasjon med deltakeren. For meg var det viktig at møtet skulle finne sted i en uformell atmosfære, i en setting der man møter venner og bekjente til vanlig. Når jeg skal møte vennene mine, foreslår jeg ofte å gå på kafé, derfor var det naturlig for meg å foreslå det samme for deltakerne, og møtes over en kaffe. Deltakerne fikk velge hvor vi skulle møtes etter hva som var mest praktisk eller ønskelig for dem.

Jeg ville vite hvem deltakeren var, og jeg ville at han/hun skulle ha kjennskap til meg og mine intensjoner med prosjektet. Røyneland (1994) støtte på noen problemer da hun gjorde opptak til sin masteravhandling. Som nevnt innledningsvis (i kapittel 1.5) gjennomførte hun uformelle og ustrukturerte samtaler med informantene i to omganger. I første omgang var det

intervju med en person som informantene ikke kjente til, og i andre omgang var intervjueren kjent for informantene (Røyneland selv). Røyneland skildrer en usikkerhet hos noen av informantene knytta til det ustrukturerte intervjuet. Noen av dem stilte spørsmål om intervjuet snart skulle starte, og om hun ikke hadde med noen spørsmål (Røyneland 1994: 71). Det var også vanskelig å opprettholde en uformell stil i de intervjuer der intervjueren var ukjent for informantene. Røyneland legger til at både informantene og intervjuerne følte at situasjonen var merkelig, og av denne og andre grunner blei Røyneland nødt til å foreta nye opptak med nye informanter (les mer i Røyneland 1994).

Røynelands (1994) opplevelser var noe jeg ville unngå i opptakssituasjonene mine. Derfor var det viktig for meg å informere deltakerne grundig om metoden, opptakssituasjonen, samtalene og hva jeg så for meg. Jeg ønska at deltakerne i stor grad skulle være med på å forme metoden, både fordi dette var et samarbeid mellom oss, men også for at det skulle oppleves mest mulig behagelig for dem.

Det blei ikke gjort noen opptak på det første møtet. Vi gikk grundig gjennom hva prosjektet handla om, og reint praktisk hvordan deres rolle kom til å være. Jeg var helt åpen om hva jeg ønska å undersøke. Videre forklarte jeg hvordan samtalene kom til å foregå, og at vi ikke skulle ha et vanlig spørsmål-svar-intervju, men at det skulle ligne mer på vanlige samtaler. Det var også viktig for meg å understreke at selv om jeg kom fra universitetet som masterstudent, så var det ikke jeg som var «eksperten» i dette tilfellet. Jeg forklarte hver av dem at jeg var interessert i å finne ut mer om dem, og at ingen andre er mer ekspert på akkurat dem enn dem selv.

Vi planla også hvordan vi skulle gjøre det framover. Jeg hadde mine ønsker for hvordan vi skulle gjennomføre opplegget, men det var viktig for meg at også deltakerne følte seg komfortable med idéene mine. Jeg understreka at alt ville skje på deltakerens premisser, og at de bare måtte si ifra hvis det var noe de følte seg ukomfortable med å gjøre. Deltakerne fikk velge hvor og når vi skulle møtes neste gang, for samtalen på vandring. Det var også rom for at deltakerne kunne stille spørsmål om det var noe de lurte på.

En opptakssituasjon med en forsker kan for mange virke uvant og litt skummel. Det at vi møttes en gang uten opptaker og blei litt bedre kjent med hverandre, og at deltakeren visste akkurat hva prosjektet handla om, og hvordan vi ville gjennomføre samtalene, kan ha vært med på å skape trygghet da vi skulle begynne med opptak. At jeg også understreka at det var

de som var ekspertene i denne sammenhengen, og ikke jeg, kan også ha vært med på å bryte ned noe av det skeive maktforholdet som kan oppstå i en forsker-deltaker-relasjon.

2.5.2 Situasjon 2: På vandring

Filosofen Casey (2001:684, forfatterens utheving) hevder at «there is *no place without self and no self without place*». Dette begrunner han med at *selvet og stedet* ikke bare har en gjensidig påvirkning på hverandre, men at hver av dem er essensielle for eksistensen av den andre (ibid.). Casey har inkorporert Edward Sojas begrep *thirdspace*³ i sin term *place-world/stedsverden* – en verden som man ikke bare persiperer og forestiller seg, men som man også aktivt *lever og erfarer* (Casey 2001:684). Videre mener Casey at vi kommer i kontakt med stedsverdenen ved hjelp av kroppen gjennom prosessene *outgoing* og *incoming*, der *outgoing* viser til kroppens fysiske møte med stedsverdenen, og *incoming* viser til sporene stedene etterlater på kroppen. Stedene vil bli en del av oss, og lagres som det inntrykket stedet gjorde på oss (Casey 2001:687-688). Slik kan en se for seg at steder kan framkalle minner og følelser. Det kan være mye som knytter en person til et sted, både opplevelser og erfaringer. Når en samtale foregår på en gåtur ute i frisk luft, gjør det noe med situasjonen. Forsker og deltaker går side om side, har den samme utsikten, og går mot samme mål. Gåturen blir da en opplevelse som forskeren og deltakeren deler. Dette kan bevege fokuset bort fra selve opptakssituasjonen. Fokuset flyttes over på omgivelsene, og det som skjer rundt.

Ross et al. (2009) har benytta seg av bevegelige metoder i forskninga si, deriblant samtale på gåtur. Forskninga deres omfatter barn under offentlig omsorg. Ross et al. (2009) påpeker at intervju i bevegelse blant annet fikk barna de snakka med, til å snakke mer fritt og spontant om dagliglivet deres, og at de delte mer intime narrativer enn de ellers hadde gjort. Videre peker de på at stillheten, som ofte oppstår underveis i slike intervju, og som gjerne kan bli mer trykka i statiske og lukka omgivelser, blei glemt når man var i bevegelse. De fant at samtalene hadde en mer fri og naturlig flyt. Distraksjonene som skjer rundt en når man er i bevegelse i et dynamisk rom, var faktisk til hjelp for en bedre samtale.

³ Inspirert av Henri Lefebvre har Soja (2014:177) foreslått tre ulike måter å se rom/space på: *firstspace*, det persiperte rommet som er empirisk definert, altså «ting» i rommet; *secondspace*, det forestilte rommet eller representasjoner av rommet, altså tanker om rommet, ideologier og bilder; og til slutt *thirdspace*, som han ser som den mest ukonvensjonelle og kreative idéen om *levd rom*, som kombinerer de to første romma, men omfatter mye mer som aldri helt kan forstås (ibid.).

Jeg blei først gjort oppmerksom på denne metoden under et foredrag Sollid (2015) holdt under SONE-konferansen i 2015. I forbindelse med et forskningsprosjekt om språklig mangfold i klasserommet hadde Sollid gjennomført forskningsintervju på vandring med rektor og en lærer. Etter å ha lest om metoden (i Ross et al. 2009; Casey 2001) tenkte jeg at dette kunne bidra til å komme tettere inn på deltakerne, og at det kunne bidra til å skape en mer trygg og avslappa atmosfære der de følte de kunne dele historier og erfaringer.

Første opptaksrunde var på vandring med deltakerne hver for seg. På infomøtet valgte deltakerne hvor vi skulle gå. Alle valgte ulike turstier ute i naturen. På infomøtet introduserte jeg for deltakerne at jeg ønska at vi skulle gå en *tur* sammen, men at de kunne velge å gå hvor som helst, både inne og ute. Det å gå *tur* er ganske etablert i språket vårt / kulturen vår, og assosieres kanskje ofte med natur, turklær og kaffe på termos. Så det at jeg brukte ordet *tur*, kan ha påverka deltakernes valg.

Lengden på vandringene varierte fra en halvtime til en time. Alle samtalene startet med småsnakk om ting som var naturlig å snakke om i den konteksten vi var i. Været var et naturlig tema, siden vi var ute. Etter hvert var det noen temaer jeg ønska å peile samtalen inn på. Jeg ba dem fortelle blant annet om sitt møte med Tromsø (jf. kapittel 2.5), om hva de tenker om egen dialekt, om de har fått noen reaksjoner på dialekten sin, og om de har lagt merke til noen forskjeller mellom «nordlendinger» og «søringer». Deltakerne fikk snakke fritt om temaene, og jeg supplerte for det meste med «ja» og «mhm». Jeg fokuserte mye på å være stille, og gi deltakerne rom til å dele meninger og erfaringer. I flere tilfeller kjente jeg på en trang til å bryte inn med mine opplevelser og synspunkt mens deltakeren snakka, men dette forsøkte jeg i stor grad å undertrykke. Jeg ville ikke at mine innspill skulle styre samtalen i stor grad, jeg ønska at informantene så mye som mulig skulle få rom til å styre samtalen i den retninga han eller hun ønska. Noen ganger kan det ta tid å komme fram til et poeng, eller det man *egentlig* vil si i en samtale. Jeg ville ikke hindre deltakeren i å komme fram til poenget. Stillheten var et verktøy jeg fant veldig anvendelig. Som regel åpna det for at deltakeren delte ytterligere om temaet han/hun var inne på, eller nye aspekter ved det vi snakka om.

Blommaert & Jie (2010: 45) framhever stillhet som en viktig del av samtalen. De hevder at stillhet ikke er fravær av tale, men heller produksjon av stillhet. Vi produserer stillhet når vi trenger å tenke over et tema, når vi nøler fordi noe kanskje er vanskelig å snakke om, for eksempel noe kontroversielt eller følelsesladda, eller når vi ønsker å ikke si noe (ibid.). Stillhet kan til tider få deltakeren til å snakke. Etter at deltakeren har svart på et spørsmål fra

forskeren, vil deltakeren forvente at forskeren tar ordet igjen med en gang. Dersom forskeren er stille og fortsetter med et lyttende kroppsspråk, vil deltakeren kanskje tenke at svaret ikke var tilfredsstillende nok, og da fortsette å snakke (ibid.).

Da jeg og Bjarte var på vandring, fortalte han om sin oppfatning av nordnorsk identitet, og at nordlendinger var veldig opptatt av å være fra Nord-Norge (jf. utsnitt 5). Her er et lite utdrag fra utsnittet (som vi også kommer tilbake til i kapittel 3.1.2):

- 1 Bjarte: og jeg syns det er rart (.) det veldig fokuset på (.) sin greie liksom
2 Sandra: ja (.) mhm
(3)
3 Bjarte: det er kanskje ikke så rart man er jo (.) også syns jeg kanskje det er litt (2) jeg syns det er litt sånn irriterende ensidig fokus på hva som skjer i Oslo (1) det er liksom de som (.) enten så er det bare horer og (1) junkier

Her responderer jeg på Bjartes ytring (1) med «ja (.) mhm» (2) og opprettholder et lyttende kroppsspråk. Det er en pause på tre sekunder før Bjarte sier «det er kanskje ikke så rart man har jo» (3), etterfulgt av en pause på i underkant av ett sekund, før han begynner å snakke om at nordlendinger har et ensidig fokus på Oslo. Etter tre sekunders stillhet (før linje 3) virker det som om Bjarte tester om det er trygt å snakke videre om temaet, eller om publikum, altså jeg, er uenig i eller har noe å utsette på det han sier. Han kalibrerer sitt forrige utsagn (1), ved å si at «det er kanskje ikke så rart» (3). Når jeg så forholder meg stille, fortsetter han å snakke om nordlendinger. Det kan kanskje være vanskelig å si noe kritisk om nordlendinger i Nord-Norge, og stillheten gjør at Bjarte får tid til å tenke, og si det han ønsker å si. Om jeg hadde avbrutt den tre sekunder lange stillheten, ville kanskje ikke Bjarte kommet fram til det han ønska å si om nordlendingers syn på Oslo.

Samtale på vandring var en fin måte å komme nærmere deltakeren på. På vandring gikk jeg og deltakeren ved siden av hverandre, og vi hadde samme utsikt. Vi var i konstant bevegelse, og det skjedde stadig noe nytt – utsikten endra seg, en fugl kvitra, en jogger løp forbi, og lignende. Dette var med på å få oppmerksomheta litt bort fra opptakeren, og det bidro kanskje til en mindre trykka atmosfære enn om vi hadde sittet inne på et rom. Stillhet, som kanskje ville oppfattes som pinlig stillhet i et statisk rom, blir ikke oppfatta på samme måte i bevegelse, for da er det så mye annet å følge med på. Noen av deltakerne delte også historier fra stedene vi passerte, minner fra andre ganger de hadde vært akkurat der.

2.6 Deltakende observasjon

Sammen med etnografiske samtaler er *deltakende observasjon* blant de sentrale etnografiske

metodene ifølge Quist & Maegaard (2005: 49). Deltakende observasjon går ut på at forskeren både er deltaker og observatør (ibid.). Forskeren må altså inneha to roller samtidig, både rollen som deltaker og rollen som observatør, hun må forsøke å delta på lik linje med deltakerne samtidig som hun må se situasjonen utenfra. Dette er ikke helt uproblematisk. Målet med observasjonene er at de etter hvert skal analyseres og formidles gjennom tekst til et akademisk publikum. Derfor er det viktig at forskeren tar *feltnotater*, noe jeg kommer tilbake til.

2.6.1 Observatørens paradoks, naturlig språk og kontekst

Hvordan man kan unngå observatørens paradoks har lenge vært en sentral problematikk i sosiolingvistikken. Paradokset innebærer å observere hvordan folk snakker når de ikke blir observert (Labov 1972: 113). En forsker hører sjelden naturlig til det feltet hun undersøker. Det vil alltid være en observatøreffekt, der de som blir observert påvirkes nettopp av det å bli observert. Som forsker kan du aldri observere noe som om du ikke var der (Blommaert & Jie 2010: 27). Men, som forskeren etter hvert vil lære deltakerne å kjenne, vil også deltakerne lære forskeren å kjenne, og vil etter hvert bli vant til forskerens tilstedeværelse.

Selv om en forsker med en opptaker vil påvirke situasjonen, så betyr ikke det nødvendigvis at deltakeren vil respondere på en unaturlig måte. Duranti (1997: 118, forfatterens utheving) skriver at «[...] people *usually* do not invent social behaviour, language included, out of the blue. Rather, their actions are part of a repertoire that is available to them independently of the presence of the camcorder». En deltaker i samtale med en forsker vil benytte seg av naturlige interaksjonelle strategier som vedkommende allerede innehar, og som han eller hun bruker i interaksjon med andre i hverdagen.

2.6.2 Situasjon 3: Hjemme hos familien

Til slutt ville jeg gjøre opptak med deltakerne i deres «naturlige habitat», nemlig hjemme hos dem. Jeg ønska å gjøre opptak med deltakerne i samspill med familien, og kom fram til at det mest optimale var om jeg spiste middag sammen med deltakerne og eventuell familie.

Middag er som regel noe som samler hele familien rundt bordet, og det er en aktivitet som ville ha funnet sted også uten meg til stede. Derfor tenkte jeg det var mindre påtrengende, og enklere å få til om jeg var med på en middag.

Jeg spiste middag hos tre av deltakerne som hadde familie eller kjæreste, og drakk en kopp te hos den siste, som bodde aleine. Her tenkte jeg at samtalen kunne gå fritt, uten at jeg la noen

føringer på tema. Ettersom det var litt ulike situasjoner med hver av deltakerne, varierte det hvor aktiv jeg var i samtalen. Hos deltakerne som hadde barn, gikk praten uten at jeg sa så mye. Hos deltakerne uten barn var det mer naturlig at jeg deltok mer aktivt i samtalen ettersom vi var færre til stede.

2.7 Feltnotater

Et viktig aspekt ved etnografisk datainnsamling er at dataene ikke bare skal bestå av opptak av intervju eller samtaler, men også feltnotater (Blommaert & Jie 2010: 42). Forskeren noterer ned sine refleksjoner rundt møtene med deltakerne, og dokumenterer «veien til» en (litt bredere) forståelse av deltakerne. Feltnotatene bidrar med informasjon om ikke bare *hva* vi har observert i forskningsfeltet, men også *hvordan* vi observerte det. Feltnotatene forteller ifølge Blommaert & Jie (2010: 37) om en epistemisk prosess – måten forskeren prøver å gjøre informasjon forståelig for seg selv, innafor egne fortolkningsrammer, begreper og kategorier, og hvordan hun gradvis skifter til en bredere forståelse, skaper forbindelser mellom tidligere og pågående hendelser, og finner ut av hvordan ting henger sammen. Feltnotatene dokumenterer forskerens læringsprosess (se også kapittel 2.4).

Quist & Maegaard (2005: 50) bringer fram at man som etnografisk feltarbeider gjerne har et ambivalent forhold til feltnotater. Dette henger sammen med de to rollene forskeren må veksle mellom, deltaker og observatør. For en observatør er det naturlig å notere ned tanker og observasjoner. Som deltaker i en dagligdags sosial sammenheng, som for eksempel en hverdagslig samtale, er det helt unaturlig å sitte og notere underveis. Det vil mest sannsynlig gjøre deltakeren utilpass og skape en kunstig situasjon. Forskeren vil kanskje notere ned interessante observasjoner med en gang, men da vil hun falle ut av den deltakende rollen, så forskeren er nødt til å finne en balanse mellom disse rollene.

Med meg i feltarbeidet hadde jeg en feltdagbok. Jeg ønska ikke å notere noe mens jeg var med deltakerne siden jeg var redd det kunne være ødeleggende for samspillet vårt. Jeg skulle være en del med deltakerne på tomannshånd, vi skulle ut på vandring, og jeg skulle komme hjem på besøk hos dem. For meg ville det ha vært både vanskelig og unaturlig å notere underveis, så jeg opparbeidet meg en rutine med å skrive feltnotater umiddelbart etter jeg kom hjem fra møtet med deltakerne. Først noterte jeg alle inntrykka mine. Jeg forsøkte å sammenfatte mitt totale inntrykk av hele møtet, og noterte ned enkelte hendelser eller utsagn jeg hadde lagt spesielt merke til. Jeg noterte hvordan jeg opplevde møtet, og min tolkning av hvordan deltakerne opplevde møtet. Videre skreiv jeg også ned hvordan været var de dagene

vi var på vandring, jeg skreiv ned dato og klokkeslett for når vi møttes, hva slags humør informanten var i – mindre og større kontekstuelle faktorer som direkte eller indirekte kan ha vært med på å påvirke deltakernes ytringer.

Etter å ha notert inntrykka jeg satt igjen med etter møtet, lytta jeg gjennom lydopptaket fra samtalen. Jeg lagde så en oversikt over opptaket, der jeg noterte ned når og hva vi snakka om, og framheva sekvenser jeg syns var særlig interessante. Dette var til stor hjelp da jeg skulle velge ut sekvenser jeg ønska å transkribere, og det sparte meg for masse tid. Feltdagboka blei et arkiv både over min læringsprosess i møte med deltakerne, og over alle lydfilene jeg hadde – en god oversikt over datamaterialet mitt.

2.8 Deltakernes egenopptak

I tillegg til møtene mine med deltakerne, fikk alle i oppdrag å gjøre egne lydopptak uten meg til stede. De blei instruert i, hvis de hadde tid og mulighet, å ta tre opptak av samtaler med 1) en venn, helst med nordnorsk talemål, 2) et familiemedlem de hadde vokst opp med (foreldre, søsken eller lignende) og 3) med en kollega eller medstudent, helst med nordnorsk talemål. Opptakene kunne være av samtaler over telefon eller ansikt til ansikt. Det var også viktig for meg at deltakerne informerte vedkommende om at det blei gjort et opptak som ville bli brukt i et forskningsprosjekt, da jeg selv ikke hadde mulighet til å informere denne tredjeparten i forkant. Videre gjorde jeg det tydelig for deltakerne at de ikke skulle gjøre mer enn det de var komfortable med.

Egenopptaka var noe jeg bestemte meg for å ha med før prosjektet blei innsnevra til å omhandle språklig identitet. Tidligere i prosjektfasen vurderte jeg også å se på språkstrukturell variasjon. Formålet med egenopptaka var da å få opptak av deltakernes interaksjon med sin hverdagslige omgangskrets, og for eksempel se om det var noen variasjon i deltakernes samtale med nordnorsktalende venner og kollegaer og familie som da ikke var fra Nord-Norge.

Deltakernes egne opptak er interessante data, men flere av dem rapporterte om at det blei litt unaturlig og ubehagelig, noe som også er tydelig i enkelte opptak. Videre forsvinner mye informasjon om kontekst, kroppsspråk og lignende når jeg som skal analysere dataene, ikke selv var til stede for å observere situasjonen. Det var også slik at ikke alle deltakerne hadde mulighet til å gjennomføre disse tre opptaka. Dette er noen av grunnene til at jeg har valgt å gå bort fra en del av disse dataene i analysen, og jeg har kun transkribert ett av opptaka.

2.9 Forskerrolle og forskningsetikk

Jeg har som nevnt hatt en læringsprosess i samarbeidet med deltakerne (jf. 2.4). Min rolle er altså viktig med tanke på forskningsdataene mine, og det er derfor relevant å se litt nærmere på forskerrollen i dette prosjektet.

Det er både likheter og forskjeller mellom meg og deltakerne. På den ene sida har vi alle vokst opp på Østlandet, og vi deler erfaringa med å ha flytta fra Østlandet til Tromsø. Jeg har riktig nok ikke vokst opp i Oslo, men Harestua, som ligger omlag fire mil nord for Oslo. I likhet med Bjarte, Anne og Eva, er jeg taler av et østlandsk talemål. Sverre har en form for nordnorsk talemål. Både Bjarte og Anne var studenter da jeg snakka med dem, så det var noe jeg hadde til felles med de to. På den andre sida representerer jeg en akademisk institusjon og et forskningsprosjekt i møte med deltakerne. Jeg har altså en tydelig agenda i møtet vårt, jeg skal «forske på» deltakerne, og analysere det de sier i en akademisk tekst.

Hvordan har så disse faktorene påverka relasjonen mellom meg og deltakerne? Det at vi deler erfaringa med å ha flytta fra Østlandet til Tromsø, oppfatta jeg først og fremst som noe positivt i samtale med deltakerne. Det var vår felles referanse, og jeg opplevde at dette skapte en tryggere atmosfære der deltakerne lettere kunne dele historier og erfaringer i møte med Tromsø. Noe av det de fortalte meg, handla om stereotypiske holdninger de har blitt møtt med nordpå, men også til dels deres stereotypiske holdninger til Nord-Norge og nordlendinger. Dette er temaer som kan være vanskelig å snakke om med en person fra Nord-Norge. Det var kanskje en underliggende antakelse hos dem om at jeg hadde de samme erfaringene og tankene i mitt møte med Tromsø, og at det derfor var lettere å dele dette med meg. Rollen min som forsker kan også ha hatt en positiv innvirkning på den store andelen historier og opplevelser deltakerne delte med meg. På mange måter var jeg det ultimate publikummet for deltakernes mange fortellinger – jeg lyttet, var engasjert og interessert i det de hadde å si, og jeg ga dem mye rom i samtalen.

Før jeg satte i gang med samtalene med deltakerne, så jeg for meg at jeg kom til å få best kontakt med de to studentene ettersom vi var nærmest i alder, og fordi jeg hadde kjennskap til dem fra før. Dette viste seg ikke å være tilfellet. Jeg opplevde å få god kontakt og kjemi med alle fire. Det at jeg kjente noen fra før, var ikke en fordel slik jeg hadde trodd. Med Anne, som var den jeg kjente best fra før, var det vanskelig å tre inn i en forskerrolle. Jeg opplevde en konflikt mellom forskerrollen og vennerollen. Med de andre deltakerne var jeg i

forskerrollen hele tida. Dette er noe jeg problematiserer i feltnotatene mine etter samtalene på vandring:

Da jeg møtte Eva slo jeg på opptakeren med en gang, da jeg også møtte henne rett ved ruta hun hadde valgt at vi skulle gå. Med Anne blei det mer tydelig at vi stoppa opp for å skru på opptakeren.

Underliggende i en avtale mellom Anne og meg om at vi skulle skru på opptakeren når vi kom fram til turstien, lå samtidig en avtale om at vi da skulle foreta et rollebytte, nemlig å gå fra å være venner til å være forsker og deltaker. Dette avtalte, men samtidig plutselige, rollebyttet underveis var med på å skape en litt unaturlig atmosfære i begynnelsen av opptaket.

Deltakerne har vært rause med å dele av sine tanker og erfaringer med å flytte til Tromsø. Samtalene gikk bedre og lettere enn jeg hadde forestilt meg, og noe av dette kan nok føres tilbake til de metodiske valga mine.

Prosjektet er meldt inn til og godkjent av NSD (Norsk Senter for Forskningsdata) før jeg starta datainnsamlinga⁴. Deltakernes anonymitet har hatt høy prioritet, og jeg har forsøkt å ivareta den fra dag én. Deltakerne har fått dekknavn i alt som er blitt skrevet om dem i feltnotater, utkast og lignende.

Når jeg skulle være så tett innpå deltakerne mine, var det viktig for meg at alt skulle foregå på deltakernes prinsipper. Jeg var hele tida nøye med å være tydelig på at de måtte si ifra hvis det var noe de ikke følte seg komfortable med å gjøre (se f.eks. kapittel 2.8). Det hadde vært helt forståelig om noen ikke ville ha en ukjent person med hjem på middag med familien, en som skal ta opp alt som blir sagt. Jeg føyde meg også så mye som mulig etter deres tidsrammer, og lot dem bestemme tidspunktene vi skulle møtes.

2.10 Opptak, transkripsjon og koding

Samtalene med deltakerne blei tatt opp med en *Zoom H2N Handy Recorder*. Opprinnelig hadde jeg også en mindre mygg som kunne festes på deltakeren for å gjøre opptakssituasjonen enklere, og for å gjøre opptaksutstyret mindre synlig. Dette fikk jeg derimot ikke til å fungere, noe som gjorde at første opptak med Eva blei ubrukelig og måtte

⁴ Relevant informasjon er tilgjengelig på <http://pvo.nsd.no/prosjekt/>, prosjektnummer 44171. Jeg sendte også en samtaleguide til NSD, se *vedlegg 2*. Under informasjonsmøtet fikk deltakerne utdelt et informasjonsskriv (se *vedlegg 1*), og de ga meg skriftlig samtykke på å delta i studien.

gjøres om igjen. For å unngå dette problemet igjen valgte jeg kun å bruke den håndholdte opptakeren. Lydopptaka transkriberte jeg så i transkriberingsprogrammet *ELAN*, et program jeg allerede kjente.

Selve transkripsjonen er i hovedsak skrevet ortografisk, men jeg har markert om det er noe som skiller seg ut i deltakernes tale. Sverre skiller seg for eksempel fra de andre ved at talemålet hans ligger tettere opp mot en nordnorsk varietet. Transkripsjonen av talen hans har derfor et mer ortofont preg, for å vise hvordan talemålet hans skiller seg fra oslomålet.

Jeg tenkte lenge over hvordan jeg skulle transkribere lydopptaka, og hvordan jeg best kunne analysere og framstille dem i analysen. Jeg var først innom en ortofon transkripsjon, før jeg endra det til versjonen i denne oppgava. Det er flere grunner til at jeg valgte å transkribere lydopptaka på denne måten. Blant annet skulle jeg ikke foreta en språkstrukturell analyse, og jeg var mer interessert i innholdet i deltakernes ytringer. Samtidig ønska jeg at transkripsjonene skulle være leservennlige. Det ligger mye makt hos den som transkriberer, altså hos meg (se f.eks. Ochs 1979 om forskerens sterke innflytelse i transkripsjonsprosessen). Det er jeg som har tolka det lydlige, og transkripsjonen vil følgelig være farga av meg og min tolkning. Skrift og tale er to helt forskjellige medier, og det er mange dimensjoner av talespråket som forsvinner i en skriftlig gjengivelse. Transkripsjonsnøkkelen er i *Tabell 1* under, og den er inspirert av De Fina og Georgakopoulou (2012).

[tekst]	Paralingvistisk informasjon, f.eks. latter
[leende][tekst]	Hele det følgende segmentet er ytret leende
[[tekst]]	Overlappende tale
(.)	Pause på under ett sekund
(tall)	Pause på over ett sekund, oppgitt i tall på sekunder
tekst-	Avbrutt ytring
(tekst)	Ekstra informasjon, f.eks. sensurert informasjon, uforståelig tale
TEKST	Sterkt betont ytring
[...]	Utelatelse av tekst

Tabell 1: Transkripsjonsnøkkel

I det videre arbeidet med de transkriberte dataene har jeg tatt utgangspunkt i det Tjora (2017) omtaler som *stegvis-deduktiv induktiv metode*. Først gjennomførte jeg en *induktiv empirinær koding* (ibid.: 197f.) av det transkriberte materialet. Dette innebar at jeg markerte ytringer som konkret gjenspeila innholdet i utsagna. Et av premissene for et godt kodesett er at de består av koder man ikke kunne ha utvikla på forhånd, de skal inneholde ny informasjon som kun kan

hentes ut fra empirien (ibid.). Deretter grupperte jeg kodene ut fra tematisk sammenheng, og endte til slutt opp med tre kodegrupper, eller hovedtema, som har resultert i de tre underkapitlene i analysedelen: sted (3.1), autentisitet (3.2) og metaspråklige utsagn (3.3). Gjennom denne metoden har jeg kommet fram til teori og analysekategorier som er forankra i empirien. Jeg hadde ingen tydelige teoretiske rammer før jeg gikk i gang med prosjektet, de teoretiske perspektiva har vokst fram av empirien.

I analysedelen har jeg valgt å vie mye plass til presentasjon av data, og det er flere grunner til dette. Som nevnt står kontekst sentralt i etnografi (se kapittel 2.3). Ved å inkludere lengre utsnitt fra empirien, får leseren et større innblikk i konteksten jeg og deltakerne befant oss i. Det handler også om reliabilitet, det gir leseren bedre mulighet til å vurdere om tolkningene mine er rimelige. Empirien er resultat av et samarbeid mellom meg og deltakerne, og jeg ønska å gi plass til deltakernes stemmer.

3 Analyse

Analysen består av tre delkapitler, og hvert av delkapittel ivaretar de tre underproblemstillingene (se kapittel 1.1) hver for seg: refleksjoner om sted og stedsidentitet, autentisitet og – til slutt – språklige strategier sett i lys av metaspråklige utsagn og latter. I det første delkapittelet (3.1) vil jeg utforske hva slags refleksjoner flytterne har om stedet de flytta fra og stedet de flytta til, Oslo og Tromsø. Det var tre kategorier som viste seg å være sentrale for disse refleksjonene, nemlig opplevelsen av en mental avstand mellom Oslo/Østlandet og Tromsø/Nord-Norge (kapittel 3.1.1), opplevelsen av en sosial avstand mellom nord og sør (kapittel 3.1.2) og opplevelsen av tilhørighet til Tromsø og Nord-Norge (kapittel 3.1.3).

I det andre delkapittelet ser jeg nærmere på hvordan *autentisitet* belyser oppfatninga av språklig identitet og egne og andres språkvalg. Her vil jeg først og fremst fokusere på én av deltakerne, Eva, der et oppfatta språklig autentisitetskrav ser ut til å spille en viktig rolle. Autentisitetsbegrepet bidrar til å forstå utsagnene hennes om forbindelsen mellom identitet og språk. Hun forteller om *inautentisitet* både i egen og andres muntlige praksis (kapittel 3.2.1) og i skriftlig praksis (kapittel 3.2.2). Det virker som autentisitetskravet er en kilde til identitetskonflikt hos henne (kapittel 3.2.3), og det ser ut til at hun konstruerer et nytt opphav i samtale med meg, noe som kan være en måte å håndtere denne identitetskonflikten på (kapittel 3.2.4). Gjennom samtalen vår stiller hun opp en autentisk-inautentisk-dikotomi på ulike nivå (kapittel 3.2.5). Avslutningsvis i dette delkapittelet vil jeg se nærmere på Sverre, som ser ut til å forholde seg helt ulikt til autentisitetskravet sammenligna med Eva (kapittel 3.2.6).

I det siste delkapittelet (kapittel 3.3) vil jeg utforske språklige strategier i lys av metaspråklige utsagn. To av deltakerne forteller om en form for tilpasningsstrategi (kapittel 3.3.1), mens de to andre ser ut å ta i bruk ulike nøytralitetsstrategier. Jeg setter nøytralitetsstrategiene i en Oslo-kontekst (kapittel 3.3.2) og en Tromsø-kontekst (kapittel 3.3.3). Til slutt ser jeg nærmere på latter som metaspråklig kommentar (kapittel 3.3.4).

3.1 Refleksjoner om sted og stedsidentitet

men (.) for meg er det rart å bo d- å bo i Tromsø fordi (.) nordlendinger er veldig opptatt av (.) at de er nordlendinger [...] og ingen jeg kjenner fra Oslo (.) er opptatt av å være fra Oslo. (Bjarte, se også utsnitt 5, 16-18)

Er det virkelig slik at folk fra Nord-Norge har en sterk stedsidentitet, mens folk fra Oslo ikke har stedsidentitet i det hele tatt? Er det forskjell på å være tromsøværing og på å være en – ja, hva kaller man en som kommer fra Oslo? – osloenser (sier Språkrådet)? Et google-søk på «ekte tromsøværing» gir 8670 treff (pr. 11.10.17), og søketreffene viser overskrifter som «Test deg selv: Er du ekte tromsøværing», «Hva ER egentlig en tromsøværing? Si din mening ...» og «Quiz: Kjenner du til Tromsødialekten». Tilsvarende gir et google-søk på «ekte osloenser» 304 treff, og det første søketreffet som kommer opp, er en artikkel fra *Aftenposten* med overskrifta «Hva skal vi kalle oss?», og videre står det: «Ikke bare sliter Oslo med identiteten. Vi mangler også et skikkelig innbyggernavn» (Halvorsen 2009). Et søk i søketjenesten Google kan ikke gi oss svaret om tromsøværingers og osloenseres stedsidentitet, men at det er forskjeller mellom disse størrelsene er det ingen tvil om, og disse forskjellene er noe deltakerne i denne studien kjenner på.

Thuen (2003: 33) skriver at «[d]en som flytter, enten det er til eller fra et sted, tvinges gjerne til å reflektere over sitt forhold til stedet». Den som flytter møter et nytt sted, kanskje med andre holdninger og forventninger, og flytteren blir også konfrontert med språklig identitet og stedstilhørighet på en ny måte. Møtet med et nytt sted innebærer ofte å møte nye former for språklig variasjon, og muligens andre språklige hierarkier enn dem som gjelder på stedet man flytter fra.

3.1.1 Mental avstand mellom nord og sør

Når jeg spør Bjarte om han kan fortelle om sitt møte med Tromsø, forteller han at han synes det var fint å komme til Tromsø, og at han ikke har noe spennende å fortelle om det. Men så deler han denne opplevelsen:

Utsnitt 1 - Tar dere norske penger?

1 Bjarte	det var veldig flaut jeg var veldig sliten da jeg kom til Tromsø første gang
2 Sandra	mhm
3 Bjarte	så spurte jeg dama på Seven Eleven om hun tok norske penger
4 Sandra	[latter]
5 Bjarte	på norsk
6 Sandra	[latter] (.) ja
7 Bjarte	og hun så så stygt på meg at jeg bare måtte gå jeg turte ikke (.) spørre om å kjøpe no
8 Sandra	[latter]
9 Bjarte	så det (1) utenom det tror jeg det har gått veldig bra

Jeg oppfatter historien til Bjarte som komisk, og responderer derfor med latter (4, 6, 8), men det er også et alvor bak. Bjarte forteller altså om en episode der han har blamert seg temmelig stygt. Han har åpenbart ikke stilt spørsmålet om de tar norske penger for å provosere dama på

Seven Eleven (3). Så hvordan skal vi tolke denne hendinga? Denne korte historien sier oss noe om Bjartes opplevelse av og holdninger til det stedet han har flyttet fra, Oslo, og det stedet han har flyttet til, Tromsø, og kanskje særlig relasjonene mellom disse to stedene.

Er det slik at Bjarte opplever at han, når han kommer til Tromsø, befinner seg såpass langt unna det Norge han kjenner, at han har grunn til å anta at forretningene i Tromsø ikke tar imot norske penger? Sannsynligvis ikke. Han henvender seg til dama på Seven Eleven på norsk, noe han selv understreker (5), så han har det klart for seg at han fortsatt befinner seg i Norge. Bjartes spørsmål indikerer imidlertid at han opplever en avstand mellom Oslo og Tromsø, både en geografisk og ikke minst en mental avstand. Denne mentale avstanden manifesterer seg særlig gjennom reaksjonen til hun som står i kassa på Seven Eleven. Det er hennes reaksjon som får Bjarte til å forlate kiosken umiddelbart uten å kjøpe noe. Hun ser stygt på ham, og det er nettopp fordi han spør, med et norsk talemål, om de tar imot norske penger (7). Reaksjonen hennes hadde neppe vært den samme om en turist fra et annet land hadde stilt det samme spørsmålet. En turist som snakker et annet språk enn norsk har «lov» til å være uvitende, men ikke Bjarte. Tromsø er den største byen i Nord-Norge og omtales ofte som Nord-Norges hovedstad. Likevel opplever Bjarte det som om han befinner seg i en slags ekstremperiferi eller i utlendighet. Bjarte understreker at det var en pinlig hendelse, og at den var påvirket av at han var sliten etter reisen nordover (1). Han forteller om det som en enkelthendelse, et unntak, som fant sted under spesielle omstendigheter.

Anne forteller også om en mental avstand mellom Oslo og Tromsø som hun møter i Oslo. Hun gjengir reaksjonene blant vennene sine sørpå da hun fortalte at hun skulle flytte til Tromsø for å studere:

Utsnitt 2 - Innstilt på at det skulle bli bra å studere i Tromsø.

1 Anne	jeg var veldig sånn (.) innstilt på at (.) det skulle bli bra å studere i Tromsø da
2 Sandra	ja
3 Anne	ee (.) for det var jo mange venner (.) sørpå som (1) kanskje var litt mer sånn "oi skal du flytte til Tromsø?" (.) "det er langt nord" og (1) "liten by" og (1) "det høres litt stusselig ut"
4 Sandra	ja
5 Anne	men jeg tenkte "nei nei det blir bra"

I dette utsnittet etablerer Anne en motsetning mellom «de andre» og seg selv. «De andre» er «mange venner» som hun siterer (3), og ytringene kan tolkes som fordommer mot og lite kunnskap om Tromsø og Nord-Norge; de bærer preg av en underliggende hovedstadsarroganse. Selv tar hun avstand fra disse ytringene (5), og hun framstiller dermed

seg selv som mindre fordomsfull og mer opplyst enn vennegruppa. Dette er noe blant andre Ochs & Capps (2001: 284) påpeker: «tellers strive to represent themselves as decent, ethical persons who pursue the moral high road in contrast to certain other protagonists in their narrative» (i De Fina & Georgakopoulou 2012: 169). Anne bruker sitert tale (*quoted speech*) for å få fram kontrasten som oppleves i Oslo mellom nord og sør, mellom Oslo og Tromsø – der Oslo framstår som et urbant hovedsentrum, mens Tromsø plasseres som en «liten» og «litt stusselig» utpost «langt nord» i periferien (3).

Anne forteller at hun «var veldig sånn (.) innstilt på» (1) at studietiden i Tromsø skulle bli en bra opplevelse. Det at hun var nødt til å «innstille» seg på dette, kan bety at hun engsta seg for nettopp det hun siterer vennene sine på. Det kan være at hun her gjengir en liten indre kamp, og at dette var hennes internaliserte tanker om Tromsø. De Fina & Georgakopoulou (2012: 170) skriver at «By putting words into characters' mouths, the teller can actually voice («animate») their own opinions but without taking responsibility for them».

Bjarte tar på sin side ansvar for sine egne fordommer. I historien hans (utsnitt 1) er det han selv som stiller et pinlig spørsmål, og hun som fikk spørsmålet reagerte på en måte som var så pass ubehagelig for Bjarte at han valgte å forlate situasjonen. Ut fra kunnskapen og erfaringene han sitter med i dag, vurderer han dette som en pinlig episode. Han har lært av sine feilsteg, og dette er nok neppe et spørsmål han kommer til å stille i Tromsø igjen. Anne fraskriver seg derimot ansvaret for tilsvarende fordommer, ved å legge dem i munnen på vennene sine. I samtale med meg baserer hun seg på egne erfaringer, og ser tilbake på dette. Både Anne og Bjarte viser til en hendelse og holdninger som ikke er erfaringsbaserte med hensyn til å bo og leve i Tromsø. Nå veit de på et vis bedre, og den mentale avstanden har minka gjennom erfaring. Deres oppfatninger om Tromsø som periferi tilhører altså fortida, og det er kanskje derfor de opplever at de må ta eller plassere ansvar for disse tidligere oppfatningene.

3.1.2 Sosial avstand mellom nord og sør

Mens Eva og Sverre begge har bodd i Tromsø i godt over ti år, har Bjarte og Anne bodd henholdsvis fire og tre år i byen, og de to sistnevnte har derfor flytteprosessen friskest i minne. Dette kommer også fram i samtalene, og det ser ut til at deres refleksjoner rundt stedene de har flytta fra og til fortsatt pågår. Erfaringene deres er også mer orientert mot Oslo, og en sammenligning mellom Oslo og Tromsø/Nord-Norge. Det er derfor interessant å se nærmere på hva de forteller om sitt møte med Tromsø og Nord-Norge.

I det følgende utsnittet (utsnitt 3) spør jeg Anne direkte om hun har opplevd noe «dritt» eller blitt mobba for at hun er søring, eller snakker som en søring (1):

Utsnitt 3 - De syns søringer var så ekle.

- 1 Sandra har du (1) fått noe sånn (.) ee dritt for at du er søring? (1) eller blir du mobba (.) eller har du blitt mobba for det (.) eller ikke mobba da men sånn erta?
- 2 Anne ee ja (.) det er jo mye sånn assa det er jo mest humor da men ee (.) jeg begynte jo her andre året så jeg var ny (.) i klassen mens de andre hadde allerede gått et år
- 3 Sandra ja
- 4 Anne og da ble jeg kjent med noen som (.) var en sånn blandingsgjeng av søringer og nordlendinger (.) men så ble jeg også kjent med en sånn jentegjeng som (.) etterhvert da jeg tenkte ikke på det i begynnelsen bare består av folk som er fra Nord-Norge
- 5 Sandra okei
- 6 Anne også ee (.) merket jeg at noen i den gjengen var litt sånn reserverte mot meg i begynnelsen da
- 7 Sandra [latter] okei
- 8 Anne men det var noen der som var veldig inkluderende så de inviterte meg med på middager og tapaskveld og vors og sånn
- 9 Sandra mhm
- 10 Anne og så etterhvert så [...]
- 11 Anne ee etter hvert så kom det frem da (.) at de på førsteåret (.) og det har jeg hørt fra noen av kompisene mine også (1) ee for jeg har sett det på guttene (.) guttene er hovedsakelig venn med (.) folk som er fra samme landsdel som seg da
- 12 Sandra mhm
- 13 Anne at de bevisst [...] ee at de ikke ville bli (.) de satset på å bare bli venn med folk som var fra Nord-Norge da for de likte ikke søringer
- 14 Sandra [leende][ja]
- 15 Anne [leende][de syns søringer var så] (.) ekle på en måte eller sånn (1) overlegne og (.) sånn da
- 16 Sandra hm
- 17 Anne ee også er det jo gjerne sånn at de (1) anklager oss for å være litt sånn (.) kjedelige og (1) [latter] pripne og sånn da
- 18 Sandra [latter] ja
- 19 Anne sammenlignet med (1) med dem selv at de gjerne skryter av at (.) at de har gjort så mye kule ting da de var (.) unge mens vi (1) vi på en måte var veldig beskytta da (.) for eksempel

Anne svarer «ja» på spørsmålet mitt, og introduserer den følgende fortellinga med at dette i hovedsak handler om humor (2). Hun forteller at hun i den første tida si i Tromsø opplevde at noen av klassekameratene hennes var «litt sånn reserverte mot» (6) henne, og dette nettopp fordi hun var søring. Ifølge Anne ønska ikke klassekameratene hennes å bli venn med søringer, fordi de anså dem som «ekle» (15) og «overlegne» (15), og «de likte ikke søringer» (13).

Det er interessant at Anne introduserer dette som humor. Det kan være at denne type ekskludering ikke er anerkjent som et reelt problem. Om Anne hadde omtalt dette som noe annet enn humor, ville hun kanskje mata den stereotypiske oppfatninga av henne som

«søring». Det ser dessuten ut til at Anne til slutt blei inkludert i gjengen til tross for at hun er «søring» (8).

Humor er en av hovedkomponentene i den stereotypiske framstillinga av «nordlendingen» (se f.eks. Didriksen & Moldenæs 2010; se også kapittel 1.1). I løpet av samtalen vår trekker Anne også fram at hun oppfatter at nordlendinger «snakker mye mer direkte om alt mulig, mens man har litt mer filter på ting [...] når man kommer fra Oslo». Om Anne ikke anerkjenner dette som humor, kan det gi uttrykk for at hun ikke tåler den direkte språkbruken nordlendinger har, og at hun ikke er innforstått med nordnorsk humor. Hun kan da risikere å bekrefte «anklagene» om å være «kjedelig», «prippen» og «beskytta» (17).

Disse beskrivelsene som Anne nevner, vitner om sentrale oppfatta sosiale forskjeller mellom nordlendinger og søringer. Dette er knytta til oppvekst og ungdomstid, de nordnorske venna til Anne «skryter av at (.) at de har gjort så mye kule ting da de var (.) unge» (19) i motsetning til søringer. Oslo er landets største urbane sentrum, og byens innbyggere kan derfor oppfattes å ha større sosiale privilegier enn innbyggerne i resten av landet. Den offentlige mediediskursen om ungdom sirkulerer nok særlig rundt ungdomskulturen i Oslo, og da kanskje særlig Oslo vest. Dette er noe blant annet den populære tv-serien *SKAM* vitner om, der handlinga er lagt til en videregående skole vest i Oslo. I nyhetsbildet dukker det til stadighet opp saker om en russekultur der ungdom i Oslo bruker millioner på russebusser, og skaper skandaler på russeturer til greske ferieøyer. Og når det er tid for skoleball, hører vi om ungdom som leier limousiner og kjøper prinsessekjoler til tusenvis av kroner. Dette er nok noe som ikke er en like stor del av ungdomskultur i Nord-Norge. Dette er ikke utelukkende et nord-sør-forhold, det kan like gjerne være ungdommer fra andre deler av Oslo som ikke kjenner seg igjen i medias framstillinger. Det kan imidlertid være et islett av et klasseskille som er kopla til forestillingene om «søring» og «nordlendinger» som kommer til uttrykk i utsnitt 3, og dette er noe jeg kommer tilbake til (i kapittel 3.2.5).

Det at de nordnorske venna til Anne «skryter» av det de har gjort i ungdomstida si (19), kan være en måte å hevde seg på. I sin studie av barn og unges oppfatninger av seg selv og «de andre», skriver Nilsen (2016) blant annet om forestillinga om «søring» blant ungdom i en bygd i Nord-Norge. Hun rapporterer om lignende utsagn som de Anne forteller om, og hun foreslår en tolkning om at disse ungdommene «opplever at de har en urettmessig dårlig posisjon i forhold til Oslo og «søringene», og dermed uttrykker sin mistillit til menneskene der for å fremme at denne posisjonen ikke er fortjent etter deres mening» (ibid.: 41).

Når oslobasert ungdomskultur blir via mer plass i media, er det dette folk flest hører om. Ut fra Annes perspektiv kan det da tenkes at ungdomskultur i Oslo blir ansett som det vanlige og «hverdaglige», som igjen kan knyttes til noe umarkert og da «kjedelig», noe man har hørt om så mange ganger før. Derfor kan det for Anne virke som om de som har vokst opp i Nord-Norge har hatt en ungdomstid som består av til dels andre referanserammer og opplevelser, som ikke nødvendigvis er den samme som medias framstilling av ungdomskultur i Oslo. For Anne kan ungdomstida deres framstå som noe mer spesielt og annerledes. Det man hører om «hele tida» blir da noe «kjedelig» sammenligna med det som skjer i nordnorske ungdomsmiljøer, og som får mindre oppmerksomhet.

Det er også et kjønnsaspekt her som Anne kommer inn på. Det var særlig «guttene» (11) som distanserte seg fra Anne, og de var først og fremst venner med andre fra Nord-Norge. Flere sosiolingvistiske studier har påvist at menn, i større grad enn kvinner, anvender lokale ikke-standardformer, og Hårstad viser til at vi kan tolke dette som «en måte å *framstille* og *framheve* maskulinitet på» (Hårstad & Opsahl 2013: 80, forfatterens uthevninger). Denne bruken av tradisjonelle talemål er typisk for lokalt forankra menn, som ikke har noen planer om å flytte fra hjemlassen sin (ibid.). Vi veit lite om de mannlige venna til Anne er fra Tromsø, men vi veit at de er fra Nord-Norge, så vi kan anta at de er regionalt forankra i landsdelen. Anne sier heller ingenting om dialektbruken blant de mannlige nordnorske venna, men det er likevel interessant at hun framhever at nordnorske menn søker mot andre fra Nord-Norge. Det kan være en måte å konstruere, eller dyrke, en nordnorsk maskulinitet på. Motsetningsforholdet Anne gjengir (19) mellom den forestilte oppveksten til nordlendinger kontra søringer kan også knyttes til en stereotypisk oppfatning av (nordnorsk) maskulinitet og femininitet. Mens søringer angivelig har hatt en «veldig beskytta» (19) oppvekst, skryter nordlendingene av «at de har gjort så mye kule ting» (19) i sin oppvekst. Det er ikke godt å si nøyaktig hva «kule ting» betyr, men det innebærer en motsetning til det å være «beskytta». For å være beskytta, må man ha noen eller noe til å beskytte seg. Det kan ha å gjøre med foreldre og oppdragelse, og da regler, begrensa frihet, og at det er enkelte ting, «kule ting» (19), man ikke har adgang til. Om vi tenker på ungdom flest, kan disse «kule tinga» handle om frihet, at man er fri til å gjøre hva man vil, være ute så lenge man vil om kvelden, dra på fest, drikke alkohol, ha sex og lignende. Det med å være tøff og hardbarka er noe som inngår i den stereotypiske oppfatninga om nordlendinger, og dette igjen kan knyttes til denne friheten, at man gjør hva man vil og ikke trenger å bli beskytta av noen. Dette forbindes også med et tradisjonelt syn på maskulinitet, der mannen gjerne er den som beskytter, og da gjerne

kvinnen. Det kan da tenkes at det er en forventning om en dobbel maskulinitet hos nordnorske menn, der de underlegges både nordnorske og mannlige stereotypiseringer.

Bjarte forteller også om et lignende møte med nordnorske menn, der særlig dialektfaktoren trekkes fram. Dette er noe Bjarte forteller etter han har fortalt at han selv ønsker å ha en nøytral dialekt, som ikke sier noe om hans identitet. Det er altså hans syn på egen dialekt som står som en «motsetning til nordlendinger» (1):

Utsnitt 4 - Nordlendinger er veldig opptatt av dialekten sin.

1 Bjarte:	og det blir jo veldig sånn motsetning til nordlendinger som er veldig opptatt av dialekten sin og spesielt i møte (.) har jeg inntrykk av med østlendinger
2 Sandra:	ja?
3 Bjarte:	og spesielt i flokk
(1)
4 Sandra:	okei?
5 Bjarte:	ja (1) tenker jeg eller jeg syns det virker sånn da (.) spesielt unge (.) nordlendingsmenn (.) går veldig ned i stemmeleiet
6 Sandra:	ja
7 Bjarte:	og (.) jeg syns det virker som (2) noen ganger hvert fall som det er viktig å liksom markere at (.) "du er kanskje fra Oslo (.) men jeg (1) jeg er nordlending"
8 Sandra:	okei (1) huh
(8)
9 Bjarte:	men der også er det jo veldig forskjeller da (.) det er jo (1) det er så vanskelig å si noe om sånne ting for man snakker jo og veldig ofte ut fra fordommene sine eller de få (.) når man har en negativ erfaring eller en positiv erfaring så er det liksom det blir veldig utslagsgivende
10 Sandra:	ja
11 Bjarte:	for (.) bildet (.) man har skapt seg i hodet
12 Sandra:	ja
13 Bjarte:	det (.) er jo kanskje stort sett feil

Både Anne og Bjarte forteller altså om nordnorske menn som opptrer i gruppe. Bjarte opplever at særlig «unge nordlendingsmenn» anvender «dialekten sin» (1) og «stemmeleiet» (5) til å danne et motsetningsforhold, et oss-dem-forhold, mellom nordlendinger og folk fra Oslo/Østlandet.

Cameron (1997) skriver om utøvende kjønnsidentitet at språkbruk ikke kan kategoriseres som maskulin eller feminin, men heller at vi gjennom språket utøver maskulinitet/femininitet. Dette er kontekstbasert, folk utøver kjønn ulikt i ulike sammenhenger. Ut fra det Bjarte sier er det først i møte med ham, en østlending/osloenser, at de unge, mannlige nordlendingene endrer stemmeleie og fokuserer på dialekten sin. Hvis det er slik, betyr det at de ikke nødvendigvis utøver denne språklige praksisen innad i grupper med kun nordlendinger. Det å være «veldig opptatt av dialekten sin» (1) kan handle om å ta i bruk tradisjonelle ikke-standardformer. Om dette er en framvisning av maskulinitet (jf. bl.a. Hårstad og Opsahl 2013,

nevnt over), vil da det motsatte, altså bruk av standardformer, som igjen kan forbindes med talemålet til Bjarte, kunne koples til noe ikke-maskulint. Det Bjarte forteller om ser ut til å være en utøving og framheving av maskulinitet i møte med folk fra Østlandet.

Om tolkninga mi stemmer, at stereotypiene om nordlendinger og søringer til dels er kopla til henholdsvis mer maskuline og feminine kvaliteter, og at det da er en oppfatning en dobbel maskulinitet hos mannlige nordlendinger, kan dette belyse hvorfor det blir ekstra viktig å markere en nordnorsk identitet i møte med søringer.

Avslutningsvis (9-13) sier Bjarte at slike betraktninger i stor grad er basert på sosiale fordommer og personlige erfaringer. De kan ikke fortelle oss sannheten om verden vi lever i, men de kan belyse stereotypiske oppfatninger, og hvordan disse oppfatningene påvirker oss og vår interaksjon med andre.

Videre opplever Bjarte en forskjell på stedlig identitet hos nordlendinger og osloensere:

Utsnitt 5 - Nordlendinger er veldig opptatt av at de er nordlendinger.

- 1 Sandra: men ee (1) hvordan (.) var liksom ditt møte med nordlendinger?
2 Bjarte: min møte med nordlendinger jeg fikk en veldig god start fordi (1) som sagt på flyplassen da jeg landet hadde jeg vært våken alt for lenge (1) var planlagt så dårlig
3 Sandra: mhm
(1)
4 Bjarte: også hadde jeg med meg veldig mye bagasje og var litt sånn rådvill og så hadde jeg (.) på en måte bomma (.) på Seven Eleven (.) akkurat
5 Sandra: ja
6 Bjarte: så jeg var litt sånn hjelpeløs (2) så da spør jeg en bussjåfør "hvordan kommer jeg til universitetet" så sier han (.) "jeg kan kjøre deg"
7 Sandra: hm
8 Bjarte: så sier jeg "ja når kjører du" så sier han (.) "tja lunsjen min er over om femten minutter så jeg tror vi rekker det"
9 Sandra: huh
10 Bjarte: også s- (.) kjører han meg til universitetet
11 Sandra: så ålreit da
12 Bjarte: så da tenkte jeg jo at alle nordlendinger er fantastisk sjenerøse og gavmilde sånn som man gjør når man har truffet én
13 Sandra: ja
14 Bjarte: men ee (2) nei men sånn (1) så det var veldig godt første møte
15 Sandra: mhm
(1)
16 Bjarte: men (.) for meg er det rart å bo d- å bo i Tromsø fordi (.) nordlendinger er veldig opptatt av (.) at de er nordlendinger
17 Sandra: ja
18 Bjarte: og ingen jeg kjenner fra Oslo (.) er opptatt av å være fra Oslo
19 Sandra: nei
20 Bjarte: man er det er liksom ikke en del (1) av DERES identitet (1) mens nordlendingene er veldig sånn (.) på det de gjør og (.) nordnorsk næringsliv snakker man om på universitetet og
(2)
21 Sandra: hm
22 Bjarte: og jeg syns det er rart (.) det veldig fokuset på (.) sin greie liksom

- 23 Sandra: ja (.) mhm
(3)
- 24 Bjarte: det er kanskje ikke så rart man er jo (.) også syns jeg kanskje det er litt (2) jeg syns det er litt sånn irriterende ensidig fokus på hva som skjer i Oslo (1) det er liksom de som (.) enten så er det bare horer og (1) junkier
- 25 Sandra: ja
- 26 Bjarte: eller så er det de som snakker om at alle pengene forsvinner dit (1) ee det e'kke så ofte jeg hører noe sånn (.) "åh jeg var i Oslo og det var fan- (.) det var veldig fin by å være i og (1) flott vær og (1) god kaffe"
- 27 Sandra: nei
- 28 Bjarte: og det syns jeg er ee teit eller unyansert da
- 29 Sandra: ja
(2)
- 30 Bjarte: også har jo nordlendingene bidratt med sin andel av junkiene
- 31 Sandra: [latter]

Spørsmålet jeg stiller Bjarte her (1), oppmuntrer kanskje nettopp til stereotypiske karakteriseringer av folk fra Nord-Norge. Gjennom fortellinga om en av sine første møter med nordlendinger (2-14), viser han at han er klar over generaliseringene som både han og mange andre tyr til, og som danner basen for slike stereotypier.

Så kommer han inn på noe som ser ut til å være en generell observasjon hos han, heller enn noe som er basert på enkelthendelser. Han forteller at han har observert en forskjell mellom det å være fra Nord-Norge/Tromsø og det å være fra Oslo (16-22), og han er lei av nordlendingers «unyanserte» syn på hjembyen hans (24-30). Om vi ser dette i sammenheng med utsnitt 1 og 2, foregår det ifølge Bjarte stereotypiseringer om Oslo og Tromsø i begge retninger.

Oslo vil alltid stå i en særposisjon i forhold til de andre byene i Norge fordi det er hovedstaden. Oslo befinner seg øverst i byhierarkiet, og trenger ikke hevde seg over noen andre av landets byer. La oss ta et lite historisk tilbakeblikk. På 1950 og -60-tallet hendte det ikke så sjelden at det i boligannonse i Oslo-avisene sto f.eks. «Nordlendinger uønsket» eller tilsvarende formuleringer. Bak «nordlendinger uønsket» kan vi spore fordommer mot og lite kunnskap om folk fra Nord-Norge. Det eksisterte en forestilling om nordlendinger som noen man ikke ønska å ha noe med å gjøre. Nordlendinger har måttet kjempe mot slike fordommer, ikke bare for 60-70 år siden, men også i nyere tid (Sollid 2008, Hellestad 2010). Det er lite kontroversielt å hevde at beboerne i Nord-Norge har vært nødt til å styrke sin stedsidentitet i møte med fordommer fra hovedstaden og resten av landet.

I kjølvannet av 68-generasjonen og de politiske motstandsbevegelsene som fulgte, var det en dialektbølge i Norge. Sollid (2008: 76) kaller bølgen for en revitalisering av de norske

dialektene, og knytter dette til begrepet *strategisk essensialisme*. Begrepet, omtalt av bl.a. Bucholtz (2003), går ut på at en minoritet, en stigmatisert gruppe, skaper en opposisjonell identitet, et samlet «vi», for å motstå negative ideologier. Gruppen setter fokus på likhetene, og visker midlertidig bort ulikhetene innad i gruppa. Det som gjør dette strategisk, er at gruppa treffer tiltak for å oppnå et kortsiktig mål, med bevissthet om de langsiktige begrensningene (Bucholtz 2003: 401). Sollid (2008: 76) skriver at:

Strategisk essensialisme kan altså kaste lys over det vi kan kalle revitaliseringa av dialektene i Norge fra 1970-tallet. Revitaliseringa koples til en politisk bølge som uttrykte motstand mot urbanisering, sentralisering og standardisering. Å bruke dialekten i kontekster der den tidligere var uhørt, ble på sett og vis sett på som en motkultur [...]. Tromsødialekten hadde, sammen med andre (nord)norske dialekter, lav status før denne dialektbølgen. Det finnes mange fortellinger om nordlendinger som har valgt å skifte dialekt for å få hybel i Oslo, og for å bli tatt på alvor i arbeidssammenheng. Når nordlendingene etter hvert valgte å bevare dialekten sin i møte med det sentrale Østlandet, kan dette ses på som en form for strategisk essensialisme der målet er å få anerkjennelse for sin nordnorske identitet i den sørnorske konteksten uten å måtte gjennomgå et dialektskifte.

Nordlendingene har vært en stigmatisert gruppe i Norge, slik «nordlending uønsket» i boligannonsene i Oslo var et eksempel på. Det har vært et skeivt maktforhold mellom nord og sør i landet, og hovedstaden har sittet med definisjonsmakta. Nordlendingene har derfor til dels måttet skape et enhetlig fellesskap mot det sentrale Østlandet, for å bli anerkjent på lik linje med folk derfra. I den politiske bølgen på 70-tallet, som dialektbølgen var en del av, har nordlendingene, gjennom strategisk essensialisme, dannet et tilsynelatende enhetlig «vi» for å skape en egen identitet som motstand mot hovedstadens stigmatisering. Oslo har på sin side aldri representert en minoritet i landet, og har derfor ikke hatt behovet for å danne en slik samla identitet. Dette kan forklare hvorfor både identitetskategoriene «nordlending», og også «tromsøværing», oppfattes å stå så sterkt, og hvorfor Bjarte oppfatter at nordlendingene har en sterkere stedsidentitet enn osloensere.

3.1.3 Sted og tilhørighet – å bli nordlending

«[...] man må jo komme fra et sted, og man kommer aldri unna det stedet man er født.», sa forfatteren og journalisten Knut Smistad til iTromsø (25.11.11), i en sak de skreiv om hva som skal til for å kalle seg en «ekte tromsøværing». Smistad flytta selv til Tromsø i 1967, og selv om han har bodd lenger i Tromsø enn på oppvekststedet Narvik, skriver avisa at han «aldri kommer unna betegnelsen narvikværing». En flytteprosess kan endre flytterens syn på egen tilhørighet. Hva skjer når flytteren føler en sterkere tilknytning til stedet de har flytta til

enn stedet de vokste opp? Er det virkelig, slik Smistad påstår, umulig å løsrive seg fra stedet man er født? Ut fra empirien min er svaret på dette spørsmålet både ja og nei.

Både Sverre og Eva identifiserer seg selv som «nordlending», de har altså en sterkere tilknytning til Tromsø og Nord-Norge enn Oslo/Asker og Østlandet. Denne endringa i stedstilhørighet kommer imidlertid ulikt til uttrykk hos de to. La oss først se nærmere på Sverre.

Utsnitt 6 - Æ sier jo at æ komme fra Tromsø.

- 1 Sandra ser du på deg sjøl som nordlending?
2 Sverre ja (.) æ gjør det nå (.) mhm æ sier æ ko- æ sier jo at æ komme fra Tromsø
3 Sandra ja
4 Sverre ja
(1)
5 Sandra mhm
6 Sverre "ja kor du e ifra?" "jo æ e ifra Tromsø" (.) [[sier]] æ ja
7 Sandra [[ja]]
8 Sverre mhm
9 Sandra mhm
10 Sverre sier ikke at "æ ee (.) bor i Tromsø me- Tromsø men æ e egentlig fra Oslo" nei
11 Sandra nei
12 Sverre nei (2) og det har æ sagt i (2) veldig mange år (.) egentlig
13 Sandra ja
14 Sverre i i starten så sa æ at æ var fra Oslo
15 Sandra mhm
16 Sverre men ee (.) på et eller annet tidspunkt så ee begynte æ å regne mæ som nordlending liksom å (.) ja

Sverre forteller om en tydelig nordnorsk identitet, han sier at han kommer fra Tromsø, og det virker tilsynelatende uproblematisk. Han konstruerer så en dialog mellom seg selv og en annen (fiktiv karakter). Den oppdiktete karakteren henvender seg til Sverre, gjennom pronomenet *du*, og spør hvor han kommer fra, hvorpå Sverre siterer det han ville svart (6). Videre siterer Sverre hva han ikke ville svart på et slikt spørsmål (10). Slike konstruerte dialoger kan anvendes av taleren blant annet for å underbygge deres selvpresentasjon og belyse verdier vedkommende står for (De Fina & Georgakopoulou 2012: 169), og det ser ut til at det er akkurat det Sverre gjør her. Han kommer med en påstand om seg selv (2), som han så beviser gjennom den konstruerte dialogen (6, 10). Det kan også være at Sverre anvender de konstruerte ytringene for å vise et scenario der hans stedsidentitet kan være problematisk.

I møte med nye mennesker er nordmenn gjerne interesserte i å vite hvor man kommer fra, hvor i landet de kan plassere deg (se også kapittel 1.1). Når du får spørsmålet «hvor kommer du fra?», kan du havne i en sårbar situasjon. Det er en forventning om at du signaliserer hvor

du kommer fra gjennom talemålet ditt, og dette er ikke risikofritt. Om den som stiller spørsmålet ikke oppfatter at stedet eller regionen du oppgir og talemålet ditt stemmer overens, kan vedkommende konfrontere deg med det, og kreve et svar om hvor du *egentlig* er fra. Det kan hende Sverre er bevisst på at det svaret han tar avstand fra (10), er det svaret som forventes av folk flest når de spør hvor han kommer fra, at de stadig ønsker å vite hvor han *egentlig* kommer fra (jf. bl.a. Thuen 2003, Røynealand 2017). Ved hjelp av den konstruerte dialogen får Sverre fram at han, selv i slike situasjoner, knytter stedstilhørigheten sin kun til Tromsø, og forsterker derfor tromsøidentiteten sin betraktelig.

Gjennom samtalesekvensen med Sverres over får vi også innsyn i utvikling i og forhandling av stedlig identitet. Det ser ut til at Sverre hadde en Oslo-orientert identitet den første tida han bodde i Tromsø, der han sa han var fra Oslo (10). Men på et tidspunkt skifta han altså (16), og han tilegna seg en nordnorsk, Tromsø-orientert, stedstilhørighet (16, 2, og 6), noe han har hatt en god stund (12).

Sverre har ikke en entydig tromsødialekt, noe som særlig manifesteres ved at han ofte har standardnære verbformer, som for eksempel «var» (14) og «sier» (2, 10), og han palataliserer ikke. Dette er trekk som i nordnorsk sammenheng gjerne forbindes med dialekter i Finnmark (jf. Bull [1990] 1996: 168, Jahr & Skare 1996: 68-69), og han forteller også at mange tror han kommer fra nettopp Finnmark. Dette er noe jeg kommer tilbake til seinere (i kapittel 3.2.6). Han har likevel et utprega nordnorsk talemål, både i prosodi og gjennom andre språklige trekk. Det som særlig kommer til uttrykk i utdraget over, er pronomensystemet, han sier gjennomgående «æ» (2, 6, 10, 12, 14, 16) og «mæ» (16); hv-ord med k-uttale, «kor» (6); V3-ordstilling i hv-spørsmål, «ja kor du e ifra?» (6; som riktig nok er et stilisert eksempel); og uttalen av verbet «å være» i presens, «e» (6, 10).

Nordnorske talemål dekker et stort språklig område, og Sverre blir nok språklig identifisert som nordlending også av andre enn han selv. Men det er ikke sikkert svaret hans hadde vært like entydig om jeg hadde spurt ham om han så på seg selv som «tromsøværing». Mens nordlending-terminen dekker hele regionen Nord-Norge, er tromsøværing-terminen mer lokalt avgrensa, med strengere regler til en autentisk lokal dialekt. Fravær av *-r* i presens, og flertallsendingene *-a/-an* i maskuline substantiv anses som stabile trekk både i, det Sollid (2014: 118) omtaler som, *tradisjonell* og *moderne tromsødialekt*. Dette er ikke stabile trekk i Sverres talemål. Tradisjonell tromsødialekt blir også gjerne brukt som en målestokk for hvor «ekte» tromsødialekt man snakker (Sollid 2008).

Jeg spør også Eva om hun er nordlending:

Utsnitt 7 - Indignert på nordlendingenes vegne.

- 1 Sandra men er du nordlending (1) [[nå?]] (.) ja
2 Eva [[ja]] (1) ja (1) jeg blir jo (1) indignert på nordlendingenes vegne hvis noen sier noe stygt om nord eller (1) folket eller landsdelen eller (.) begynner å se ned på Nord-Norge kontra Oslo og Østlandet og

Eva svarer momentant «ja» på spørsmålet mitt (2). Så går hun rett over i en slags forsvarstale, der hun omtaler «nordlendingene» som en tredjepart, som en gruppe som hun selv ikke er en del av. Det virker derfor som hun svekker påstanden hennes om å være nordlending, og hun framstår heller som en utaforstående Nord-Norge-sympatisør. Men om vi ser denne ytringa i sammenheng med det andre Eva forteller, ser det heller ut til at dette er et uttrykk for en svært sammensatt og komplisert stedstilhørighet hos henne.

Utsnitt 8 – Født i feil landsdel.

- 1 Sandra du sa noe sist gang om ee som jeg synes var veldig fint (.) om ee (.) at ee (.) noen er født i feil kropp (.) mens noen [latter] andre er født i feil landsdel⁵
2 Eva ja (1) ja det står jeg ved
3 Sandra ja
4 Eva ee (.) jeg var jo for eksempel nå i ee (1) Oslo (.) og besøkte familien
5 Sandra mhm
6 Eva og da er det helt rart at jeg skulle liksom (.) ha da (.) tatt (.) toget til Oslo og følt "åh (.) nå er jeg hjemme" eller (1) "åh endelig nå er jeg her igjen"
7 Sandra ehe
8 Eva men jeg føler det virkelig ikke [latter]
9 Sandra [latter]
10 Eva jeg kommer dit jeg synes det er veldig koselig å komme til Oslo
11 Sandra mhm
12 Eva ee (.) møte venner og familie og ee (1) gå litt rundt i gatene og sånn
13 Sandra ja
14 Eva men absolutt ingenting der (1) som ee (.) skulle ha gjort så jeg hadd- (.) flytta tilbake asså
15 Sandra nei
(1)
16 Eva så det er litt sånn (.) synes det er veldig fi- jeg var der i (.) fem dager (1) og da var så glad [latter] [leende][jeg var så glad når jeg kom tilbake hi-] [latter] (.) det er liksom her jeg bare hører hjemme

⁵ Det er andre gangen jeg og Eva har denne samtalen, ettersom opptaket fra den første samtalen var ubrukelig, og vi måtte gjennomføre samtalen vår på nytt. Samtalen bærer noe preg av dette, som for eksempel her når jeg viser tilbake til noe Eva fortalte meg i den forrige samtalen vår.

Det å være født i feil kropp handler i stor grad om kjønn og identitet, om mennesker som ikke identifiserer seg med sitt medfødte kjønn. Det finnes tilbud om kjønnsbekreftende behandling, slik at disse kan leve i overensstemmelse med sin kjønnsidentitet. Det er også en økende sosial aksept for dette, blant annet viste TV 2 i 2014 dokumentarserien «født i feil kropp». Men hva når man er «født i feil landsdel», og man ikke identifiserer seg med stedet man er født på?

Perspektiva i utsnitt 8 ligner mye på dem i utdraget der jeg spør Sverre om han er nordlending (utsnitt 6). Sverre svarer «ja» på spørsmålet mitt, så kommer han med eksempler som styrker hans «ja» (som: «æ sier jo at æ komme fra Tromsø», 2). Deretter gjengir han et utsagn han tar avstand fra («sier ikke at "æ ee (.) bor i Tromsø me- Tromsø men æ e egentlig fra Oslo" nei», 10). Til slutt konkluderer han med at «på et eller annet tidspunkt så ee begynte æ å regne mæ som nordlending liksom» (16, utsnitt 6). Jeg tar først opp noe Eva har nevnt tidligere (1), som hun så bekrefter (2). Så kommer hun med et eksempel (4-16) som underbygger bekreftelsen hennes. Hun presenterer noen følelser som virker fjerne for henne å knytte til Oslo (6), og hun tar avstand fra at hun føler seg hjemme der (8). Til slutt konkluderer hun med at det kun er i Tromsø hun føler seg hjemme (16). Eva sår ingen tvil om stedstilhørigheten sin.

Men her kommer ikke termen «nordlending» inn, og kanskje er det nettopp der problemet ligger. Sverre har tilsynelatende ingen problemer med å kategorisere seg selv som nordlending, men det virker mer problematisk for Eva. Selv om Sverre ikke nødvendigvis vil kategoriseres av andre som tromsøværing på grunnlag av talemålet hans, vil han nok som nevnt plasseres innafor det nordnorske språkområdet ut fra typiske nordnorske former og en utprega nordnorsk prosodi. Eva har derimot et typisk østnorsk talemål, og derfor ville nok ingen plassert henne i det nordnorske språklandskapet, og da kategorisert henne som nordlending ut fra dialekten hennes. Derfor kan «nordlending»-termen være problematisk for Eva, nettopp fordi hun av andre ikke blir anerkjent som en språklig sett. Evas erfaringer er sentrale i neste delkapittel, der vi skal se nærmere på dem i lys av begrepet *autentisitet*.

3.2 Autentisitet

I teorien står hvert individ fritt til å konstruere sin språklige identitet slik de ønsker i enhver interaksjonell kontekst, men det kan se ut til at et oppfatta krav om en autentisk (språklig) identitet begrenser denne friheten (se kapittel 2.1.3). Det ser med andre ord ut til at *autentisitet* er sentralt for å forstå hvordan deltakerne oppfatter noe som «ekte» og «troverdig», og hva de mener de *kan* gjøre språklig sett. Eva er den som sterkest uttrykker et

krav om autentisitet, så jeg vil vie henne størst plass i dette delkapittelet. Som vi skal se i det følgende, kan autentisitetsbegrepet belyse Evas utsagn.

3.2.1 Inautentisk talemål: bryting, språking, knoting – mangel på ekthet

Eva bruker begreper som *å bryte* og *å språke* i samtalen vår. Ifølge *Nynorskordboka* betyr «bryte», når det handler om språk, å «snakke med avvikande uttale» (ordbok.uib.no). Det handler altså om et avvik fra en uttalenorm, og begrepet er nært beslekta med å «språke», som defineres som å «tale tilgjort og unaturleg» (ibid.). «Språke» står igjen nærmest som et synonym til det å «knote», som defineres som å «tale (skrive) oppstylta, unaturleg» (ibid.). «Knot» er et fenomen som har fått en del oppmerksomhet innafor språkforskning (jf. bl.a. Molde 2007, Bull 2009, Mæhlum & Røyneland 2009, Vikør 1999, Jahr 1997), og jeg velger derfor å ta det i bruk her, selv om Eva bruker andre ord om det samme fenomenet.

Det kan få store konsekvenser for en språkbruker å ikke følge spillereglene for språklig autentisitet, noe knot-begrepet reflekterer. Det ser ut til å være et særnorsk begrep når det brukes om språk (jf. Bull 2009). Det som kjennetegner fenomenet, er stor grad av varietetsblanding i språket til knoterene, og det er noe som oppfattes som svært negativt (jf. Bull 2009, Mæhlum & Røyneland 2009). Ordboksdefinisjonene av begrepa innebærer svært negative karakteristikk av denne språklige praksisen. Beskrivelser som «avvikende» og «unaturlig» kan koples til det at dette er en uønska og stigmatisert språklig atferd. Jahr (1997: 366) belyser knot-begrepet moralske dimensjon: «[t]he word *knot* is a highly negative word, and in many smaller rural communities people could be stigmatized when found guilty of committing knot. It is probably the most serious linguistic sin that can be committed in Norway, and with little hope of forgiveness». Norge framstilles gjerne som et «dialektparadis» – et liberalt og tolerant språksamfunn, der dialektbruk er akseptert i alle situasjoner (Trudgill 2002: 31), men den språkliberale medaljen har altså ei bakside (Bull 2009; Mæhlum & Røyneland, 2009). Det at begrepet er så utbredt blant folk flest, gjenspeiler sterke autentisitetsidealer i det norske språksamfunnet.

La oss først ta en titt på hva Eva forteller om endringer i sin egen dialekt etter at hun flytta til Tromsø:

Utsnitt 9 - «åh herregud det ble feil».

1 Sandra	men syns du at du har endra på (1) dialekta di (1) sjøl?
2 Eva	ja (1) men nå er jo ikke jeg noe flink med dialekter så jeg hadde jo aldri klart å snakke nordlending s- spør du meg om å snakke nordlending så får jeg det ikke til
3 Sandra	nei

4 Eva	ee (.) så jeg (1) jeg merker spesielt når jeg snakker med ungene (1) at jeg bryter (2) veldig
5 Sandra	mhm
6 Eva	sånn (1) jeg sier sånn "ka det e?" (1) eller "ka du gjør?"
7 Sandra	ja
8 Eva	istedenfor (.) "hva gjør du?" (.) så sier jeg (.) "ka du gjør?" ikke sant jeg har jo skifta på hele setningsoppbygginga også
9 Sandra	ja
10 Eva	pluss ee (2) pluss ee (1) på bokmål så er jo det (.) "hva gjør du?" (.) (uforståelig) du går opp
11 Sandra	ja
12 Eva	mens æ vett "ka du gjør?" [leende][at] jeg går ned
13 Sandra	ja
14 Eva	og det er ofte på sånne ting at jeg merker og bare "åh herregud det ble feil"
15 Sandra	[latter]
16 Eva	[latter] (1) og at jeg merker det veldig (1) men jeg sier det jo (1) så jeg rekker jo å si det før jeg tenker at "oi (1) den" (.) men det skjer oftere og oftere
17 Sandra	ja
18 Eva	men spesielt kanskje hjemme (2) i og med at man speiler barna da

Hun forteller at hun «bryter veldig» når hun snakker med barna sine (4). Dette er noe jeg også observerte under middagsbesøket mitt hjemme hos henne og familien da hun responderte med «koffor det?» med nordnorsk prosodi på noe dattera hennes sa. Hun forteller at dette er noe som skjer ubevisst hos henne (16). Denne ubevisste språklige strategien hun har i interaksjon med barna sine, er noe hun kategoriserer som «feil» (14). På den ene sida kan hun oppfatte dette som «feil» fordi det er et avvik fra uttalenormen som gjelder hennes opphavlige dialekt. På den andre sida kan det handle om at hun ikke får til å snakke autentisk «nordlending» (jf. 2). Hun knytter med andre ord dette også til kompetanse, å være «flink med dialekter» (2). Selv om hun anser dette som «feil», viser hun til at det er en naturlig følge av at «man speiler barna» (18). Hun akkommoderer altså språklig, hun konvergerer til barnas talemål (Mæhlum 2008: 112).

I likhet med Eva har foreldra hennes også flytta fra oppvekststedet sitt, og oppdratt barn innafor et annet dialektområde. Men deres lignende språklige praksis får en streng pekefinger rettet mot seg fra Eva:

Utsnitt 10 - De språka fælt.

1 Eva	så ble jeg litt sånn (3) ja men det er jo mye på grunn av at jeg hadde [leende][møtt deg]
2 Sandra	[latter]
3 Eva	at jeg liksom tenker jo veldig mye på liksom (.) hvordan snakker jeg her (.) kontra hjemme og
4 Sandra	ja
5 Eva	hvordan ja (.) for jeg har jo foreldre fra Vestlandet som (2) alltid irritert meg over at mamma og pappa snakka så utrolig pent med en gang de (2) eller med en gang så ee

	(.) ee (.) pent når de snakka med oss eller med folk (.) fra Østlandet og så når de snakka hjem så snakka de liksom skikkelig vestlending
6 Sandra	ja
7 Eva	og da blir jeg litt sånn bare (2) "du er jo vestlending" [latter]
8 Sandra	ja
9 Eva	asså "du ikke språk sånn" (.) ja
10 Sandra	nei
11 Eva	ja det var et ord du ikke hadde hørt (.) å språke ja
12 Sandra	ja det det snakka vi også om (.) ja
13 Eva	ja de ee de språka sånn (.) ja
14 Sandra	ja (4)
15 Eva	det var (.) veldig sånn merkelig å høre (.) forskjell hvis mamma og pappa hadde snakka hjem til foreldre eller søsken
16 Sandra	mhm
17 Eva	så snakka de VELDIG bredt da (.) vestlending (1) en liten stund og så fant de liksom tilbake igjen på plass [leende] etterhvert
18 Sandra	ja
19 Eva	og det var jo samme med (.) at de snakka vestlending også (.) hadde de østlendinger til barn
20 Sandra	ja
21 Eva	ja
22 Sandra	mhm (1)
23 Eva	så de også speila sikkert oss veldig
24 Sandra	ja (.) det kan hende (1)
25 Eva	sikkert helt ubevisst sånn (2) sånn ja (.) de språka fælt og det gjør de egentlig enda
26 Sandra	ja (3) det blir jo sikkert litt sånn (.) når man ee (.) er sammen med folk som snakker (.) helt annerledes
27 Eva	ja (.) men jeg tenker de var jo to (.) [latter]
28 Sandra	ja (.) [latter]
29 Eva	to vestlendinger de må da klare å holde (1) (uforståelig) (.) hjemme
30 Sandra	[latter]
27 Eva	ja nei (.) det må være vanskelig (.) jeg vet ikke jeg men

Eva setter merkelapper som «utrolig pent» (5) og «veldig bredt» (17) på foreldras ulike talemålsvarianter. Jeg har ikke inntrykk av at foreldra til Eva er bidialektale siden hun knytter talemålet deres til et pent-bredt-kontinuum (jf. 5 og 17). At de snakka «pent» i en østlandsk kontekst, kan tolkes som at de konvergente mot et østlandsk talemål, mens «veldig bredt» kan henvise til et mer tradisjonelt vestlandsk talemål. På den ene sida forteller Eva at hun «alltid [har] irritert» (5) seg over at de snakka «pent», men på den andre sida forteller hun at hun syntes det var «merkelig» (15) å bevitne at de konvergente mot et vestlandsk, «veldig bredt» talemål (17). Det er nok fraværet av et enhetlig og autentisk talemål som er problematisk her, foreldra «språka».

Bull (2009) skriver at knot kan gå to veier, enten i retning av en annen dialekt, eller i retning bokmål/oslomål – der den første anses som «verre» og den siste «verst». Kleivenes (2002: 108) viser til lignende vurderinger i sin studie av kristiansundere som har flytta til

henholdsvis Oslo og Bergen. Samtlige av informantene hennes, med unntak av én, stiller seg negative til å endre på dialekten sin, eller knoting. Samtidig understreker hun at informantene kun har negative holdninger knytta til det å endre dialekten sin mot et standardisert, eller «forfinet», østlandsk talemål, mens de syns det er «mer naturlig» å endre dialekten sin mot en annen dialekt (enn østlandsk). Dette forklarer Kleivenes med at det å knote på østlandsk kan oppfattes som at man skjemmes over egen dialekt, eller prøver å oppnå status som noen man ikke *er*. Om man derimot knoter på en annen dialekt, er det verken fordi man skjemmes over egen dialekt, eller fordi man prøver å være noen man ikke *er* (ibid.). Dette kan belyse hvorfor Eva feller strengere dommer over foreldras språklige praksis sammenligna med hennes egen lignende praksis.

Eva gir uttrykk for en ganske puristisk og essensialistisk kopling mellom sted, språk og identitet når hun sier «du er jo vestlending [...] ikke språk sånn» (7, 9). Hun impliserer her at man har én enhetlig og ekte dialekt, som har sitt opphav i det ene stedet man er født og oppvokst – og den dialekten skal man være tro mot og «holde på». Dette er et syn på språklig identitet og tilhørighet med sterkt rotfeste i et autentisitetideal. Røyneland (2017: 94) viser til en norsk «stedsdeterminisme», som innebærer en idé om at «man aldri vil kunne være fra et annet sted enn det stedet der man vokste opp», og at «[u]ansett hvor lenge en innflytter har bodd et sted, er han eller hun «egentlig» fra et annet sted i landet». Dette er noe som manifesterer seg i kravet om å bruke et autentisk talemål. Språking eller knoting blir en motsetning til autentisk språkbruk (Vikør 1999), og et svik mot stedet man «egentlig» er fra.

3.2.2 Inautentisk skriftspråk – mangel på troverdighet

Dette med å svikte opphavet sitt gjennom inautentisk språkbruk er faktisk noe Eva også kommer inn på når det gjelder valg av skriftspråk.

Utsnitt 11 - Det er så utrolig sånn Oslo-slavisk.

1 Eva	men også jeg tror vi også snakket om dette med dialekt at man kunne sikkert for det der med boka mi (.) at vi også snakka om det der
2 Sandra	ja
3 Eva	at ee med boka mi at jeg snakk- at jeg har (.) lagt opp et språk som er mye mer vulgært og brutalt enn jeg sikkert ville ha gjort hvis jeg bodde i As- Asker
4 Sandra	ja
5 Eva	det er mye mere bannskap og det er mye mer sånn (1) ee nå leser jeg for eksempel en bok av en fyr som kommer fra Bodø
6 Sandra	mhm
7 Eva	han har bodd lenge i ee (.) i Oslo
8 Sandra	ja
9 Eva	og jeg blir skikkelig irritert for da jeg leser den boka og det er så utrolig sånn (1) Oslo-slavisk på en måte
10 Sandra	okei

11 Eva	at han skriver aldri (.) han sier al- eller han skriver aldri (.) "døra" eller "trappa" eller "hånda" eller
12 Sandra	nei
13 Eva	alt er "døren han gikk ut døren" og "gikk opp trappen" og (1) "jeg fikk vondt i hånden" (.) og det og ee (1) for meg så er det liksom (.) du sier jo ikke det [latter]
14 Sandra	nei
15 Eva	det blir liksom (.) så utrolig (1) eller søstra mi ville sagt det eller søstern min ville sagt det (.) søstra mi ville jo sagt det (.) men ee for meg så høres det påtatt ut nå
16 Sandra	okei
17 Eva	at jeg sitter og irriterer meg grønn over å lese den boka men det er sånne ting da men også det at jeg vet at han er nordlending at han likavel da (1) skriver på den måten [latter]
18 Sandra	ja
19 Eva	da kjenner jeg at jeg blir dritirritert (.) [latter]
20 Sandra	ehe (1)
21 Eva	ja (1) og det er sånne ting jeg aldri hadde klart å skrive
22 Sandra	nei (1) for du skriver (.) a-ender og sånn? (.) ja?
23 Eva	jeg skriver a-ender (.) og da forlaget skulle skrive en tekst (.) til nettsida vår
24 Sandra	mhm
25 Eva	og da (.) hadde de skrevet at ee (1) ee (.) "dette er boken (1) til" ja ikke sant og "boken handler om" og
26 Sandra	mhm
27 Eva	da sa jeg det at vi kan ikke skri- så boka er (.) [uforståelig] "boka" heter jo "boka" (.) og n- når man begynner å lese den boka så m- merker man jo at det er jo en helt annen (.) t- språk inni der enn det man prøver å gi uttrykk for i (.) at det må være ærlig og jeg syns også det var forferdelig ekkelt når (.) bilde av meg og Eva Bakkeli og så står det "boken" og
28 Sandra	ja
29 Eva	også var det også at ee (.) du kunne få den i "postkassen"
30 Sandra	ja
31 Eva	du får da boka i "postkassa" (.) [latter]
32 Sandra	[latter]
33 Eva	han bare "ee ja men da må vi endre" jeg bare "JA det må du endre" [latter] [leende][jeg] ville ikke ha det på nettsida

Eva er forfatter, og hun hadde skrevet ei bok som nettopp var lansert da vi hadde vårt første møte. Denne boka ser ut til å være et viktig språklig prosjekt for henne, den når et stort publikum både i Oslo og Tromsø, og er også et viktig identitetsuttrykk språklig for henne. For Eva er nemlig også skriftspråket underlagt et autentisitetstkrav, og det er kopla til graden av troverdighet.

Det finnes grenser for hva som oppfattes som språklig troverdig, noe Sollid (2008) også skriver om. Grensa for en av hennes informanter går ved å endre på dialekten for å dekke over bakgrunnen sin. Dette gjelder også skriftlig for Eva, det mister troverdighet når skriftspråket ikke er i tråd med forfatterens bakgrunn. Dette kommer særlig til uttrykk når hun sier at boka til en nordnorsktalende forfatterkollega blir «Oslo-slavisk» (9), at skriftspråket ikke henger sammen med talespråket (13), og at det «høres [...] påtatt ut» (15). Hun plasserer også forfatteren i samme kategori som søstera hennes, noe jeg kommer tilbake til under (i kapittel

3.2.5). Hun stiliserer søsteras språk (15), og med dette markerer hun avstand til søstera og hennes talemål.

Eva gir igjen uttrykk for en essensialistisk forbindelse mellom identitet, stedstilhørighet og, ikke bare talespråk, men også skriftspråk, når hun sier «jeg vet at han er nordlending at han likavel da (1) skriver på den måten» (17). Hun nevner tre ganger at det gjør henne irritert at en som opprinnelig kommer fra Nord-Norge velger å skrive konservativt bokmål. Hun blir ikke bare litt irritert over det, hun blir «skikkelig irritert» (9), «dritirritert» (19), og hun «irriterer [s]eg grønn» (17) over det.

Gjennom å fortelle om det hun oppfatter som denne forfatterens inautentisitet, framstiller og framhever hun samtidig egen skriftspråklige autentisitet. Dette kommer tydelig fram når hun sier «det er sånne ting jeg aldri hadde klart å skrive» (21). Videre kommer hun også inn på at det er viktig for henne at språket er «ærlig» (27), og det ville vært «forferdelig ekkelt» (27) for henne om skriftspråket på nettsida til boka hennes ikke gjenspeila hennes språklige identitet. Da hadde bokprosjektet hennes mista troverdighet.

Det er likhetstrekk mellom hvordan Eva omtaler forfatterens skriftlige praksis og foreldras «språking». Foreldra hennes er vestlendinger, og de svikter opphavet sitt når de snakker «utrolig pent». Forfatteren er nordlending, og han svikter opphavet sitt ved å skrive på en «Oslo-slavisk» måte. Dette kan ses i lys av verre-verst-dimensjonen av knoting nevnt over, der det å endre dialekten sin mot oslomålet er ansett som det «verste». Eva nevner ikke «språking» eller «knoting» her direkte, men det ser likevel ut til at hun dømmer forfatteren ut fra den samme moralske dimensjonen.

Hun forteller at språket hun har brukt i boka si er farga av at hun har bodd i Nord-Norge/Tromsø i form av at det er mer «vulgært» (3), og at hun bruker mer «bannskap» (5). Dette inngår også i en stereotypisk oppfatning av nordlendinger og nordnorsk språkbruk. Eva har ikke lagt om til et nordnorsk talemål, men hun har tatt i bruk det mange oppfatter som stereotypiske nordnorske måter å uttrykke seg på. At hun har et «vulgært» språk er også noe hun forteller at hun får høre fra familien i Asker:

Utsnitt 12 - Veldig pent/veldig bredt.

1 Sandra	sist gang så snakka vi også litt om (.) ee (.) om du hadde fått noen reaksjoner på dialekta di eller språket ditt
2 Eva	ja
3 Sandra	enten her eller (1) i Oslo

4 Eva	[latter] (.) ja det snakka vi også om ja (1) ee det som er gøy er jo at her (1) så fø- er jo mange som syns jeg snakker veldig pent
5 Sandra	mhm
6 Eva	helt liksom det at jeg er søring (1) ee mens derimot når jeg kommer hjem til Asker (.) så har jeg heller fått tilbakemelding om at jeg er veldig (1) vulgær eller (.) at jeg snakker veldig bredt

Hun får altså tilbakemeldinger om at talemålet hennes er endra på ordnivå, at hun «er veldig (1) vulgær» (6), og på systemnivå, at hun «snakker veldig bredt» (6). Videre skal vi se nærmere på det som ser ut til å være en identitetskonflikt hos Eva.

3.2.3 Identitetskonflikt

Når egne identifiseringer ikke stemmer overens med andres identifiseringer av oss, kan det utløse en identitetskonflikt (se kapittel 2.1.2). Det virker som om Eva blir påført en uønska identitet som fører til en identitetskonflikt hos henne. Kjernen i denne konflikten ser ut til å handle om språk:

Utsnitt 13 - Det er liksom «dem» og «oss».

1 Sandra	ee føler du at liksom språket ditt (.) sier noe om (.) deg (1) dialekta di eller?
2 Eva	ee
3 Sandra	jeg bare tenkte på det (.) med at ee det måtte være ærlig bare det med boka (.) at det s- (.) men føler du at kan- s- dialekta di sier noe om (.) deg (.) [[hvem]] du er?
4 Eva	det er jo også (1) jeg merker jo det ofte at når jeg begynner å prate med folk (1) ee og snakker SØRING [[ee]] ja hvem jeg (.) ja
5 Sandra	ja
6 Eva	så er det ofte at (.) hvis det er nordlendinger kanskje (1) blir kanskje litt sånn "å ja hvor kommer du fra?" eller litt sånn de (.) får en litt sånn distanse
7 Sandra	å ja (1)
8 Eva	ee (.) så jeg kunne jo ofte ønske at jeg faktisk snakka nordlending
9 Sandra	mhm
10 Eva	og ee (.) særlig sånn på innlandet (.) her i Tromsø så er jo det mye søringer da
11 Sandra	ja
12 Eva	men jeg merker det litt når jeg er på innlandet, at det (1) det er liksom "de" og "oss" (1) og "de" er jo de som snakker (.) søring og sånn så er det "oss" da det er liksom (.) ja vi som er [latter] (.) ekte
13 Sandra	ja
14 Eva	også (.) også (1) ee mine svigerforeldre når de da ble kjent med meg så var jo jeg søringjente og
15 Sandra	ja
16 Eva	men nå har jo de begynt å si hvis de introduserer meg (.) til folk som ikke kjenner meg (1)
17 Sandra	mhm
18 Eva	så sier de liksom når jeg sier at jeg heter Eva Bakkeli og (1) så sier de bare "ja hun snakker søring men hun er en av oss"
19 Sandra	[latter]
20 Eva	[latter] (.) så de er veldig sånn å (.) poengtere at jeg er nordlending da
21 Sandra	ja
22 Eva	ja (1)
23 Sandra	så du har blitt tatt inn i [[varmen]] [leende] oppi nord? [latter]

24 Eva	[[leende]] ja har blitt tatt inn i varmen i nord (2) men det kjenner jeg ofte på (1) at ee (1) men jeg tror også det at jeg har mykna veldig på (2) jeg snakka jo veldig pent sikkert (.) da jeg kom
25 Sandra	mhm
26 Eva	Asker (.) Asker snakker jo veldig pent (1) det er jo veldig sånn (1) ja (.) bokmål-bokmål
27 Sandra	mhm
28 Eva	og litt forfina bokmål der (1) men det har jeg jo (1) slept av meg da (.) [latter]
29 Sandra	ja (1)
30 Eva	og det er jeg fornøyd med

Som jeg har vært inne på tidligere (i kapittel 3.1.3), anser Eva seg som nordlending, og hun har en tydelig nordnorsk tilhørighet. Men hun får ikke fullstendig innpass i lokalmiljøet på grunn av dialekten sin. Hun forteller om en opplevd distanse fra andre nordlendinger, hun blir ikke umiddelbart anerkjent som et fullverdig medlem av nordlending-gruppa fordi hun «snakker SØRING» (4). Når Eva her legger spesielt trykk på uttalen av «SØRING», tolker jeg det som en slags ironisk tone, en merkelapp hun ikke identifiserer seg med, og som hun tar avstand fra. Det kan også fungere som en sitatmarkør, en form for muntlige hermetegn. Det blir altså en konflikt mellom hennes personlige og sosiale identitet.

Eva uttrykker et ønske om å «snakke nordlending» (8). Det er nettopp dette som mangler for å komplettere hennes nordnorske identitet. Som vi så over (i kapittel 3.2.1), konvergerer Eva mot tromsømål/nordnorsk talemål, men anser selv dette som «feil», det går utafør grensa for hennes språklige autentisitet. Hennes identitet står i en konflikt med kravet om språklig autentisitet.

Den uttalte distansen er noe hun særlig kjenner på når hun er på besøk i Indre Troms («innlandet», 12), der svigerfamilien hennes bor. Viktigheten av å beherske den lokale varieteten ser ut til å gjøre seg mer gjeldende i rurale trakter, og Eva forteller om en tydelig «oss»-«dem»-kultur (12). I en norsk sammenheng, skriver Thuen (2003), kan dialekter signalisere tilhørighet på ulike nivå, og han skriver at «[d]er språket viser til nasjonalitet, viser dialekter til regionalitet og lokalitet. For de som behersker lokale språkkoder, kan det være at dialektformer kommuniserer stedstilhørighet helt ned til bydeler og grendelag» (2003: 13). Denne oss-dem-dikotomien kan fungere på ulike nivå. Rurale språkmiljø er typisk mer homogene sammenligna med urbane språkmiljø. På et lokalt nivå kan for eksempel dikotomien fungere til å stille opp et motsetningsforhold mellom «oss» i den gitte bygda og «dem» i nabobygda. Små dialektale nyanser kan derfor få stor betydning. På den ene sida ser det ut til at «oss» og «dem» som Eva refererer til (12) gjelder et språklig, regionalt nivå, der

«dem» viser til «de som snakker søring», og som da ikke tilhører den regionale nordlending-identiteten. På den andre sida kopler Eva denne dikotomien til en autentisk dimensjon, der «oss» viser til «vi som er ekte». Hun unnlater å kople «oss» til et språklig nivå, og på den måten kan hun plassere seg selv som en del av «oss» selv om hun ut fra kriteriene hun stiller opp, skulle tilhørt «dem». Svigerforeldra har anerkjent Eva som en del av «oss» til tross for talemålet hennes, og de fungerer på den måten som hennes «alibi» (18, 20). Det å snakke «søring» framstår som uforenelig med å signalisere en autentisk nordnorsk identitet.

Eva forteller om en forvandling hun har gjennomgått fra hun blei kjent med svigerforeldra og til i dag. Hun har gått fra å være «søringjente» (14) til å bli «ekte» (12), og dette har skjedd gjennom språklig akkomodasjon. Eva har gått bort fra et «veldig pent» (26) oslomål og det er hun «fornøyd med» (30). Hun har akkomodert innafor det språklige repertoaret som er tilgjengelig for henne, og innafor rammene for kravet om et autentisk talemål. Hun sier at hun har «slept av [s]eg» (28) et «forfina bokmål»-talemål, og det er tydeligvis ikke sånn hun skriver heller, som hun hadde tilegna seg under i oppveksten i Asker. Med dette antyder hun at det «ekte» alltid har vært iboende hos henne, og at det «forfina» talemålet, som da kan forstås som det «uekte», var noe som måtte slipes bort for å komme inn til hennes «ekte» kjerne.

3.2.4 Konstruksjonen av et nytt opphav

Det ser ut til at Eva rekonstruerer opphavet sitt:

Utsnitt 14 - Det enkle liv.

1 Eva	ja så jeg har jo men jeg var jo lita da jeg (1) ee sa til foreldra mine at ee (.) i mitt forrige liv så var jeg budeie [latter]
2 Sandra	[latter]
3 Eva	så jeg har liksom ofte [latter] le- sikkert helt fra jeg var lita bare tenkt at (.) det urbane livet det va'kke meg assa
4 Sandra	nei
5 Eva	det var (litt) sånn litt lengsel mot setra og fjellet og [...] (3)
6 Eva	så (1) så da var det (.) ja fortalte jeg deg det? (.) at jeg s- (.) googla Eva Bakkeli
7 Sandra	nei (1)
8 Eva	jeg googla Eva Bakkeli også kom det en sånn herre (1) ee folketelling (1) var mange hundre år sida var attenhundretallet eller et eller anna
9 Sandra	ja
10 Eva	og da var det (.) Eva Bakkeli så liksom kom det (.) treff da
11 Sandra	ja
12 Eva	så jeg bare "HÆ?!" (.) [[leende][og]] trykka inn
13 Sandra	[[latter]]
14 Eva	og da var det ei Eva Bakkeli (1) som ee (.) var budeie (.) [[latter]] på fjellet i Vestlandet
15 Sandra	[[å ja [latter]]

16 Eva	[latter]
17 Sandra	så virkelig deg?
18 Eva	ja
19 Sandra	asså ee samme navn
20 Eva	ja het [[Eva Bakkeli]] akkurat det samme
21 Sandra	[[så morsomt]]
	[...]
	(1)
22 Eva	ee (.) ja så (.) og det er liksom artig at jeg har liksom helt siden jeg var bittelita sagt til pappa at ee (.) at jeg skulle bli budeie og at det liksom (.) [latter]
23 Sandra	heh
24 Eva	så jeg måtte jo sende linken til pappa da og bare (.) [["her]] ser du hvorfor" (.) [latter]
25 Sandra	[[latter]] (1) morsomt
26 Eva	ja veldig [latter] (.) litt morsomt og litt skremmende bare "ops!"
27 Sandra	ja
28 Eva	da var Eva Bakkeli der og (.) ja
29 Sandra	ehe
	(2)
30 Eva	så jeg tror alltid jeg har likt ee fjellet
31 Sandra	ja
32 Eva	ja (.) det enkle liv [[latter]] (1) ja
33 Sandra	[[latter]]

Tilsynelatende har altså Eva hatt et langvarig prosjekt med å konstruere en ny opprinnelse, som er i tråd med hennes nordnorske identitet. Dette kommer særlig fram i «født i feil landsdel»-utsnittet (utsnitt 8) og utsnittet over. Hun knytter «fjellet», «budeie»- og «seter»-livet, og «det enkle liv» (32) til Tromsø/Nord-Norge, og stiller det opp som en motsetning til «det urbane livet» og Asker/Oslo. Hun forteller at hun helt fra hun var «bittelita» (22) ønska å bli budeie, og at «det urbane livet» (3) ikke var noe hun identifiserte seg med. Hun sier også at hun fra hun var barn har sagt til foreldra sine at hun var budeie i sitt forrige liv. Google-søket, som resulterte i at hun fant ei med identisk navn som henne, som hadde levd som budeie i fjellet på 1800-tallet, fungerer som et slags bevis på dette (8). Hun har alltid lengta mot «fjellet» og «det enkle liv», og ved å flytte til Tromsø og Nord-Norge ser det ut til at hun har kommet i ett med sitt «egentlige» jeg.

Det er interessant å se dette utsnittet i lys av at Bjarte og Anne er inne på Nord-Norge og Tromsø som periferi (jf. kapittel 3.1.1). Hvordan er budeie-prosjektet forenelig med å bo i Tromsø, Nord-Norges største by? Hvorfor har hun ikke da bosatt seg på fjellet? Jeg tror ikke Eva har et konkret ønske om å flytte på fjellet og bli budeie. Det hun forteller, kan tolkes som et symbol på det Eva oppfatter som en ekte og autentisk livsstil. I «det enkle liv» (32) som Eva forteller om, er kanskje penger og materielle goder mindre viktig, mens det er de autentiske verdiene som betyr noe. Dette er noe jeg kommer nærmere inn på i det følgende.

3.2.5 En flerdimensjonal autentisk-inautentisk-dikotomi

Eva stiller opp en autentisk-inautentisk-dikotomi på flere nivå gjennom samtalen vår. Hun knytter dette til en nord-sør-dimensjon, som omfatter både språklige og sosiale forhold. Hun kopler det å være/snakke «nordlending» som noe «ekte» og autentisk, i motsetning til det å «snakke søring», som da kan koples til noe uekte og inautentisk (jf. utsnitt 13). Hun kopler også (in)autentisitet til menneskene som bor i Nord-Norge og Oslo/Asker, noe som kommer fram når hun snakker om venninnene sine fra de ulike stedene. Om venninnene i Oslo forteller hun:

jeg møtte jo når jeg var jo i Oslo nå (.) og møtte venninner og sånn (.) jeg merker på venninnepraten deres (1) er helt annerledes enn venninnepraten vår (.) ikke bare med tema og sånn men (.) måten man prater til hverandre og (.) ja (.) blir veldig sånn (1) når man liksom har kommet tilbake igjen (.) og hører på dem så føler jeg at mye er sånn (.) litt sånn (1) litt for tilgjort og litt for perfekt [leende][eller] (.) man snakker veldig pent og (.) tu-tu-tu-tu liksom alt er så (1) nei det blir litt sånn fake (.) [latter] (.) jeg s- jeg kjenner det når de prater at det er (.) det e'kke håper jeg håper at jeg ikke er der liksom (.) nei (.) sånn der tilgjorthet

Mens hun forteller dette om vennene i Tromsø:

ja det er mye mer (.) ja litt røffere også er det mye mer sånn selvironi og litt sånn at du kan drite deg sjøl litt ut og så drar du med deg gjerne venninna litt på lasset og liksom (.) du er liksom mye mer (1) du er så mye mer enn bare (.) ja ikke sant [latter] livet får flere dimensjoner hvis du forstå- [leende][forstår hva jeg mener]

(In)autentisiteten manifesterer seg i «venninnepraten» blant venninnene hennes i Tromsø og Oslo. Livet får «flere dimensjoner» blant venninnene hennes i Tromsø, mens «det blir litt sånn fake» blant venninnene i Oslo. Eva viser også til at det kan være andre faktorer som spiller inn her, som at «nå er det kanskje for at jeg (.) ikke har sett dem på en stund og at det blir kanskje litt tilgjort når jeg sitter sammen med dem at de (1) kanskje ikke så lett å la skravla gå».

Eva nevner at et av aspektene ved «tilgjortheten» hos venninnene i Oslo er at de «snakker veldig pent», og det bringer oss til et annet nivå av (in)autentisiteten, nemlig bredt-pent-dimensjonen. Når Eva snakker om «pent» talemål, dreier det seg om et Oslo vest-talemål eller når noen med en annen dialekt, som for eksempel foreldra hennes, konvergerer mot et osloorientert talemål. Hun forteller blant annet at hun selv «snakka jo veldig pent» da hun først flytta til Tromsø (jf. utsnitt 13), og at foreldra hennes «snakka så utrolig pent» i en østlandskontekst. Kategorien «pent» omfatter altså både et tradisjonelt vestkanttalemål og det

hun omtaler som «å språke». Hun kopler det «pene» Oslo vest talemålet til noe «tilgjort» og «fake», og det har «alltid irritert» henne at foreldra «snakker pent» og «språker». Denne kategorien er altså knytta til noe negativt og inautentisk.

Eva bruker «bredt» for å beskrive foreldras talemål når de konvergerer mot et vestnorsk talemål «så snakka de VELDIG bredt da (.) vestlending» (jf. utsnitt 10). Det hun omtaler som «bredt» her, kan vise til det hun mener er foreldras «egentlige» talemål, og som hun mener de burde anvende mer konsekvent (jf. «du er jo vestlending [...] ikke språk sånn»). Hun forteller også at hun får høre fra familien i Asker at hun selv snakker «veldig bredt», og det ser også ut til at hun kopler det å snakke «vulgært» tett opp mot denne kategorien. Når Eva forteller at hun har «slept av [s]eg» det «veldig pene» talemålet hun hadde da hun flytta til Tromsø, kan vi tolke det som at hun mener at hun har gått i retning av et mer «bredt» talemål, noe hun er «fornøyd med». «Bredt»-kategorien ser ut til å være kopla til noe positivt og autentisk.

Det ser ut til at bredt-pent-dimensjonen ifølge Eva også omfatter skriftspråket (jf. utsnitt 11). Hun nevner ikke «bredt» og «pent» direkte i denne sammenhengen, men hun knytter de samme verdiene til valg av skriftspråk som i talemål. Forskjellen mellom konservativt og radikalt bokmål kan knyttes til forskjellene mellom henholdsvis tradisjonelle vestkanttrekk og «pent», og østkanttrekk og «bredt». Eva sier at hun selv skriver mer radikalt bokmål i boka si, og hun omtaler også skriftspråket sitt som «vulgært», en term jeg mener hun knytter tett opp mot «bredt»-kategorien. Den nordnorske forfatteren hun forteller om, skriver konservativt bokmål, og hun omtaler skriftspråket hans som «Oslo-slavisk». For Eva er det viktig at skriftspråket er «ærlig». Hun mener at forfatterens skriftspråk ikke står i tråd med hans opphav som nordlending, og hans valg av skriftspråk gjør henne «dritirritert». Hennes radikale bokmål og «vulgære» skriftspråk framstår som autentisk, mens den nordnorske forfatterens konservative bokmål framstår som inautentisk og «påtatt».

Den siste dimensjonen av (in)autentisitet er motsetningsforholdet Eva stiller opp mellom seg selv og søstera hennes. Gjennomgående i samtalen vår omtaler hun søstera si som en kontrast til henne selv. Det Eva kopler til inautentisitet, manifesterer seg både i den språklige praksisen hos søstera hennes, i den livsstilen søstera har valgt.

Utsnitt 15 - Helt kontrast til meg da.

1 Eva	men så har jo jeg (2) [latter] (.) det tror jeg at jeg fortalte det sist gang at jeg har en søster som (2) er liksom (.) helt kontrast til meg da
2 Sandra	ja
3 Eva	ee hun bor på [sted Oslo vest] (1) det er jo liksom det største snobbeområdet i Oslo og

4 Sandra	ja
5 Eva	der er jo liksom hele kultureliten er jo (.) bor jo der og (.) alle kjendisene fra NRK og (.) ja
6 Sandra	ja
7 Eva	kunstnermiljøene og alt bor jo der (.) og det er jo veldig veldig sånn snobb snobb snobb
8 Sandra	mhm
9 Eva	så hun bor der (1) med mann og barn (1) mannen kommer fra Nesøen (.) eller Nesøya
10 Sandra	ja (.) [latter]
11 Eva	og det er jo også et sånt beryktet sånn (1) øy hvor alle rikingene bor (.) rett utenfor Oslo
12 Sandra	ja
13 Eva	og de snakker jo veldig pent da (.) sånn her hele tiden
14 Sandra	mhm
15 Eva	og da er det sånn (1) aldri hørt dem banne nesten eller (1) ja

Eva forteller at søstera bor «i det største snobbeområdet i Oslo» (3) med mann og barn, og «de snakker jo veldig pent» (13) og «det er jo veldig veldig sånn snobb snobb snobb» (7). Hun beskriver søstera som sin rake motsetning, både når det gjelder språket og måten de har valgt å leve livene sine på – Eva lever «det enkle liv» blant fjellene i nord (jf. utsnitt 14), mens søstera har bosatt seg i et «snobbeområde» i hovedstaden. Vi kan se dette i sammenheng med det Anne forteller om oppfatninga av «søringer» som «ekle», «pripne» og «overlegne» (jf. utsnitt 3). Og som jeg så vidt var inne på, synes dette å være kopla til et klaseskille. Eva skaper en forbindelse mellom det å snakke «veldig pent» (13) og det å være «snobb» (3, 7), være en del av «kultureliten» (5) og «rikingene» (11). Hva vil det egentlig si å være en «snobb»? Ordboksdefinisjonen på «snobb» er en «person som legger overdreven vekt på sosial posisjon, rikdom, klær, fine vaner og lignende» (ordbok.uib.no). Det Eva skisserer over kan handle om en livsstil der det er viktig å opprettholde en fin fasade, og kanskje at andre ser deg som vellykka innafor de områdene definisjonen av «snobb» omfatter. Alt dette knyttes til det å «snakke pent», som er noe Eva oppfatter som «fake» og «tilgjort» (jf. om venninnene i Oslo), altså noe inautentisk.

Eva sier at søstera står i «helt kontrast» (1) til henne, og hun stiller dermed seg selv opp som det motsatte av «tilgjort» og inautentisk, nemlig «ekte» og autentisk. Dette omfatter da både hennes talemål og livsstil. Eva verdsetter «det enkle liv», der det å opprettholde en fasade kanskje ikke er like viktig. Hun har divergert fra et «pent» talemål, og tar avstand fra de verdiene hun oppfatter at et slikt talemål konnoterer.

3.2.6 En ny autenticitet gjennom inautenticitet

Mens språklig autenticitet står veldig sterkt hos Eva, ser ikke det ut til å ha noen særlig betydning for Sverre. Sverre ser på seg selv som nordlending, og ser det som helt

uproblematisk at han har akkommodert talespråket sitt i retning av en nordnorsk varietet, og det ser heller ikke ut til at dette er kopla til noe negativt eller inautentisk.

Det som er spesielt interessant med Sverre, er at han ser ut til å trosse «alle» språklige idealer – han går mot strømmen. For det første har han sitt språklige opphav i hovedstaden, med en varietet som er prega av prestisje og status, og kan sies å ligge øverst i et språklig (prestisje)hierarki (jf. bl.a. Mæhlum 2002: 69), og han har altså da endra dialekten sin «nedover» i dette hierarkiet. For det andre har han en slags blandingsdialekt, noe som kan oppfattes av andre som *knot* – en språklig atferd som gjerne er forbundet med noe negativt, og som ofte kan medføre sosiale sanksjoner (jf. Jahr 1997; Bull 2009; Mæhlum & Røyneland 2009). *Knot* er noe som, ifølge Bull (2009: 55), havner nederst i et norsk talemålshierarki. Mæhlum og Røyneland (2012: 142) skriver at «ord- og setningsintonasjonen – altså ‘talemusikken’ – [står] i ei særstilling når det gjeld å signalisere regional tilhørrelse. Disse nivåa er òg blant dei som det er vanskelegast å leggje bort eller endre på – iallfall utan at resultatet blir utsett for negative sosiale sanksjonar».

Det er ingenting som indikerer at Sverre anser seg selv om en *knoter*, eller at han ser sin språklige strategi som inautentisk. Han ser derfor heller ikke ut til å oppfatte et krav om språklig autentisitet i like stor grad som Eva.

Under forteller Sverre om egne refleksjoner rundt dialekten sin:

Utsnitt 16 - Æ tok tydeligvis lett etter allerede da.

1 Sandra	men jeg er litt ee (.) også litt interessert i å høre litt om (.) hva du tenker om din egen dialekt (.) har du tenkt no (1) har du reflektert noe rundt det?
2 Sverre	ee ja det har æ jo for så vidt gjort (.) å æ veit jo at det e på en måte et produkt av ee (1) dem som e har hatt rundt mæ
3 Sandra	ja
4 Sverre	ee (.) ho som æ har vært gift med tidligere som var fra (.) opprinnelig fra Nord-Troms
5 Sandra	mhm
6 Sverre	arbeidskolleger (1) ee unga mine
7 Sandra	mhm
8 Sverre	kanskje kanskje ikke så mye unga mine får æ har vært (.) var æ såpass (.) æ hadde no vel dialekten æ hadd- (.) har nå mer eller mindre
9 Sandra	ja
10 Sverre	ee før æ fikk (.) barn
11 Sandra	mhm
12 Sverre:	ee (.) men men (.) dem som æ har (.) bodd sammen med og hatt rundt mæ
13 Sandra:	mhm
14 Sverre:	som som har ee på en måte (.) gjort at [latter] (.) fått den dialekten æ har (.) [[tenke]] æ
15 Sandra:	[[ja]]
16 Sverre:	ee (.) det var jo sånn når æ (2) ee (.) ee (2) ja (.) mor min e fra Brumunddal
17 Sandra:	ja
18 Sverre:	en liten plass mellom Hamar og Lillehammer

- 19 Sandra: mhm
 20 Sverre: å (.) når æ var liten (1) og vokst opp (.) så (.) brukt æ brukt æ være der på sommerferie hos bestemor (.) mi
 21 Sandra: ja
 (2)
 22 Sverre: å- å nå e jo (.) hedmarksdialekten blitt ganske utvanna
 23 Sandra: mhm
 24 Sverre: det e ikke så mange i Hamar og Lillehammer ee Brumunddal-traktene som (.) snakker sånn her ordentlig hedmarksdialekt lenger men veldig mange snakker reint bokmål
 25 Sandra: å ja
 26 Sverre: men da gjorde folk det
 27 Sandra: mhm
 28 Sverre: ee og (.) ho mor mi kunne fortelle at (1) når æ var liten og og (.) hadde vært på ferie hos bestemor i tre uke (.) og kom hjem så sa æ jo "je" og "itte" og
 29 Sandra: å ja
 30 Sverre: og sånn
 31 Sandra: ehe
 32 Sverre: snakka sånn (.) litt brei [leende][hedmarksdialekt]
 33 Sandra: heh (1) ja
 (3)
 34 Sverre: så (1) ee æ tok tydeligvis (.) lett etter (.) allerede da
 35 Sandra: ja
 (2)
 36 Sverre: så (.) det e kanskje bare noe sånn (2) sånn du har rett og slett (.) at man lett tar etter

Sverre forteller at dialekten hans er påvirket av de han har hatt rundt seg, og han trekker fram ekskona og arbeidskolleger som mulige påvirkningsfaktorer. Så, fra linje 16, kommer han med en fortelling fra barndommen, som mora hans har gjenfortalt (28), som ser ut til å være karakteriserende for hans språklige identitet. Sverres konvergens etter et opphold på Hedemarken er noe som har blitt lagt merke til av andre familiemedlemmer. At det har blitt en overlevert fortelling i familien, er et uttrykk for dette. I linje 34 og 36 aktualiserer han fortellinga i samtalen, og trekker linjer til temaet vi snakka om. Gjennom denne fortellinga fra barndommen skaper han en kontinuitet i sin språklige identitet – det at han «lett tar etter» (36), eller konvergerer mot dialekten til de han har rundt seg, framstår som noe han alltid har gjort. Et annet sted i samtalen vår, der vi snakker om forskjeller blant østlendinger og nordlendinger, forteller han blant annet at «men ee (1) nei æ har aldri opplevd det som no problematisk på noen måte eller (.) eller sånn æ (1) anser mæ sjøl å være ganske tilpasningsdyktig». Det å være «tilpasningsdyktig» ser ut til å være en verdi Sverre setter høyt, og noe han anser som en iboende egenskap, noe «du har rett og slett» (36).

Sverre opererer som en slags språklig kameleon som adapterer sine språklige omgivelser, enten det er et kortere opphold, som en sommerferie tilbrakt på Hedemarken i barndommen, eller lengre opphold, som nesten 30 år i Tromsø. Sverre ser også videre ut til å være opptatt av at ingen klarer å stedfeste han ut fra dialekten hans:

Utsnitt 17 - Ingen som tipper at æ e ifra Oslo.

- 1 Sandra har du fått noen gang fått noen (.) kommentarer på (.) dialekta di (.) eller
2 Sverre ja (.) ja da det det [latter] [[skjer]] stadig vekk
3 Sandra [[latter]] (.) ja
4 Sverre fordi æ snakke jo ikke sånn sånn tromsødialekt
5 Sandra nei
6 Sverre ee det blir som æ sa ee første gang vi møttes at (.) prate mer litt sånn ee østfinnmarking
7 Sandra ja
8 Sverre mange som tippe æ e fra (.) fra Øst-Finnmark
9 Sandra ja
10 Sverre fra Alta eller lenger øst (.) Vadsø (.) Kirkenes
11 Sandra ja
(11)
12 Sandra er det positive eller negative (1) [[kommentarer?]]
13 Sverre [[nei]] det e jo det har stort sett bare vært positive (1)
kommentare og
14 Sandra ja
15 Sverre veldig få som som når æ snakke nå tipp- (.) [latter] hvis det blir en sånn der "ja (.) prøv å gjett kor æ e ifra"
16 Sandra [latter]
17 Sverre så [leende][e det jo ingen som tipper at æ e ifra Oslo]
18 Sandra nei
19 Sverre nei
20 Sandra [[ikke sant]]
21 Sverre [[så]] den bLi jo som regel litt fliring av det
22 Sandra [latter] (1) sånn "ice breaker"?
23 Sverre ja (.) det kan det bli (.) mhm

I sekvensen over forteller Sverre at han ofte får kommentarer på dialekten sin, og han ler mens han sier det (2). Det at han stadig vekk får kommentarer på dialekten sin, kan være fordi andre ikke klarer å stedfeste Sverre ut fra dialekten hans. Folk hører at han ikke har tromsødialekt (4), og mange tror at han kommer fra Øst-Finnmark. Sverre har som nevnt (i kapittel 3.1.3) flere dialekttrekk som er felles med dialektene i Øst-Finnmark (jf. Jahr & Skare 1996: 68-69). Blant annet har han flere innslag av stående presens-r (som «tipper», 17), og han palataliserer ikke – så denne gjetningen er naturlig. Det er interessant at Sverre, når han begrunner folks nysgjerrighet på dialekten hans (4), ikke nevner noe om at det er fordi han har veksla fra et østnorsk til et nordnorsk talemål, han nevner kun at det er fordi han *ikke* snakker tromsødialekt.

Det å «gjette» hvor i landet noen kommer fra, dukker opp flere ganger på ulike måter hos deltakerne. Det er en stor interesse for slik gjetting blant nordmenn. For det første er nordmenn opptatt av å stedfeste hvor noen kommer fra med utgangspunkt i dialekt (jf. Thuen 2003). For det andre har fagfolks mer sakkyndige heimfesting av dialekter en generell underholdningsverdi blant nordmenn. Dette er noe blant annet populariteten av Joker-reklamene med språkforskeren Arne Torp vitner om. Reklamene går ut på at kjøpmenn fra ulike Joker-butikker i landet presenterer ukas tilbud, og ut fra talemålet deres skal Torp gjette

butikkens geografiske plassering. Denne gjettinga henger sammen med interessen for å kunne plassere en taler geografisk ut fra talemålet (se også kapittel 3.1.3). Tanken om at det skal være mulig å gjette hvor noen kommer fra basert på talespråket vitner om en forventning om en entydig og noe statisk språklig og stedlig identitet. Den tankegangen legger til grunn en uløselig forbindelse mellom dialekt og geografisk tilhørighet.

Sverres språklige strategi er nok mer tilgjengelig og akseptert i et større, heterogent og urbant språkmiljø. Tromsø er en by med en stor andel tilflyttere fra hele landet (jf. kapittel 1.3). Det er ikke sikkert at hans språklige strategi hadde blitt godtatt i like stor grad i et mer ruralt og homogent språksamfunn i Nord-Norge. Eva forteller blant annet at hun opplever en større distanse fra lokalbefolkninga når hun er på besøk hos svigerforeldra sine i Indre Tromsø, fordi hun ikke snakker «nordlending». Men i Tromsø merker hun ikke dette på samme måte (jf. utsnitt 13).

Etter en lang pause på 11 sekunder, spør jeg om kommentarene Sverre får på dialekten sin er positivt eller negativt lada (12). Han forteller at det er mest positive kommentarer. Det virker ikke som om Sverre selv oppfatter at andre ser han som en inautentisk taler av nordnorsk. Men – her er jeg nødt til å fortelle om første gangen jeg hørte om Sverre. Jeg kom i kontakt med Sverre gjennom kona hans, som jeg kjente fra før. Første gang jeg hørte henne snakke om Sverre, nevnte hun ham i en bisetning, og sa noe som «mannen min er fra Oslo, men han snakker 'nordnorsk'». Hun gestikulerte hermetegn med begge henda og la ekstra trykk på uttalelsen av det siste ordet «nordnorsk». Det er betydelig metaspråklig innhold i denne tilsynelatende lille gesten. Slike gestikulerende hermetegn uttrykker ifølge Lampert (2013) en sterk sarkastisk eller ironisk holdning hos taleren. Hun viser til Lawler (2013), som hevder at slike hermetegn er noe talere bruker, gjerne med en ironisk intonasjon, når de ikke er villige til å ta «responsibility for the correctness of any description to distance themselves from the respective quotes, thus effectively saying that the [speaker] believes something like the reverse of the description» (Lawler 2013, i Lampert 2013:53). Konas gestikulerende hermetegn kan indikere at hun ikke anerkjenner Sverres varietet som «nordnorsk».

Det Sverre sier i linje 15 og 17 må sees i sammenheng med utsnitt 6 i kapittel 3.1.3, der Sverre tydelig uttrykker sin nordnorske tilhørighet. Når folk spør hvor han kommer fra, svarer han at han er fra Tromsø, ikke Oslo. Vi ser her at Sverre ser sin doble tilhørighet som et verktøy han kan bruke på ulike måter, i ulike sammenhenger. Han anser seg selv som nordlending, og har en Tromsø-orientert identitet (jf. kapittel 3.1.3). Likevel kan han bruke

sin tidligere oslotilhøriget som en samtalestarter, eller lignende – for det blir, som han sier, «som regel litt fliring av det» (21).

Ingen klarer å gjette hvor Sverre kommer fra ut fra dialekten hans. I det Sverre sier, ligger det en forventning om at man skal kunne plassere folk geografisk basert på talemålet, og han presenterer seg selv som et unntak i det norske språklandskapet. Det at ingen klarer å stedfeste Sverre er altså noe som vekker latter (21). Det kan se ut til at dette er en form for det Coupland (2003) kaller «authenticity in performance». Coupland (2003: 428) skriver om et annet nivå av autentisitet, der inautentisitet kan oppnå status som noe autentisk. Gjennom det han kaller «authenticity in performance», kan taleren framstille sin egen inautentisitet på en «playfully and self-mockingly» måte, og dermed etablere en ny autentisitet (ibid.).

For Eva står kravet om språklig autentisitet sterkt, og det setter grenser for hennes egen språklige strategi. Hennes ubevisste konvergens mot tromsødialekten er noe hun anser som «feil» (jf. utsnitt 9), det går utafor grensene for hennes «egentlige» dialekt. Det påvirker også hvordan hun oppfatter andres språklige strategier, og når for eksempel foreldra hennes akkommoderer utafor rammene autentisitetskravet setter, er dette noe som «irriterer» henne og det oppfattes som inautentisk (jf. utsnitt 10). Sverre skaper derimot en ny autentisitet gjennom inautentisitet. Han anser det å være tilpasningsdyktig som en del av sin natur, sin personlige autentisitet, og det er da helt naturlig for han at han ubevisst tilpasser dialekten etter sine språklige omgivelser. Det virker som om Sverre anser sin evne til språklig tilpasning som en styrke. Og, som det kommer fram i utdraget over, bruker han sin fragmenterte språklige og stedlige identitet som et interaksjonelt verktøy, noe som det blir «litt fliring» (21) av.

3.3 Språklige strategier sett i lys av metaspråklige utsagn og latter

Det folk forteller om språket kan gi oss et innblikk i hvordan de tolker og orienterer seg i sine språklige omgivelser (se f.eks. Jaworski et al. 2004). I dette delkapittelet skal jeg se nærmere på hvordan deltakerne omtaler sine språklige strategier, og latter som metaspråklig kommentar.

Ut fra det deltakerne sier, kommer det fram at de har tatt i bruk ulike språklige strategier for å manøvrere og orientere seg i det språklige landskapet. Språklige strategier handler om mer eller mindre (u)bevisste språklige valg et individ tar i interaksjon med andre mennesker i ulike

kontekster. Det er ikke nødvendigvis slik at de rapporterte språklige strategiene stemmer fullstendig overens med deltakernes faktiske språkbruk. Men det gir oss likevel innsikt i hvordan deltakerne forholder seg til sine språksosiale omgivelser.

3.3.1 Tilpasning – «man prøver jo å skli litt inn»

Både Eva og Anne ser ut til å ha lignende språklige strategier i Tromsø, som de anser som en form for språklig tilpasning. Som jeg var inne på i kapittel 3.2.2 og 3.2.3, forteller Eva at hun har endra fra et «veldig pent» talemål til noe som oppfattes som et mer «bredt» talemål. Anne forteller om noe lignende:

Utsnitt 18 - Man prøver jo å skli litt inn.

1 Anne	men du tok det tilbake igjen etter hvert eller?
2 Sandra	ja (.) ja jeg tror kanskje når jeg kom til Tromsø at jeg (1) når jeg kom så langt unna (.) der jeg egentlig kommer fra da (.) at ee (.) da ble kanskje den hadelandsdialekta mi litt sterkere
3 Anne	ja og så samtidig så snakker de jo (.) litt bredere her (1) her opp- eller jeg føler hvert fall selv at jeg ofte mer a-enderler når jeg er her oppe
4 Sandra	mhm
5 Anne	fordi (.) det blir så (.) rart (.) at jeg skal bruke så mange en-enderler da
6 Sandra	mhm
7 Anne	det blir så veldig sånn (1) sossete
8 Sandra	ja
9 Anne	hvis du skjønner man prøver jo å skli litt inn eller jeg gjør hvert fall det tror jeg (.) språkmessig at man (.) hvert fall i underbevisstheten lar seg påvirke

Dette er et utdrag fra samtalen vår der jeg har spurt Anne om hennes refleksjoner om sin egen dialekt. Hun forteller først litt om sine betraktninger (som vi kommer tilbake til i utsnitt 19), så er hun blant annet inne på språklige identifikasjonsprosesser, hun nevner at «man tillegger folk litt sånn egenskaper» basert på dialekt. Så spør hun meg om jeg «merket noe til det» da jeg bodde og gikk på videregående i Oslo. Etter at jeg har fortalt at jeg konvergente mot oslomålet da jeg bodde der, stiller Anne meg spørsmålet i linje 1. Svaret mitt (2) leder Anne inn på å fortelle om hennes språklige strategi i Tromsø. Hun har en oppfatning om at de snakker «litt bredere» i Tromsø (3). I en Oslo-kontekst kan fint-bredt-dikotomien indikere henholdsvis tradisjonelle vestkanttrekk og østkanttrekk (jf. bl.a. Hårstad og Opsahl 2013), noe Anne også viser til når hun knytter «a-enderler» til «bredt»-kategorien.

Ifølge Anne blir det «rart» (5) og «sossete» (7) å bruke «mange en-enderler» (5) i en Tromsø-kontekst. Både Eva og Anne oppfatter at det til dels er svært negative forestillinger om «søringer» i Tromsø/Nord-Norge (jf. utsnitt 3 og 13). «Sossete» kan koples til det Anne forteller om en oppfatning av «søringer» som «ekle», «pripne» og «overlegne» (jf. utsnitt 3).

Dette kan også sees i sammenheng med at Eva danner en forbindelse mellom det å «snakke pent» og det å være «snobb» (utsnitt 15).

Anne plasserer altså både talemålet i Tromsø og tradisjonelle østkanttrekk, som a-ender, innfor «bredt»-kategorien. Hun forteller at «man prøver jo å skli litt inn [...] språkmessig», og at hun derfor unngår å bruke så mange en-ender. Ut fra det hun sier, virker det altså som hun konvergerer innfor de varietetene som er tilgjengelige i hennes språklige repertoar.

Men dette kan like gjerne handle om et forsøk på å ta avstand fra «søring»-stereotypien, og de negative kvalitetene den stereotypien rommer. Dette viser seg tydelig hos Eva når hun forteller at hun har «slept av [s]eg» det «veldig pene» talemålet, noe hun også er «fornøyd med» (utsnitt 13). Hun kopler også dette til autenticitet, og gjennom sin språklige strategi har hun gått fra «søringjente» til «ekte» (utsnitt 13).

3.3.2 Nøytralitetsstrategier i Oslo

When speakers must choose a language under conditions of uncertainty, strategies of neutrality dominate. People seek a linguistic variety which avoids commitment to the socially meaningful attributes which may be salient (Scotton 1976: 919).

Mæhlum (1992) er den første som omtaler *nøytralitetsstrategier* i en norsk sammenheng i sin studie av språklige strategier hos barn og ungdom på Svalbard. Mæhlum og Røyneland (2012: 143-44) skriver om ulike nøytralitetsstrategier, som kan overføres til det norske dialektlandskapet, og to av dem er relevante for deltakerne her: overgang til et standardtalemål og dialektblanding. Mæhlum og Røyneland (ibid.) mener et bokmålsnært sørøstnorsk talemål på mange måter fungerer som et *overregionalt* (standard)talemål, altså at det er et talemål som blir oppfatta som gyldig på et nasjonalt nivå, og ikke bare lokalt. Et slikt talemål kan av mange oppfattes som geografisk nøytralt. Dialektblanding går ut på at språkbrukeren tar i bruk varianter fra flere dialekter, og inkorporerer det i en egen individuell kode. Det er ikke sikkert en slik blandingsdialekt vil oppfattes som nøytral, jf. knot-fenomenet beskrevet ovenfor (kapittel 3.2.1), men det kan likevel anses som en nøytralitetsstrategi.

Mens Evas og Sverres refleksjoner rundt eget språk som nevnt i stor grad er tromsøbaserte, dreier Annes og Bjartes refleksjoner seg mer om tida før de flytta til Tromsø. De knytter sine språklige strategier mye opp mot språksamfunnet i Oslo. Aldersforskjellen mellom

Eva/Sverre og Anne/Bjarte, og ulik fartstid i Tromsø, gjør at det de forteller om talemåla sine skiller seg noe fra hverandre. En del av det Anne og Bjarte forteller om talemålet sitt, er prega av at de er relativt unge. Det er ikke så lenge siden de flytta hjemmefra, fra oppvekststedet, til en ny by. Likefullt er det noen år siden de var i tenåra, som er en viktig periode for å utforske egen identitet, og finne ut av hvem man er. Det virker som om de nå har fått ungdomstiden og oppveksten i Oslo nok på avstand til å kunne reflektere over det med en viss avstand.

Anne forteller om hvordan hun har brukt ulike språklige strategier i Oslo:

Utsnitt 19 - Man havner i sånn dilemma.

1 Anne	mm (1) jeg husker (2) jeg hadde en veldig sånn (1) da jeg begynte på ungdomsskolen (.) så var det veldig mange av de kule folka da (.) som plutselig var veldig sånn "å hun jenten der (.) hun går med" selv om de kom lenger øst i byen fra enn meg da (.) så var de veldig opptatt av å (.) å legge til seg en veldig sånn pen (.) språk (1) ee tilnærming fordi (.) ee de ville gjerne være veldig god venn med de folka som bodde langt vest (1) i byen sånn få seg kjæresten fra Holmenkollåsen [leende] og sånn
2 Sandra	ja (.) å ja
3 Anne:	ee (1) mens da fikk jeg en sånn veldig sånn derre aggressiv (.) motreaksjon da (.) at da skulle jeg snakke veldig (.) bredt
4 Sandra	ja
5 Anne	så jeg hadde ofte satt sagt "klokken" og sånn (.) da begynte jeg (.) konsekvent å si "klokka"
6 Sandra	ja
7 Anne	og lissom alt skulle ha a-ender da (.) fordi jeg på en måte ikke ville være med på den derre forfinings- ee bølgen til de (.) i klassen
8 Sandra	okei (.) nei
9 Anne	og så da jeg begynte på [videregående] igjen (.) så var det motsatt (.) da møtte jeg jo masse folk som snakket veldig bredt
10 Sandra	ja
11 Anne	og da var jeg plutselig sånn "nei nei så skal jeg si 'klokken' og sånn igjen"
12 Sandra	[latter]
13 Anne	ee så sånne ting har jeg på måte (.) vært litt bevisst på da at folk
14 Sandra	mhm
15 Anne	men så føler jeg også når man bor i Oslo (.) så blir man litt sånn (.) dratt mellom det der da (.) a-ender og en-ender og (.) det sier lissom mye om din identitet
16 Sandra	ja
17 Anne	selv om det egentlig ikke gjør det så føler du det selv (1) og at det ofte er litt sånn man havner i sånn dilemma er jeg en a-enderjente eller er jeg en en- endelse- (.) jente
18 Sandra	ja
19 Anne	hvis du skjønner hva jeg mener
20 Sandra	ja ee s- jeg tror jeg skjønner hva du mener
21 Anne	ee (.) så i Oslo er jo det på en måte det som kommer tydeligst frem

Her forteller Anne om hvordan hun har veksla mellom ulike språklige strategier gjennom tenåra for å skille seg ut og ta avstand fra språklige trender. Anne kopler det hun oppfatter som et sosialt prosjekt (1, «være veldig god venn med de folka som bodde langt vest (1) i byen sånn få seg kjæresten fra Holmenkollåsen») med en språklig strategi (1, «legge til seg en veldig sånn pen (.) språk (1) ee tilnærming»). Gjennom denne tilsynelatende populære strategien utga «de kule folka» (1) i klassen til Anne seg for å være noe de ikke var, de

uttrykte en Oslo vest-tilhørighet «selv om de kom lenger øst i byen fra enn» henne (1). Hårstad og Opsahl (2013: 99f.) fant en preferanse for konservative former blant vestkantungdom, og at det blant annet var populært å ikke bruke *a*-endelser. Det ser ut til at dette var tilfelle også i klassen til Anne på ungdomsskolen. Det virker som om Anne oppfatta dette som en inautentisk språklig strategi, og hun forteller at hun tok avstand fra dette gjennom en «veldig sånn derre aggressiv (.) motreaksjon» (3). Denne motreaksjonen innebar å snakke «veldig bredt» (3), med *a*-suffiks i feminine substantiv i bestemt form entall, altså Oslo øst-prega talemål (jf. 5, 7). Da hun begynte på videregående, forteller Anne at hun gikk over til å bruke *en*-suffiks i feminine substantiv i bestemt form entall, altså et Oslo vest-orientert talemål, for å skille seg ut blant mengden «folk som snakket veldig bredt» (9). Disse suffiksene er noe man blir «dratt mellom» (15) i språksamfunnet i Oslo, og det «sier lissom mye om din identitet» (15) ifølge Anne.

Både Anne og, som vi skal se i det følgende, Bjarte gir uttrykk for et språklig dilemma de har måttet forholde seg til som språkbrukere i Oslo. Stjernholm (2013) skriver om noe som kan belyse enkelte av deltakernes språklige strategier: Forholdet mellom språk og geografi har endra seg i Oslo i nyere tid. Tidligere var språkbruken knytta til stedet man var født og oppvokst, mens i dag er den noe som i større grad må velges (2013: 50). Livsstilsvalg er i større grad enn geografi avgjørende for språklig tilhørighet. Geografi er ikke ubetydelig, men det har en annen betydning enn tidligere (se kapittel 2.1.1).

Stjernholm (2013) ser nærmere på *a/en*-suffiksene i feminine substantiver i bestemt form entall, og hun viser til at oppfatningene om disse deler Oslo mellom øst og vest. Trekket indekserer språklig tilhørighet til henholdsvis østkanten og vestkanten – og det finnes ingen nøytral variant. Ettersom språkbrukeren må velge mellom disse to suffiksene for å uttrykke feminine substantiv i bestemt form entall, setter Stjernholm (2013: 54) et spørsmålstegn ved hva vedkommende skal gjøre om hun ikke ønsker å indeksere en slik tilhørighet.

Annes språklige strategi, der hun veksler mellom *-a* og *-en*, kan fungere som en nøytralitetsstrategi i en Oslo-kontekst. Denne vekslinga kan handle om hva hun ikke ønsker å indeksere (jf. Stjernholm 2013: 55), og at hun ikke ønsker å ta dette valget som hun stadig står overfor, nemlig om hun er en «*a*-endelsejente» eller en «*en*-endelsejente» (17). Bjarte forteller om lignende erfaringer knytta til språksamfunnet i Oslo. Han uttrykker, som vi skal se, gjennomgående i samtalen vår et ønske om et nøytralt talemål (utsnitt 20).

Det er velkjent og dokumentert at det er knytta ulike sosioøkonomiske verdier til de ulike variantene innafor oslomålet. Historisk sett har Oslo vest og tradisjonelle vestkanttrekk vært forbundet med borgerklassen, mens Oslo øst og tradisjonelle østkanttrekk har vært forbundet med arbeiderklassen. I nyere tid er Oslo øst-prega talemål assosiert med modernitet og urbanitet (Stjernholm 2013, Mæhlum 2007). Det er ikke et like tydelig språklig skille mellom øst og vest i Oslo i dag (jf. Stjernholm 2013, Hårstad & Opsahl 2013), men de ulike tradisjonelle trekk uttrykker fortsatt enten en øst- eller vesttilhørighet. Bjarte kommer også inn på dette. Han forteller at de språklige varietetene han hadde rundt seg i oppveksten, i stor grad uttrykte tilhørighet:

Utsnitt 20 - Jeg vil ikke snakke på en måte som sier no om meg.

1 Bjarte:	og da jeg vokste opp så snakket man veldig mye kebabnorsk ee rundt meg
2 Sandra:	okei
3 Bjarte:	og det hadde jeg heller (.) aldri noe av (.) og for meg tror jeg det var viktig at språk på måte ikke sku' være noen sånn (.) [kremting] identifikasjonsfaktor
4 Sandra:	okei
5 Bjarte:	for sånn som kebabs- norsk er sånn som jeg har sett det da er jo en på måte (2) en ee (1) er liksom en ting for å mar- (.) ma- ting man sier for å eller (.) språk man bruker for å markere tilhørighet
6 Sandra:	ja
7 Bjarte:	og for min del (.) trur jeg det var litt bevisst at (.) jeg vil ikke snakke på en måte som (.) sier no om meg
8 Sandra:	okei
(2)
9 Bjarte:	så der forsvant jo mye av den østkant (1) klangen og eller hva du skal si

Tradisjonelle østkanttrekk, eller «østkantklangen» (9), indekserer en Oslo øst-identitet (Stjernholm 2013). Her nevner Bjarte også at mange av de han vokste opp med brukte «kebabnorsk» (1, 5), eller *multietnolektisk stil* som det heter på fagspråket, og han oppfatter at dette blei brukt for å «markere tilhørighet» (5). Bjarte forteller at han bevisst har valgt bort disse varietetene, fordi han ikke ønska at talemålet hans skulle være en «identifikasjonsfaktor» (3).

I samtale med meg får Bjarte fritt spillerom til å konstruere sin språklige biografi. I denne konteksten kan nøytralitetsprosjektet hans framstilles som vellykka, noe han også søker bekreftelse på fra meg:

Utsnitt 21 - «NRK» vil jeg at dialekten min skal hete.

1 Bjarte:	så hvor ville du gjett- ee du gjettet at jeg var fra (.) hvis ikke du kjente meg hadde du klart å (.) klarer du å sette deg inn i en sånn situasjon?
(1)
2 Sandra:	hvo- å late som jeg ikke v- (.) veit hvor du er fra?

- 3 Bjarte: ja
(1)
- 4 Sandra: ee (2) nei jeg (.) jeg veit ikke (.) ville sikkert gjetta (.) Oslo [latter]
- 5 Bjarte: men ville du gjettet øst eller vest?
(2)
- 6 Sandra: åh det er vanskelig å si når jeg ville kanskje gjetta vest
- 7 Bjarte: ja (1) for det er det (.) svaret jeg oftest får (.) kanskje vest
- 8 Sandra: [[mhm]]
- 9 Bjarte: [[så]] da føler jeg at jeg har klart meg ganske bra og lagt meg litt sånn (.) veldig i midten
- 10 Sandra: ja
- 11 Bjarte: [latter]
(1)
- 12 Sandra: så du har en sånn nøytral?
- 13 Bjarte: ja ja ja (.) NRK (.) vil jeg at dialekten min skal hete [[latter]]
- 14 Sandra: ja (.) [[okei]] [latter]
(3)
- 15 Bjarte: så det er jo litt kjedelig svar da når man snakker om dialekt jeg vil helst ikke ha en dialekt

Dette er en interessant situasjon. Her inviterer Bjarte meg med på et slags tankeeksperiment, der jeg skal late som jeg ikke kjenner ham, og gjette hvor han kommer fra. Han har allerede fortalt meg at han ikke ønsker at talemålet hans skal si noe om hans identitet eller geografiske tilhørighet, og han vil at jeg skal «gjette» hvor han kommer fra selv om jeg allerede veit svaret. Han fisker etter et bestemt svar, og det er nok ikke «Grünerløkka» eller «Oslo øst» han er ute etter. Her blir jeg litt usikker, noe som viser seg ved at jeg nøler, har en lengre pause, og jeg forsøker å unngå å svare 'feil' ved å svare «Oslo», etterfulgt av en nervøs latter (4). Men han er ikke fornøyd med svaret mitt, han vil vite om jeg ville «gjettet øst eller vest» (5). Svaret mitt (6) er akkurat det Bjarte er ute etter, nøytralitetsprosjektet hans lykkes gjennom dette tankeeksperimentet med meg.

Han oppfatter at han språklig sett har plassert seg «veldig i midten» (9) i Oslo, og at han dermed verken uttrykker en tydelig øst- eller vesttilhørighet. Samtidig ser det ut til at han oppfatter et Oslo vest-orientert talemål og tilhørighet til Oslo vest som mer nøytralt. Dette kan sees i sammenheng med at han ønsker at dialekten hans skal hete «NRK» (13). NRK har egne regler og retningslinjer for hvordan språket skal være, og programledere i nyhetssendinger og programinformasjon er pålagt en normert uttale av offisielt bokmål eller nynorsk (med visse unntak) (jf. Språkrådet). NRK er landets største riksdekkende medieinstans. Når Bjarte ønsker å døpe dialekten sin «NRK», kan det uttrykke et ønske om at dialektene hans skal fungere nøytralt på et nasjonalt nivå.

Det ser ut til at både Sverre og Bjarte søker bekreftelse på nøytralitetsstrategiene sine gjennom slik gjetting (se kapittel 3.2.6). De forteller begge at de fleste ikke klarer å gjette hvor de «egentlig» kommer fra basert på talemålet deres, noe de begge virker fornøyde med. Det fungerer som et bevis på at de har oppnådd en viss nøytralitet gjennom sine språklige strategier.

3.3.3 Nøytralitetsstrategier i Tromsø

Sverres språklige strategi kan altså også anees som en nøytralitetsstrategi. Talemålet hans kan kategoriseres som en blandingsvarietet. Ut fra det deltakerne selv forteller, virker det som om Sverre opplever sin språklige strategi som minst problematisk i en Tromsø-kontekst. Å være tilpasningsdyktig er en verdi han setter høyt, og ifølge ham selv ser det ut til å være noe han har lyktes med. Som vi så over, er det en fare for at en slik blandingsvarietet ikke vil oppfattes nøytral av andre (Mæhlum & Røyneland 2012). Sverres talemål kan oppfattes som *knot*, som jo er ansett som en svært stigmatiserende språklig strategi (jf. bl.a. Bull 2009, Mæhlum & Røyneland 2009, Jahr 1997) som ligger nederst i det norske talemålshierarkiet (Bull 2009). Vi har ikke tilgang til andres oppfatning av Sverres språklige strategi, men kona hans presenterte Sverres talemål med gestikulerende hermetegn (jf. kapittel 3.2.6). Til forskjell fra Eva, Anne og Bjarte, ser det ut til at Sverre unngår søring-stereotypien, da han basert på hans egne utsagn blir oppfatta som en eller annen form for nordlending.

Bjartes språklige nøytralitetsstrategi ser ikke ut til å fungere på samme måte i Tromsø som i Oslo. I møte med Tromsø opplever Bjarte å bli konfrontert med dialekten sin:

Utsnitt 22 - Selvfølgelig har jeg dialekt.

- 1 Bjarte: men ja har du no fler sånne obligatoriske temaer du må innom? nå har du vært innom nordlendinger og møtet med Tromsø
- 2 Sandra: ja (1) em (2) ja jeg er jo interessert i språk å (1) dialekt da (1) så (.) har du (1) har du liksom noen gang reflektert over din egen dialekt?
(1)
- 3 Bjarte: ee ja jeg har jo det (1) ee veldig mye etter at jeg kom hit
(1)
- 4 Sandra: ja
- 5 Bjarte: ee aldri tenkt over den før (1) ee (.) eller blir [uforståelig] måte men nå tenker jeg litt over det (2) uten at jeg helt vet hva jeg tenker jeg får jo beskjed om at jeg ikke har noen dialekt da (.) ofte i Tromsø
- 6 Sandra: okei?
(1)
- 7 Bjarte: ee (.) hvilket jeg (.) syns er litt sånn fascinerende (1) svar (.) hvis ja (.) jeg snakker jo ikke bokmål (.) for det hører jeg jo selv
- 8 Sandra: ja
- 9 Bjarte: ee (.) ja og bokmål er jo et skriftspråk men ee (2) så da da (.) da da kjenner jeg at jeg blir sånn småirritert
- 10 Sandra: [[ja]]

- 11 Bjarte: [[for]] jeg vil også ha jeg har selvfølgelig har jeg dialekt
 12 Sandra: ja
 (1)
 13 Bjarte: og så er det sånn hvis jeg ikke har dialekt så er jo alle dialekter bare et avvik fra den normen jeg snakker
 (1)
 14 Sandra: ja
 15 Bjarte: å det er jo heller ikke så godt mottatt når m- jeg svarer det (.) så det
 16 Sandra: [latter]
 (1)
 17 Bjarte: men ee (1) men ja men jeg tror ikke jeg snakker så annerledes (1)
 ja jeg tror liksom bare det er sånn bakgrunnsting (.) for meg den dialekta
 det sier jo ingenting hvem jeg er føler jeg selv
 (1)
 18 Sandra: nei
 19 Bjarte: eller hvor jeg kommer fra (1) eller hva som er viktig for meg (.) jeg vet ikke
 20 Sandra: mhm
 21 Bjarte: og så snakker jeg jo ikke samme dialekt som søsknene mine
 22 Sandra: hva sa du at?
 23 Bjarte: ee søsknene mine snakker jo en helt annen dialekt
 24 Sandra: å ja
 25 Bjarte: de snakker jo ordentlig østkant
 26 Sandra: okei
 25 Bjarte: så ja broren min (.) sier for eksempel (1) ja han har det der østkant (1) han er egentlig veldig sånn stereotyp østkant sånn som man hører i film på sånne gamle NRK-filmer
 (1) sånn "Pelle og Proffen"-østkant

Etter å ha snakka om ulike temaer som dukket opp underveis i samtalen, beveger Bjarte samtalen tilbake til en forsker-deltaker-samtale (1). Han viser her at han er bevisst på prosjektet mitt og min intensjon med å snakke med ham, og han minner oss på vår forsker-deltaker-relasjon. Men samtidig er det han som tar styringa – det er han som spør om jeg har «no fler sånne obligatoriske temaer» (1) jeg skal innom, og så viser han tilbake til de andre temaene jeg har vært interessert i.

For Bjarte har flyttinga fra Oslo til Tromsø utløst mange refleksjoner rundt egen dialekt (3). Mens Annes erfaringer går ut på at hun har opplevd at folk har distansert seg fra henne fordi hun er «søring», forteller Bjarte om en mer direkte konfrontasjon med talemålet sitt. Han får nemlig «beskjed om at [han] ikke har noen dialekt» (5). Hvorfor mener enkelte at han ikke snakker dialekt? Ifølge Opsahl & Røyneland (2009) er ikke dette uvanlig. De har tatt en nærmere titt på uttalelser fra unge mennesker utafor Oslo, og det ser ut til at oslomålet gjerne assosieres med talt bokmål, og at det oppfattes som «umarkert», «vanlig», og en «ikke-dialekt» (Opsahl & Røyneland 2009: 97-98). Bjartes talemål defineres altså ut av dialektbegrepet av enkelte folk i Tromsø. Hans forsvar for at han har en dialekt (13-15) er en reflektert betraktning. Han har en analytisk tilnærming til «beskjeden» han får, og bruker sosiolingvistiske begreper som «avvik» og «norm».

Det er ikke en entydig posisjonering når Bjarte sier at «selvfølgelig har jeg dialekt» (11). På den ene sida virker det som om han ønsker å identifiseres som dialekttaler. På den andre sida framhever han at dette kun er en «sånn bakgrunnsting» (17) for ham. Bjarte ønsker at talemålet hans skal oppfattes som en dialekt, men han ønsker ikke at dialekten hans skal fortelle noe om ham.

I slutten av utsnittet trekker han fram at søsknene hans, som han har vokst opp sammen med, har et annet talemål enn ham (21-25). Slik jeg oppfatter det har de bodd samme sted under oppveksten. Han skiller seg altså ut, han har anvendt en annen språklig strategi enn de nærmeste i hans oppvekstmiljø. Dette kan handle om et ønske om å ikke uttrykke sosio-geografisk tilhørighet innad i Oslo. Han har kanskje fungert som en nøytral språkbruker i en Oslo-kontekst, der han har sluppet unna en tilskrevet øst- eller vest-identitet, samtidig som han snakker en Oslo-varietet. De ulike variantene innafor talemålet i Oslo indekserer ulike kulturelle, økonomiske og sosiale verdier, og språkbrukerne må stadig forholde seg til disse verdiene. Dette komplekse språksamfunnet ligger som et bakteppe for Bjartes utsagn. I Tromsø derimot ser det ut til at nyansene innafor oslomålet mister betydninga Bjarte er vant til. Der han tidligere blei ansett som en nøytral språkbruker, men fortsatt innafor dialektområdet Oslo, blir han nå definert ut av hele dialektbegrepet. Det kan hende at det er det å snakke en nordnorsk dialekt som oppfattes som det nøytrale i Tromsø. Når Bjarte snakker østlandsk i Tromsø, sier det uvegerlig noe om hvem han er selv om han ikke ønsker det. Det kan hende nøytralitetsønsket hans har endra seg i flytteprosessen og møtet med Tromsø. Nøytralitetsprosjektet hans kan kanskje handle om et ønske om lokal nøytralitet (i en Oslo-kontekst) framfor nasjonal nøytralitet (jf. bl.a. Stjernholm 2013).

3.3.4 Latter som metaspråklig kommentar

Avslutningsvis i analysen vil jeg rette oppmerksomhet mot latter. Det forekommer en del latter i samtale med deltakerne. Det er ikke nødvendigvis fordi det blir sagt noe morsomt. Latter forekommer ofte som respons på humor, men dette er ikke alltid tilfelle. Vi ler også når vi er nervøse, eller rett og slett fordi andre ler (Glenn 2003). Latter kan også indikere enighet og forståelse, hovmod, usikkerhet, irritasjon m.m. (Rustad 2005: 35).

Adelswärd (1989: 116) viser til Jefferson (1979: 80) som anser latter som en invitasjon som kan enten aksepteres eller avslås, og reiser så spørsmål om hvordan denne invitasjonen fungerer. Latter som resultat av noe morsomt har en sterk inviterende karakter (ibid.). Hvis et forsøk på humor ikke resulterer i latter hos publikum, altså at publikum avslår invitasjonen til

latter, vil dette være en flause for den som inviterte (ibid.). Men det er ikke alle typer latter som fungerer som en invitasjon, og som derfor ikke krever aksept eller avslag på samme måte. Dette kan være latter for å formilde et utsagn, for å beklage egen ignoranse, eller som en selvironisk gest (ibid.: 117).

Latter er et interaksjonelt verktøy – du kan enten le eller la være, du kan være den første til å le eller gjengjelde latter, og på denne måten kan deltakerne i samtalen tilpasse seg både i forhold til det som les av og de andre deltakerne (Glenn 2003). Latter kan føre folk nærmere hverandre, men det kan også være en måte for folk å markere avstand, overlegenhet og forakt overfor andre. Vi kan både le *med* og le *av*, og på denne måten kan vi uttrykke enten tilhørighet eller avstand. Dette kan bidra til å skape, opprettholde og endre mellommenneskelige relasjoner og aspekter ved et individs identitet (ibid.).

Latter fungerer på ulike nivå i interaksjon, og det kan være en metaspråklig kommentar til det som blir sagt. Når Eva forteller om språklig inautentisitet hos foreldra hennes som «språker» (utsnitt 10) og den nordnorske forfatteren som skriver konservativt bokmål (utsnitt 11), ler hun mye. Latteren hennes kan være et forsøk på å dempe de strenge normative utsagnene. Det kan også være en måte å uttrykke tydelig avstand til en slik inautentisitet. Hun ler også når hun omtaler sin egen akkomodasjon mot tromsømålet, som hun anser som «feil» (jf. utsnitt 9). Her kan latteren hennes se ut til å ha en mer selvironisk karakter der hun ler av egne «feil». Det kan også være en måte for Eva å uttrykke at dette er en ubevisst språklig strategi som hun tar avstand fra, og ikke anerkjenner som en del av hennes språklige identitet. Eva ler også mye når hun kommenterer den nordnorsktalende forfatterens og foreldras språkvalg (jf. kapittel 3.2.1 og 3.2.2), og det er ikke nødvendigvis fordi det hun forteller er morsomt. Her ser det ut til at Eva anvender latter for å dempe de noe bryske ytringene sine. Latteren kan også være en måte for Eva å vise avstand til den språklige atferden hun omtaler

Hos Sverre kan latter også være med på å skape en ny autentisitet:

1 Sverre	veldig få som som når æ snakke nå tipp- (.) [latter] hvis det blir en sånn der "ja (.) prøv å gjett kor æ e ifra"
2 Sandra	[latter]
3 Sverre	så [leende][e det jo ingen som tipper at æ e ifra Oslo]

Dette er et utdrag fra utsnitt 17. Sverres latter her er av en inviterende karakter, og jeg gjengjelder latteren. Som jeg var inne på i kapittel 3.2.6 kan dette være en form for «authenticity in performance» (Coupland 2003), der Sverre etablerer en ny autentisitet ved å

framstille sin inautentisitet på en selvironisk og spøkefull måte. Her spiller latteren en betydelig rolle, uten den ville ytringene hans fått en helt annen karakter.

Det er ikke bare deltakerne som ler, jeg ler også mye i samtalene våre. Ofte er latteren min en respons på en inviterende latter fra deltakerens side, hvor vi da ler sammen. Andre ganger ler jeg som respons på noe deltakerne sier, uten at de ler. Latter ser ut til å fungere som en «godkjenning» av det taleren sier, og at det faller i smak hos lytteren. Det kan virke som en invitasjon for taleren til å snakke videre om temaet. Dette forsikrer taleren om at han eller hun er på «trygg» grunn. Som for eksempel når Bjarte forteller om sin første dag i Tromsø, da han spør om de tar norske kroner på Seven Eleven (utsnitt 1). Jeg responderer med latter til Bjartes historie. Latteren indikerer at Bjartes fortelling var vellykket, at publikummet likte den. Det er altså trygt for han å fortsette fortellinga. Om jeg derimot ikke hadde respondert med latter, kunne dette indikere at jeg, som publikum, på en eller annen måte ikke likte Bjartes fortelling. Det ville da vært utrygt for Bjarte å fortelle videre fordi det kunne resultere i et nederlag for han i samtalen der publikummet ikke responderte slik han ønsket.

Humor er en delt aktivitet som konstrueres gjennom samarbeid mellom deltakerne i samtalen (Attardo 2017). Humor skaper solidaritet mellom deltakerne, og latter er blant annet med på å styrke denne solidariteten. Gjennom humor kan man teste atferd som kan være sosialt eller interaksjonelt «risikabel», og om et utsagn ikke blir gunstig mottatt av lytteren, kan man avslå eget utsagn ved å påpeke at det ikke var ment seriøst (ibid.). I samtalene mellom meg og deltakerne snakker vi en del om stereotypier, særlig om «nordlendinger» og «søringer», og deltakerne kommer med til dels politisk ukorrekte utsagn. Dette kan anses å være risikable samtalsituasjoner da det kan gi uttrykk for fordommer og til dels problematiske holdninger. Det er også en økt risiko i den spesifikke konteksten vår først og fremst fordi det blir gjort opptak av samtalen, men også fordi deltakerne ikke kjenner meg godt nok til å vite om slike ytringer vil falle i god jord hos meg. Når det gjelder det sistnevnte, er det nok avgjørende at jeg og deltakerne deler mange av de samme erfaringene med å flytte som «søringer» til Tromsø. Humor og latter kan fungere som et verktøy for å håndtere stereotypier og politisk ukorrekthet. Med humor og latter er det mulig å sno seg unna potensielt ubehagelige samtalsituasjoner.

Som vi har sett over, er latter en meningsbærende aktivitet, et virkemiddel som talere kan bruke på ulike nivå i en samtale. Ved å se nærmere på latter som forekommer i interaksjon kan vi få et innblikk i den tette koplinga mellom språk og identitet.

4 Oppsummering

Den overordna problemstillinga i dette prosjektet er:

Hvordan påvirker flytting fra Oslo til Tromsø oppfatninger av språklig identitet og tilhørighet?

Dette er en åpen problemstilling, og språklig identitet og tilhørighet er svært komplekse fenomen. For å besvare problemstillinga har jeg fokusert på tre underproblemstillinger:

- Hva slags refleksjoner har flytterne om stedet de har flytta fra og stedet de har flytta til?
- Hvordan belyser autentisitetetsbegrepet oppfatninger om språklig identitet og egne og andres språkvalg?
- Hvordan omtaler flytterne egne språklige strategier?

Empirien jeg har basert analysen på, er transkripsjoner av samtalene med Bjarte, Anne, Eva og Sverre gjennomført på vandring. Under disse samtalene delte deltakerne raust refleksjoner rundt språklig identitet og tilhørighet, og erfaringer med å flytte fra Oslo til Tromsø.

La oss vende tilbake til Knutsens (2014) lek med stereotypier om «søringer» i sitatet som åpna denne oppgava (kapittel 1). Stereotypier er reproduserte beskrivelser med innslag av fordommer. Det er vanskelig å si hvor stereotypiene kommer fra, men de kan ikke være tatt ut av intet (Niemi 2007: 49). Det vi har sett i denne studien, er at stereotypiseringene av «søringer» og «nordlendinger» er med på å påvirke deltakernes erfaringer med å flytte fra Oslo til Tromsø, inkludert språklige erfaringer.

Forutinntatte forestillinger ser til dels ut til å prege tilflytternes møte med både Nord-Norge og «nordlendinger». Det virker som om det er en mental avstand mellom Oslo og Tromsø (jf. kapittel 3.1.1). De to yngste deltakerne, Anne og Bjarte, viser til en oppfatning av Tromsø som periferi da de først flytta til byen (utsnitt 1 og 2). Denne oppfatninga så ut til å være knytta til manglende kjennskap til og erfaring med å bo i Tromsø. Den mentale avstanden minker i samsvar med at erfaringa med å bo i byen øker.

Det ser også ut til å være en oppfatta sosial avstand mellom Oslo og Tromsø (kapittel 2.1.2). Ut fra deltakernes utsagn er den sosiale avstanden kopla til stereotypiske oppfatninger om «søringer» og «nordlendinger». Det utpeker seg også et kjønnsaspekt ved den sosiale

avstanden. Anne opplever at særlig nordnorske menn distanserer seg fra søringer, og at de helst ønsker å holde seg til andre nordlendinger (utsnitt 3). Bjarte opplever at unge nordnorske menn har et behov for å markere seg språklig i møte med østlendinger (utsnitt 4). Slik jeg tolker det, kan det se ut til at stereotypiene om nordlendinger er kopla til mer maskuline kvaliteter, som det å være tøff, hardbarka og en som ikke trenger beskyttelse fra noen andre, mens stereotyper om søringer i større grad er kopla til mer feminine kvaliteter, som å være prippen, mindre tøff og en som trenger å bli beskytta. Det kan derfor tenkes at forestillinga om «den nordnorske mannen» rommer en dobbel maskulinitet (kapittel 3.1.2). Det kan også se ut til at det er et islett av klasseskilte i disse oppfatta forskjellene, der «søringer» koples til det å være «soss» og «snobb» og en forestilling om at de har en bedre sosial posisjon enn for eksempel «nordlendinger» (kapittel 3.1.2 og 3.2.5).

Stereotyper bidrar også til å kaste lys over hvordan deltakerne snakker om språkvalg med meg. De to kvinnelige deltakerne, Anne og Eva, anvender lignende språklige tilpasningsstrategier i forsøk på å forhandle den mer eller mindre påtvungne «søring»-identiteten (kapittel 3.3.1). Tilpasningsstrategiene deres går ut på at de anvender trekk som er forbundet med tradisjonelt Oslo øst-talemål selv om de begge kommer fra den vestlige delen av byen. I samtalene våre plasserer de ulike talemål innafor et pent-bredt-kontinuum. De knytter tradisjonelt Oslo vest-talemål, som kanskje er nærmere talemålet de hadde før de flytta til Tromsø, til «pent», mens både tradisjonelt Oslo øst-talemål og tromsømålet blir omtalt som «bredt» (se utsnitt 12, 13, 15, og 18 og kapittel 3.2.5). Det kan derfor tenkes at de anser østkant-talemålet som sosiokulturelt nærmere tromsømålet, og at de språklige strategiene deres dermed blir en tilnærming til talemålet i Tromsø. Det ser ut til å være en oppfatning om at «pent» oslomål også har en tettere forbindelse til «søring»-stereotypien, og tilpasningsstrategien kan derfor være et forsøk på å distansere seg fra «søring»-merkelappen (kapittel 3.3.1). Selv om Eva uttrykker et ønske om å gjøre det, kan hun ikke snakke nordnorsk, delvis på grunn av autentisitet og kompetanse. Det ser likevel ut til at hun har tatt i bruk en stereotypisk nordnorsk måte å snakke på. Hun forteller at hun språklig sett er mer «vulgær» og banner mer etter at hun flytta til Tromsø. Dette kan sies å være velkjente bestanddeler i den stereotypiske framstillinga av nordnorsk språkbruk.

Stereotyper som er knytta til språklig identitet og tilhørighet er problematiske å omgå og tematisere fordi de handler om hvem vi er. De er med andre ord en komplisert kombinasjon av å være politisk ukorrekte og særlig nærgående. Deltakerne ser ut til stadig å være oppmerksomme på at de omgå stereotyper i samtalene våre, og at det dermed kan være en

fare for at de selv reproducerer dem. Dette kommer til uttrykk på ulike måter. Når Bjarte forteller at han opplever at nordnorske menn er opptatte av å markere språklig identitet i møte med østlendinger (utsnitt 4), legger han også til dette:

men der også er det jo veldig forskjeller da (.) det er jo (1) det er så vanskelig å si noe om sånne ting for man snakker jo og veldig ofte ut fra fordommene sine eller de få (.) når man har en negativ erfaring eller en positiv erfaring så er det lissom det blir veldig utslagsgivende [...] for (.) bildet (.) man har skapt seg i hodet [...] det (.) er jo kanskje stort sett feil.

Han kommenterer altså eksplisitt at det kan handle om fordommer eller et feilaktig bilde «man har skapt seg i hodet». Når jeg spør Anne om hun har fått noe dritt eller blitt mobba for at hun er «søring», og hun forteller om de nordnorske vennenes karakteristikk av «søring» som blant annet «ekle» og «kjedelige», presenterer hun det som at «det er jo mest humor da» (utsnitt 3). Latter blir også brukt som en aktiv strategi for å håndtere stereotypier. Eva ler for eksempel når hun snakker om et oppfatta «oss» og «dem» i det rurale Troms der svigerforeldra hennes bor (utsnitt 13):

men jeg merker det litt når jeg er på innlandet, at det (1) det er liksom "de" og "oss" (1) og "de" er jo de som snakker (.) søring og sånn så er det "oss" da det er liksom (.) ja vi som er [latter] (.) ekte.

Den nære, men komplekse forbindelsen mellom stereotypier og språklig identitet og tilhørighet kommer til uttrykk gjennom det Eva forteller. Hun blir som regel oppfatta som «søring» av andre, men hun forteller at svigerforeldra hennes sier «ja hun snakker søring men hun er en av oss» når de presenterer henne for andre. Hun «snakker søring», men er likevel en av dem: «vi som er [latter] (.) ekte».

Bjarte opplever at det er en sterk regional identitet i Nord-Norge, og han mener at en slik stedsidentitet ikke finnes på samme måte i Oslo (utsnitt 5). Dette kan handle om strategisk essensialisme (jf. Sollid 2008), der blant annet politiske og kulturelle miljøer i Nord-Norge har stått sammen som en enhet for å fremme nordnorsk identitet og kultur (kapittel 3.1.2). Oslo er øverst i det norske byhierarkiet og det har derfor kanskje ikke vært samme behov for å skape en samla byidentitet. Jeg vil ikke hevde at en felles stedsidentitet er ubetydelig for osloensere, men i hovedstaden står bydelsidentiteter eller en øst- eller vestkantidentitet sterkere (jf. f.eks. Stjernholm 2013).

Er det så mulig for en søring å bli nordlending? Svaret ser ut til å være både ja og nei. Eva og Sverre, som er etablerte i Tromsø, har begge en sterk tilhørighet til byen de har flytta til, og de identifiserer seg ikke lenger med Oslo (kapittel 3.1.3). Oppnåelsen av nordlendingidentiteten ser ut til å være avhengig både av valg av språklig strategi og av oppfatninga om et språklig

autentisitetstkrav. For Eva ser det ikke ut til å være uproblematisk å «bli» nordlending. Hun har et sørøstnorsk talemål, hun snakker altså som en «søring» og blir ikke anerkjent av andre som nordlending. Et unntak her er svigerfamilien hennes, som ifølge henne selv presenterer henne som nordlending selv om hun snakker østnorsk (kapittel 3.2.3). Denne anerkjennelsen er sentral, og den står i kontrast til hermetegnene kona til Sverre bruker om hans «nordnorsk» (kapittel 3.2.6). Det ser ut til at et krav om språklig autentisitet står sterkt hos Eva (kapittel 3.2). Autentisitetstkravet belyser Evas oppfatninger av både språklig identitet og egne og andres (skrift)språklige praksiser, og hva hun anser som språklig ekte og troverdig. Ut fra Evas utsagn danner det seg en flerdimensjonal autentisk-inautentisk-dikotomi (kapittel 3.2.5) som omfatter livsstil, verdisyn, språk og sted. Hun kopler Nord-Norge, en nordnorsk måte å være og snakke på, en enkel og naturnær livsstil, et «bredt» talemål, og det å holde på dialekten man er oppvokst med (kanskje med mindre det er et «pent» talemål) til noe autentisk. Mens en snobbete livsstil, «pent» talemål (som hun også ser ut til å knytte til en tilgjort måte å snakke på), å knote i form av å konvergere mot oslomålet når man kommer fra andre deler av landet, å skrive «oslo-slavisk» når man er oppvokst i for eksempel Nord-Norge, kopler hun derimot til noe inautentisk.

For å omgås autentisitetstkravet og det som ser ut til å være en språklig identitetskonflikt hos henne (kapittel 3.2.3), altså at hun identifiserer seg som «nordlending», men snakker som en «søring», ser det ut til at Eva har hatt et langvarig prosjekt med å redefinere sitt «egentlige» opphav (kapittel 3.2.4). Gjennom å framheve at hun er født i feil landsdel, skaper hun en fortelling om at hun egentlig alltid har vært nordlending, hun blei bare tilfeldigvis født og har oppvokst på Østlandet.

Sverre ser ut til å ha en individuell autentisitet i form av å være tilpasningsdyktig (kapittel 3.2.6). Tilpasningsdyktighet framgår som et sentralt trekk ved hans språklige identitet. Han oppfatter også dette som et kontinuerlig trekk, noe han eksemplifiserer gjennom en barndomshistorie om at han konvergente språklig allerede i tidlig alder (utsnitt 16). Det at språklig tilpasning framstilles som en konstant del av den språklige identiteten hans, kan også frita han for språklige dommer fra andre.

Sverre omtaler det som mer eller mindre uproblematisk å kalle seg «nordlending» (kapittel 3.1.3). Det kan se ut til at det i eldre faglitteratur er en oppfatning om at tilflyttere i Tromsø fra Østlandet ikke endrer på dialekten sin (jf. f.eks. Elstad 1982: 78). Sverre er eksempel på det motsatte. Han har lagt om til en nordnorsk blandingsvarietet med en tydelig nordnorsk

prosodi. Dette kan være grunnen til at han opplever at han også får innpass som nordlending blant andre. Sammenligna med de andre deltakerne forteller han svært lite om refleksjoner rundt det å være «søring» i Nord-Norge, og det kan jo være nettopp fordi han ikke snakker som en «søring». Sverres språklige strategi kan anses som en nøytralitetsstrategi (jf. kapittel 3.3.3). Selv om det er en risiko for at talemålet hans kan oppfattes som knot av andre, noe som talemåls litteraturen omtaler som en språklig praksis som kan oppfattes svært stigmatiserende i norsk sammenheng, ser det ut til at det er en vellykka nøytralitetsstrategi i Tromsø ifølge han selv.

Det finnes ulike former for nøytralitetsstrategier, og det som kan passere som nøytralt i Oslo passerer ikke nødvendigvis som nøytralt i Tromsø. Det ser det ut til at Bjarte har erfart (jf. kapittel 3.3.3). Bjarte anvender også en form for språklig nøytralitetsstrategi. Det ser ut til at han anvender tradisjonelle Oslo vesttrekk som et slags overregionalt talemål. Bjarte uttrykker et tydelig ønske om språklig nøytralitet, og det ser ut til å være et viktig aspekt ved oppfatninga hans av egen språklig identitet (se utsnitt 20, 21 og 22). Ut fra Bjartes utsagn ser det ut til at han har hatt et kontinuerlig språklig nøytralitetsprosjekt, som har pågått allerede fra barndommen. Ifølge han selv er strategien hans mer eller mindre vellykka i en Oslo-kontekst, og han unngår tilskrivning av en tydelig østkant- eller vestkantidentitet (kapittel 3.3.2). I Tromsø ser det derimot ikke ut til at nøytralitetsstrategien hans fungerer på samme måte, og han opplever ikke å bli oppfatta som nøytral (kapittel 3.3.3). På den ene sida ser det ut til at talemålet hans tydelig og ikke særlig overraskende signaliserer geografisk tilhørighet til Oslo og Østlandet i en Tromsø-kontekst. På den andre sida forteller han at dialekten hans blir oppfatta som en ikke-dialekt i Tromsø (utsnitt 22), noe som kan tolkes som at talemålet hans faktisk blir oppfatta som umarkert og nøytralt. Men han misliker samtidig at andre definerer talemålet hans ut av dialektbegrepet. Gjennom flytteprosessen blir Bjarte konfrontert med andre holdninger til dialekten sin, og han blir tvunget til nye refleksjoner rundt talemålet og nøytralitetsprosjektet sitt.

Osломålet befinner seg på mange måter øverst i det norske talemålshierarkiet, og det har høy status nasjonalt sett (kapittel 1.3). Men det betyr på ingen måte at det er uproblematisk for en osloenser å ta med seg talemålet på flyttefot til et annet sted i landet. I en nordnorsk kontekst kan det se ut til at det er andre språklige hierarkier der kanskje nordnorske varieteter rangeres høyere enn for eksempel osломålet.

Det å flytte fra Oslo til Tromsø påvirker altså oppfatninger om språklig identitet og tilhørighet på ulike måter, og komplekse språklige identitetsforhandlinger pågår i møte med et nytt sted og et annet språkområde. Det å flytte utløser refleksjoner, men også det at jeg i det hele tatt er interessert i deltakernes oppfatninger og spør dem om dette, utløser muligens nye refleksjoner om språklige erfaringer i Oslo og i oppveksten, og i Tromsø.

Utforminga av metoden har stått svært sentralt i prosjektet mitt. Ville jeg fått de samme dataene om jeg hadde anvendt en annen metode? Jeg vil hevde at svaret er nei. Ved å gjennomføre etnografiske samtaler på vandring (kapittel 2.5.2) fikk samtalen mellom deltakerne og meg tilsynelatende en mer naturlig flyt. Gåturen var en opplevelse deltakeren og jeg delte. Vi bevega oss ute i naturen på en sti de selv hadde valgt ut. Steder kan også bidra til å framkalle minner. Stillheten som oppstod i blant blei mindre trykkende i det dynamiske rommet, det var stadig andre inntrykk å ta innover seg. Jeg opplevde at samtalen på vandring ga mer rom for deltakerne til å dele refleksjoner, og jeg tror ikke vi ville hatt de samme samtalen sittende i et rom med fire vegger.

Fortolkningene mine er langt på vei begrensa av referanserammene mine. Den subjektive læringsprosessen min i møte med deltakerne og i bearbeidinga av dataene har i stor grad påverka dette prosjektet (se også kapittel 2.4). Dette er uunngåelig, men likevel viktig å være bevisst på. Stereotypier om «søringer» og «nordlendinger» har stått sentralt både i samtalen mellom deltakerne og meg og i min tolkning av deltakernes oppfatninger og selvpresentasjoner. Dette medfører en viss risiko for at jeg selv har bidratt til å forsterke og reproducere disse stereotypiene i samtalen våre og gjennom fortolkningene mine.

Et tema kan aldri bli ferdig utforska, og mange spørsmål står fortsatt ubesvart når det gjelder utforskinga av utflytta osloensere i Tromsø. I denne studien har jeg hatt fokus på deltakernes *egne* oppfatninger. Det kunne ha vært interessant å studere språklig variasjon hos flytterne, og sett hvilke språklige strategier de faktisk bruker i lys av slik de omtaler egne språkvalg i denne studien. Et annet utforska aspekt er bruk av narrativer i selvpresentasjonene til deltakerne. Empirien er rik på narrativer, og det kunne ha vært særlig interessant å utforske det van Ommeren (2016: 323) kaller *opphavsberetninger*, altså narrativer som fungerer som forklaringer på egen språklig praksis. Det kunne også vært interessant å studere stereotypiene «soring» og «nordlending» videre, og sett nærmere på hva for eksempel tromsøværingar legger i disse merkelappene.

Referanseliste

- Adelswärd, Viveka (1989). Laughter and dialogue: The social significance of laughter in institutional discourse. *Nordic Journal of Linguistics*, 12(2), 107-136
- Akselberg, Gunnstein (2008). Talevariasjon i Noreg. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland & H. Sandøy (red.), *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistik* (2. utg, s. 149-166). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Alnes, J. H. (2016). Heraklit. *Store norske leksikon*. Henta fra <https://snl.no/Heraklit>
- Attardo, Salvatore (2017). Humor in language. I *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*.
- Bergstøl, Janne (2007). *Å ta med seg språket: talemålsstrategier hod fire utflyttende kristiansandere*. (Masteroppgave). Universitetet i Agder, Kristiansand.
- Blommaert, Jan & Jie, Dong (2010). *Ethnographic Fieldwork: A beginner's guide*. Bristol: Multilingual Matters.
- Briggs, Charles L. (1986). *Learning how to ask: A sociolinguistic appraisal of the role of the interview in social science research* (No. 1). Cambridge University Press.
- Bokmålsordboka: <https://ordbok.uib.no/>
- Bourdieu, Pierre (1990). *The logic of practice*. Stanford University Press.
- Bucholtz, Mary & Hall, Kira (2005). Identity and interaction: A sociocultural linguistic approach. *Discourse studies*, 7(4-5), 585-614.
- Bull, Tove [1990] (1996). Målet i Troms og Finnmark. I *Nordnorske dialektar*, Ernst Håkon Jahr & Olav Skare (red.) 157-174. Oslo: Novus
- Bull, Tove (2009). Knot. I I H. Hovmark, I. S. Sletten & A. Gudiksen (red.), *I mund og bog: 25 artikler om sprog tilegnet Inge Lise Pedersen på 70-årsdagen d. 5. juni 2009*. (s. 47-58). Københavns Universitet: Nordisk Forskningsinstitut, Afdeling for Dialektforskning.

- Cameron, Deborah (1997). 'Performing gender identity: young men's talk and the Construction of Heterosexual masculinity'. I S. Johnson and U.H. Meinhof (red.) *Language and Masculinity*. (s. 47–64). Oxford: Basil Blackwell.
- Cameron, Deborah (2001). *Working With Spoken Discourse*. London: Sage.
- Casey, Edward S. (2001) Between Geography and Philosophy: What Does it Mean to be in the Place-World?, *Annals of the Association of American Geographers* 91 (4): 683-93
- Coupland, Nikolas (2003). Sociolinguistic authenticities. *Journal of sociolinguistics*, 7(3), 417-431.
- De Fina, Anna & Georgakopoulou, Alexandra (2012). *Analyzing narrative: Discourse and sociolinguistic perspectives*. New York: Cambridge University Press.
- Didriksen, Stine M. & Moldenæs, Turid (red.). 2010. *Den nye nordlendingen. ARENA. Bilag til Konjunkturbarometer for Nord-Norge v/Sparebank1 Nord-Norge: Innovasjon*
- Duranti, Alessandro (1997). Universal and Culture-Specific Properties of Greetings. *Journal of Linguistic Anthropology*, 7(1), 63-97.
- Elstad, Kåre (1982). Nordnorske dialektar. I T. Bull & K. Jetne (red.), *Nordnorsk. Språkarkv og språkforhold i Nord-Noreg* (9–100). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Garrett, Peter (2010). *Attitudes to language*. New York: Cambridge University Press.
- Gullestad, M. (2006). Barndom i Norge. I *Barn. Norsk senter for barneforskning*, nr. 2. Trondheim.
- Halvorsen, Bjørn E. (2009, 10. september). Hva skal vi kalle oss? *Aftenposten*. Henta 16.03.17 fra <http://www.aftenposten.no/osloby/Hva-skal-vi-kalle-oss-246723b.html>
- Hellstad, Victoria. (2010). "*Nordlendinger uønsket*": en studie av nordnorsk identitet i møte med Oslo (Masteroppgave). Universitetet i Oslo, Oslo.
- Harstad, Marianne (2012). *Med bygdemål i byen: Ei undersøkning av språkleg tilpassing hjå tre valldølar i Oslo* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo, Oslo.

- Hårstad, Stian (2010). *Unge språkbrukere i gammel by: En sosiolingvistisk studie av ungdomstalemål i Trondheim* (Doktoravhandling). NTNU, Trondheim.
- Hårstad, Stian, & Opsahl, Toril (2013). *Språk i byen: Utviklingslinjer i urbane språkmiljøer i Norge*. Bergen: Fagbokforlaget/LNU.
- Hårstad, Stian; Lohndal, Terje & Mæhlum, Brit (2017). *Innganger til språkvitenskap: Teori, metode og faghistorie*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.s
- Iversen, Vegard (1995). *Språk og urbanisering. Fire verdalingers møte med trondheims- og oslomål* (Hovedfagsoppgave). Universitetet i Trondheim, Trondheim.
- Jahr, Ernst H. (1997). On the Use of Dialects in Norway. I H. Ramisch & K. Wynne (Red.), *Language in Time and Space: Studies in Honour of Wolfgang Viereck on the Occasion of his 60th Birthday*. (s. 363-369). Stuttgart: Steiner.
- Jahr, Ernst H., & Skare, Olav (1996). Oversyn over nordnorske dialektar-kart og målprøver. I Ernst Håkon Jahr & Olav Skare (Red.), *Nordnorske dialektar* (s. 9-79). Oslo: Novus forlag.
- Jaworski, Adam; Coupland, Nikolas & Galasiński, Dariusz (red.) (2004). *Metalanguage. Social and ideological perspectives*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Kleivenes, Kristine T. (2002). *Med kristiansundsdiakten på flyttefot: en undersøkelse av seks kristiansunderses språkholdninger, identifiseringer og språklige atferd i det «nye» språkklimaets tid* (Hovedfagsoppgave). Universitetet i Bergen, Bergen.
- Knutsen, Nils M. (2014). *Liten støttebok for søringer i Nord-Norge*. Tromsø: Angelica Forlag.
- Labov, William (1972). Some principles of linguistic methodology. *Language in society*, 1(01), 97-120.
- Labov, William (2013). *The language of life and death: The transformation of experience in oral narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lampert, Martina (2013). Say, be like, quote (unquote), and the air-quotes: interactive quotatives and their multimodal implications. *English Today*, 29(04), 45-56.

- Le Page, Robert B., & Tabouret-Keller, Andrée (1985). *Acts of identity: Creole-based approaches to language and ethnicity*. CUP Archive.
- Lien, Eirin (2014). *Bønder i byen - en undersøkelse av dialektforandringer hos seks tynsetinger bosatt i Oslo* (Materoppgave). Universitetet i Oslo, Oslo.
- Malinowski, Bronislaw (1964). *Argonauts of the Western Pacific: An account of native enterprise and adventure in the archipelagoes of Melanesian New Guinea* (6. utg.). London: Routledge & Kegan Paul Ltd.
- Molde, Else B. (2007) *Knot. Omgrepet, definisjonane og førestellingane* (Masteroppgave). Universitetet i Bergen, Bergen.
- Myers-Scotton, Carol (1976). Strategies of neutrality: Language choice in uncertain situations. *Language* 52, 919-941.
- Mæhlum, Brit (1986). *Språklige variasjonsmønstre hos innflyttere i Oslo*. Oslo: Novus forlag
- Mæhlum, Brit (1992). *Dialektal sosialisering. en studie av barn og ungdoms språklige strategier i Longyearbyen på Svalbard*. Oslo: Novus forlag.
- Mæhlum, Brit (2002) Hvor går vi — og hvorfor? Et forsøk på å trekke noen antydningssvis store linjer i utviklingen av norsk talemål. *Målbryting* 6. 67–93.
- Mæhlum, Brit (2008). Språk og identitet. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland & H. Sandøy (Red.), *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistik* (2. utg, s. 105-126). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Mæhlum, Brit (2016, 22. april). *Språk og sted. En evig og uforanderlig allianse, eller...?* Innlegg presentert ved SONE-konferansen, Oslo
- Mæhlum, Brit & Røyneland, Unn (2009). Dialektparadiset Norge—en sannhet med modifikasjoner. I H. Hovmark, I. S. Sletten & A. Gudiksen (Red.), *I mund og bog: 25 artikler om sprog tilegnet Inge Lise Pedersen på 70-årsdagen d. 5. juni 2009*. (s. 219-230). Københavns Universitet: Nordisk Forskningsinstitut, Afdeling for Dialektforskning.

- Mæhlum, Brit & Røyneland, Unn (2012). *Det norske dialektlandskapet: innføring i studiet av dialekter*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Niemi, Einar (2007). I M. A. Hauan (Red.), *Maskuliniteter i Nord* (s. 45-62). KVINNFORSK, Universitetet i Tromsø: Tromsø.
- Nilsen, Astrid R. (2016). *De er veldig ulike oss: En studie av barn og ungdommers oppfatninger av seg selv og «de andre»* (Masteroppgave). Høgskulen i Bergen, Bergen.
- Nynorskordboka: <https://ordbok.uib.no/>
- Ochs, Elinor (1979). Transcription as theory. I Ochs, Elinor & Bambi Schieffelin (red.): *Developmental Pragmatics*. New York: Academic Press. 43–72.
- Omdal, Helge (1994). *Med språket på flyttefot. Språkvariasjon og språkstrategier blant setesdøler i Kristiansand* (Doktoravhandling). Uppsala universitet, Uppsala.
- Ommeren, Rikke van (2016). *Den flerstemmige språkbrukeren. En sosiolingvistisk studie av norske bidialektale* (Doktoravhandling). NTNU, Trondheim.
- Opsahl, Toril & Røyneland, Unn (2009). Osloundom–født på solsiden eller i skyggen av standardtalemålet?. *Norsk lingvistisk tidsskrift*, 27(1), 95-120.
- Quist, Pia & Maegaard, Marie (2005). Etnografi, praksis og sproglig variation. Om etnografisk metode i utforskningen af sproglig variation som social praksis. *NyS, Nydanske Sprogstudier*, 33, 42-73.
- Ross, Nicola J.; Renold, Emma; Holland, Sally & Hillman, Alexandra (2009) Moving stories: using mobile methods to explore the everyday lives of young people in public care. *Qualitative research*, 9(5), 605-623.
- Røyneland, Unn (1994). *Når bygdemål møter bymål–ein individsentrert eksempelstudie av fire sunnmøringar i Oslo* (Hovedfagsoppgave). Universitetet i Oslo, Oslo
- Røyneland, Unn (2017). Hva skal til for å høres ut som du hører til? Forestillinger om dialektale identiteter i det senmoderne Norge. I J.-O. Östmann; C. Sandström; P. Gustavsson & L. Södergård (red.). *Ideologi, identitet, intervention. Nordisk*

dialektologi 10. Nordica vis Finska, finskugriska och nordiska institutionen, Helsingfors universitet. 91-106.

Schilling, Natalie (2013). *Sociolinguistic fieldwork*. Cambridge University Press

Soja, Edward W. (2014) *My Los Angeles: From Urban Restructuring to Regional Urbanization*. University of California Press

Sollid, Hilde. (2008). Autentisitet på nordnorsk. *Målbryting*, 9. 69-92.

Sollid, Hilde (2015, 9. april). *På vandring*. Innlegg presentert ved SONE-konferansen, Oslo.

Sollid, Hilde (2014). Hierarchical dialect encounters in Norway. *Acta Borealia*, 31(2), 111-130.

Språkrådet (2007, 19. juni). Språkregler i NRK. Henta 12.05.17 fra <http://www.sprakradet.no/sprakhjelp/Skriveregler/NRK/>

Språkrådet (2016, 7. juni). Uttaleråd. Henta 12.05.17 fra <http://www.sprakradet.no/sprakhjelp/Skriverad/Uttaleraad/>

Språkrådet (u.å.). Innbyggjarnamn. Henta fra <https://www.sprakradet.no/sprakhjelp/Skriverad/navn-pa-steder-og-personer/Innbyggjarnamn/>

Språkutvalget NRK (2010). *Språkhåndbok for NRK*. Henta fra <http://sprak.nrk.no/wp-content/uploads/2014/12/SPRAAKHAANDBOK-BM-siste.pdf>.

Statistisk Sentralbyrå (u.å.) Kommunefakta Oslo. Henta 01.11.18 fra <https://www.ssb.no/kommunefakta/oslo>

Statistisk Sentralbyrå (u.å.) Kommunefakta Tromsø. Henta 01.11.18 fra <https://www.ssb.no/kommunefakta/tromso>

Stjernholm, Karine (2013). Stedet velger ikke lenger deg, du velger et sted. *Tre artikler om språk i Oslo* (Doktoravhandling). Universitetet i Oslo, Oslo.

Svendsen, Bente A. (2014). Kebabnorskdebatten: en språkideologisk forhandling om sosial identitet. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 14(1), 33-62.

- Swann, Joan; Deumert, Ana; Lillis, Theresa & Mesthrie, Rajend (2004). *A dictionary of sociolinguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Taylor, Charles (1998). *Autentisitetens etikk*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Thuen, Inger. (2011, 25. november). En ekte tromsøværing? *iTromsø*. Henta 16.03.17 fra <https://www.itromso.no/nyheter/article503669.ece>
- Thuen, Trond (1993). Noen sosialantropologiske refleksjoner over etnisk identitet. I Mæhlum, B.(Red.): *Hva er identitet*, 20-29
- Thuen, Trond (2001). Sted og identitet. *Nordlit*, 5(2), 79-93.
- Thuen, Trond (2003). Steder, grenser, tilhørigheter – Noen innledende betraktninger. I: Thuen, T. (Red.). *Sted og tilhørighet*. (s. 11-39). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Tjora, Aksel (2017). *Kvalitative forskningsmetoder: i praksis* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Tjønneland, E. (2016). Alt flyter. *Store norske leksikon*. Henta fra https://snl.no/Alt_flyter
- Trudgill, Peter (2002). *Sociolinguistic variation and change*. Washington D.C.: Georgetown University Press.
- Vikør, Lars S. (1999). Austlandsmål i endring. I: Kleiva, Turid m.fl. (Red.): *Austlandsmål i endring. Dialektar, nynorsk og språkhaldningar på indre Austlandet*. (s. 13-48) Oslo: Det Norske Samlaget.
- Wiborg, Agnete (2003). Den flertydige lokale tilhørighet. I: Thuen, T. (Red.). *Sted og tilhørighet*. (s. 127-153). Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Vedlegg 1

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Språklige strategier hos innflytta østlendinger i Tromsø”

Bakgrunn og formål

Formålet med studien er å kartlegge språklige strategier hos innflytta østlendinger i Tromsø. Studien er et sosiolingvistisk masterprosjekt på nordisk språk, Institutt for språkvitenskap ved UiT Norges arktiske universitet.

Studien er et delprosjekt knytta til forskningsgruppa LAIDUA (Language and Identity Encounters in the Urban Arctic), som ledes av professor Tove Bull. Det er bare jeg som skal jobbe med akkurat dette prosjektet. Hovedformålet med LAIDUA-gruppa sitt arbeid er å kartlegge og analysere språklig mangfold i Tromsø. Les mer om LAIDUA her:

https://uit.no/forskning/forskningsgrupper/gruppe?p_document_id=390338

Du forespørres om å delta i dette prosjektet fordi du opprinnelig kommer fra østlandsområdet, men er bosatt i Tromsø, og dine språklige praksiser er derfor interessant for min studie.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien innebærer samtaler med meg over en avtalt periode. Samtalene vil dreie seg om hverdagslige og personlige temaer, disse samtalenes skal utgjøre datamaterialet i prosjektet. Nærmere bestemt er jeg interessert i å analysere samtalenes sosiolingvistisk. Det vil si at jeg er interessert i å kartlegge språklig variasjon i materialet på bakgrunn av utenomspråklige faktorer. Det vil ikke være noen form for testing. Flere av samtalenes vil etter avtale med deg bli tatt opp med lydopptaker.

Du vil også bli bedt om å ta med deg opptaker og gjøre lydopptak på egenhånd, for eksempel i samtale med familie, venner eller kollegaer.

Alt gjennomføres på dine premisser.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Dine personopplysninger vil lagres adskilt fra lydopptak og øvrige data. Alt materiale vil oppbevares elektronisk på passordbeskyttede enheter, og fysisk innelåst i et skap. Kun jeg vil ha tilgang til dine personopplysninger.

Arbeidet vil resultere i en masteravhandling som blir offentlig tilgjengelig. Navnet ditt og øvrige personopplysninger vil anonymiseres slik at du ikke vil kunne gjenkjennes i publikasjonen.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 30.06.16. Ditt navn og din kontaktinformasjon vil da slettes. Det er ønskelig at opptak og notater beholdes etter prosjektet avsluttes, slik at det kan være tilgjengelig for framtidig akademisk bruk.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Sandra S. Jorung på 90943220 eller Åse Mette Johansen på 77645797.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2

Samtaleguide

Jeg planlegger å gjennomføre en etnografisk studie, der jeg følger informantene over lengre tid, i ulike situasjoner. Noen av gangene vil jeg være i samtale med informanten, både med og uten opptaker, mens andre ganger vil informanten få med seg opptaker og gjøre opptak på egenhånd. Jeg ser for meg seks ulike situasjoner med informanten:

- 1) Først vil jeg ha et møte med informanten uten opptaker. Hovedfokus her vil være å informere om prosjektet. Videre må vi avtale rammene for hvordan vi skal gjennomføre møtene framover, og finne ut av hva informanten er mest komfortabel med. Det første møtet er det viktig at vi også blir bedre kjent med hverandre.
- 2) Andre møtet vil være med opptaker. Tema for denne samtalen vil være språk og dialekt. Her vil vi blant annet snakke om informantens «språkhistorie» og hva vedkommende tenker om sin egen dialekt.
- 3) Det tredje møtet vil foregå utendørs. Informanten vil på forhånd velge en rute eller et mål for vandringen. På veien vil vi fokusere på omgivelsene, og hva de har betydd for informanten. Informanten har kanskje minner og historier knyttet til de stedene vi går forbi.
- 4) Det fjerde møtet vil foregå med familien til informanten. Hvis informanten har familie i Tromsø, vil jeg være med informanten og familien i en situasjon (middag, utflukt e.l.) og gjøre opptak. Om informanten ikke har familie i Tromsø, ønsker jeg opptak av en telefonsamtale med informanten og et familiemedlem.
- 5) og 6) Jeg ønsker at informanten skal gjøre egne opptak i to situasjoner: i samtale med en venn/venner, og på arbeidsplassen. Her velger informanten selv hva han eller hun ønsker å gjøre opptak av.